

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2016 - 2017

Een evaluatieonderzoek naar de effectiviteit van het YAR Vlaanderen-programma op lange termijn

De beleving van jongeren

Promotor: Prof. S. PLEYSIER
Begeleider: D. HOEDT

Verhandeling, ingediend door VALERIE VAN DE
PUT, bij het eindexamen voor de graad van
MASTER IN DE CRIMINOLOGISCHE
WETENSCHAPPEN

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2016 - 2017

Een evaluatieonderzoek naar de effectiviteit van het YAR Vlaanderen-programma op lange termijn

De beleving van jongeren

Promotor: Prof. S. PLEYSIER
Begeleider: D. HOEDT

Verhandeling, ingediend door VALERIE VAN DE
PUT, bij het eindexamen voor de graad van
MASTER IN DE CRIMINOLOGISCHE
WETENSCHAPPEN

SAMENVATTING

Centraal in dit onderzoek staat het bestuderen van de effectiviteit van het YAR Vlaanderen-programma op lange termijn. Het belang van onderzoek naar de effectiviteit en efficiëntie van de geboden hulp- en dienstverlening wordt al jaren benadrukt in beleidsnota's (Vervotte, 2006, p. 6; Vandeurzen, 2009, p. 65; Vandeurzen, 2014, p. 65).

YAR Vlaanderen ontstond in 2006 op vraag van toenmalig Vlaams Minister Vervotte. De aanzet was de destijds voortdurend stijgende instroom van jongeren in de Bijzondere Jeugdbijstand (Vervotte, 2006, p. 4). Het YAR-programma werd overgenomen uit de Verenigde Staten en is te categoriseren als een persoonlijkheidsontwikkelingsprogramma (De Caluwé & Smits, 2010, p. 11). Het richt zijn aanbod op jongeren van 15 tot 18 jaar met een complexe problematiek of met een combinatie van problemen op verschillende levensdomeinen (YAR Vlaanderen, z.d.).

Om dit evaluatieonderzoek uit te voeren werd gekozen voor een kwalitatief empirisch onderzoeksdesign. Daarbij werd gebruik gemaakt van diepte-interviews. Interviews werden afgenomen bij acht jongeren die één jaar geleden hun deelname aan het YAR-programma afronden. Om de langetermijneffecten van het programma na te gaan, wordt er gekeken naar drie centrale elementen, namelijk de beleving van jongeren, de doelstellingen die YAR Vlaanderen vooropstelt en de doelstellingen die de jongeren zelf formuleren. Volgende onderzoeksvragen werden opgesteld: "Op welke manier hebben jongeren het YAR-programma beleefd tijdens hun deelname één jaar geleden?", "Op welke manier kijken jongeren terug op hun deelname aan het YAR-programma één jaar later?", "Op welke manier hebben jongeren het jaar na hun deelname aan het YAR-programma beleefd?", "Op welke manier evolueren de doelstellingen van YAR Vlaanderen?" en "Op welke manier evolueren de persoonlijke doelstellingen, opgesteld tijdens het YAR-programma?".

Resultaten van dit onderzoek zijn gelijkaardig met bevindingen uit eerder kortetermijnonderzoek van De Caluwé en Smits (2010). Alle jongeren geven aan één jaar na het volgen van het programma positief terug te kijken op zowel het programma als het afgelopen jaar nadat het programma stopgezet werd. Vooral de residentiële trainingsweek blijkt een belangrijk proces te zijn om (gedrags)verandering op gang te

brengen. Om positieve evolutie te bekomen en te behouden blijken jongeren vaak terug te vallen op de steun van de toenmalige coaches of andere vrijwilligers. Onvoorwaardelijke steun en werken met vrijwilligers worden door de jongeren dan ook benoemd als 'krachten' van het programma. Daarnaast is het groeps karakter een belangrijk element om te kunnen groeien. Dit karakter wordt gekenmerkt door een positieve sfeer, het kunnen delen van ervaringen en het besef dat ze niet alleen zijn. Het behalen van de doelen wordt positief geëvalueerd. Jongeren geven aan zowel de doelen die YAR vooropstelt als de persoonlijke doelen te behalen. Zowel onmiddellijk na het programma als één jaar later blijken deze doelstellingen gerealiseerd te zijn in de perceptie van de jongeren. Opmerkelijk is dat de scores toegekend aan het behalen van deze doelen niet toenemen, noch afnemen. Verder onderzoek is wenselijk om oorzaken hiervan te achterhalen.

De algemene conclusie kan luiden dat het YAR-programma zoals toegepast in Vlaanderen als een positief programma beschouwd wordt door de, in dit onderzoek, betrokken jongeren. Daarnaast geven jongeren aan dat het programma een meerwaarde biedt in hun leven. Hierbij zou het programma volgens hun dan ook aan belangstelling mogen inwinnen onder de jongeren. Evenwel mocht het programma volgens sommige jongeren in een vroeger stadium aangeboden worden.

DANKWOORD

Voorliggende masterproef omtrent de effectiviteit op lange termijn van het YAR Vlaanderen-programma is een laatste stap in het behalen van mijn masterdiploma criminologische wetenschappen. Graag wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om enkele personen, die mij de afgelopen periode enorm hebben gesteund en geholpen, te bedanken.

Allereerst gaat mijn dank uit naar mijn promotor, Professor Stefaan Pleysier, die het mogelijk maakte om dit onderwerp uit te werken onder zijn begeleiding. Mijn begeleider Diederik Hoedt wil ik bedanken voor zijn begeleiding en ondersteuning. Jullie hebben mij de juiste handvaten aangereikt om deze masterproef te kunnen schrijven.

Verder gaat er bijzondere dank uit naar YAR Vlaanderen. Ten eerste wil ik de directeur, Koen Froberg, bedanken om het mogelijk te maken dat ik dit onderzoek rond YAR kon uitvoeren en vooral voor de mogelijkheid om een sessie van de residentiële week bij te wonen. Daarnaast wil ik Naomi Claes bedanken, huidig programmaverantwoordelijke Limburg, die me toegang verschaftte tot relevante respondenten en gedurende deze masterproefverhandeling mijn eerste aanspreekpunt was binnen YAR. Ten slotte wil ik Nick Jansen, programmaverantwoordelijke Antwerpen, en Else Van der Straten, programmamedewerkster Vlaams-Brabant en Brussel, bedanken omdat zij me eveneens toegang verschaftte tot relevante respondenten.

Als laatste wil ik alle respondenten bedanken voor hun tijd en medewerking aan dit onderzoek. Zonder hun medewerking was dit alles niet mogelijk geweest.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	I
DANKWOORD	III
INHOUDSOPGAVE.....	V
LIJST VAN AFKORTINGEN	VII
LIJST VAN TABELLEN EN FIGUREN	IX
LIJST VAN BIJLAGEN	XI
INLEIDING	1
1 LITERATUURSTUDIE.....	5
1.1 JEUGDDELINQUENTIE.....	5
1.1.1 DE HUIDIGE STAND VAN ZAKEN	5
1.1.2 DE AANPAK VAN JEUGDDELINQUENTIE	10
1.2 MENTORING PROGRAMMA'S.....	16
1.3 YAR-PROGRAMMA'S	21
1.4 YAR VLAANDEREN	26
1.4.1 HET DOEL	29
1.4.2 DE DOELGROEP	29
1.4.3 DE AANPAK.....	30
1.4.4 EVALUATIEONDERZOEK OMTRENT YAR VLAANDEREN	31
2 EVALUATIEONDERZOEK.....	39
3 EMPIRISCH ONDERZOEK.....	43
3.1 PROBLEEMSTELLING.....	43
3.2 CONCEPTUEEL KADER	46
3.3 STEEKPROEF	48
3.4 DATAVERZAMELING	51
3.5 DATA-ANALYSE.....	52
4 ONDERZOEKRESULTATEN	53
4.1 MOTIVATIE TOT DEELNAME	53
4.2 BELEVING VAN HET YAR-PROGRAMMA DOORHEEN DE DRIE FASEN	54
4.2.1 FASE 1: HET VOORTRAJECT	55
4.2.2 FASE 2: DE RESIDENTIËLE TRAININGSWEEK.....	56
4.2.3 FASE 3: HET NATRAJECT – DE NEGEN MAANDEN DURENDE BEGELEIDING	57
4.3 BELEVING VAN HET JAAR NA HET PROGRAMMA	59
4.4 DOELSTELLINGEN VAN YAR VLAANDEREN	59
4.4.1 DAGBESTEDING	60

4.4.2	POLITIONELE CONTACTEN	61
4.4.3	WOONSITUATIE.....	62
4.5	EIGEN DOELSTELLINGEN VAN DE JONGEREN	63
4.6	NABESCHOUWINGEN OVER HET YAR-PROGRAMMA	64
5	DISCUSSIE	69
5.1	KRITISCHE ANALYSE.....	69
5.2	METHODOLOGISCHE REFLECTIE	77
5.3	AANBEVELINGEN VOOR DE PRAKTIJK	78
6	BESLUIT.....	81
7	BIBLIOGRAFIE.....	83
7.1	WETGEVING.....	83
7.2	SOCIAALWETENSCHAPPELIJKE BRONNEN	83
8	BIJLAGEN	93
8.1	BIJLAGE 1: NIVEAUS VAN EFFECTONDERZOEK	93
8.2	BIJLAGE 2: INFOBRIEF INTERVIEW	95
8.3	BIJLAGE 3: INTERVIEWSCHEMA	97
8.4	BIJLAGE 4: CODEBOOM	103

LIJST VAN AFKORTINGEN

BBBS: Big Brother and Big Sister programma

CfC: coaching for communities

CYP: Chicago Youth Programs

DSM: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

GLM: Good Lives Model

IJH: integrale jeugdhulp

JOP: Jeugdonderzoeksplatform

KT: korte termijn

LT: lange termijn

MOF: als misdrijf omschreven feit

NLP: neurolinguïstisch programmeren

R.E.S.C.U.E.: Reaching Each Student's Capacity Utilizing Education

RET: rationeel emotieve therapie

RNR: Risk-Need-Responsivity model

SMART-formulering: formuleringen die specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden zijn.

VOS: verontrustende opvoedingssituatie

VS: Verenigde Staten

YAR: youth at risk

YFP: Youth and Families with Promise-programme

LIJST VAN TABELLEN EN FIGUREN

Tabel 1. Schematisch overzicht YAR Coaching programma. Overgenomen uit jaarverslag 2014 (p. 11) door YAR Vlaanderen vzw, 2014.	27
Tabel 2. Steekproefmatrix van de gewenste steekproef.....	50
Tabel 3. Steekproefmatrix van de gerealiseerde steekproef	51
Figuur 1. Age-crime curve prevalence : total offenses (offenders only) (Loeber et al., 2017, p. 8).	7
Figuur 2: Instroom aantal unieke minderjarigen betrokken in MOF-zaak en/of POS-zaak, 2006-2013, Vlaams Gewest (Put & Pleysier, 13.11.2014).	8
Figuur 3. Conceptueel schema.....	47

LIJST VAN BIJLAGEN

8	BIJLAGEN	93
8.1	BIJLAGE 1: NIVEAUS VAN EFFECTONDERZOEK	93
8.2	BIJLAGE 2: INFOBRIEF INTERVIEW	95
8.3	BIJLAGE 3: INTERVIEWSCHEMA	97
8.4	BIJLAGE 4: CODEBOOM	103

INLEIDING

Naar aanleiding van het Globaal Plan in 2006 door toenmalig Vlaams Minister Vervotte werd er een Youth At Risk programma opgesteld in Vlaanderen, dat later bekend werd als YAR Vlaanderen. De aanzet van het Globaal Plan was de voortdurend stijgende instroom van jongeren in de Bijzondere Jeugdbijstand (Vervotte, 2006, p. 4). Echter wordt er de laatste jaren een daling van de geregistreerde criminaliteit vastgesteld (Berghuis & de Waard, 2017, p. 10). Deze ‘crime drop’ begon in de jaren negentig in de Verenigde Staten. Later was er ook een ‘crime drop’ waar te nemen in Europa. Sinds 2007 blijkt ook de jeugdcriminaliteit te dalen (Weerman, van der Laan, Haen Marshall & Pauwels, 2015, p. 154). Put en Pleysier (13.11.2014) geven aan dat de instroom van MOF¹-zaken in het Vlaamse Gewest langzaam stijgt van 2006 tot 2009 en vanaf dan daalt met een sterke daling vanaf 2011 tot 2013. Wanneer gekeken wordt naar het aantal unieke minderjarigen² tonen recentere cijfers aan dat, na de wetswijziging in 2013 betreffende het nieuwe decreet Integrale Jeugdhulp, de instroom van jongeren in de bijzondere jeugdzorg nagenoeg stabiel gebleven is over de jaren 2014-2015 (Jongerenwelzijn, 2016, p.8).

Eén van de oudste strategieën die gebruikt wordt om probleemgedrag bij jongeren te voorkomen en positieve ontwikkeling te stimuleren is het matchen van jongeren aan volwassen mentors, ‘mentoring programs’ genaamd (Blakeslee & Keller, 2012, p. 845). Youth At Risk (YAR) programma’s kunnen onder de term van mentoring programma’s geplaatst worden, waarbij mentoring toegepast wordt op jongeren ‘at risk’.

YAR werd voor het eerst opgericht in de Verenigde Staten door ouders in Oakland, California, die samen met professionele hulpverleners een programma opzetten dat gericht was op persoonlijkheidsontwikkeling (De Caluwé & Smits, 2010, p. 11). YAR breidde zich verder uit tot het in 2006-2007 overkwam naar België. YAR Vlaanderen (z.d.) richt zijn aanbod op jongeren met een complexe problematiek of op jongeren met een combinatie van problemen op verschillende levensdomeinen. Centraal binnen YAR Vlaanderen staan twee programma’s, waarvan slechts één behandeld zal worden

¹ MOF-zaken: hebben betrekking tot minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit zouden gepleegd hebben (Openbaar ministerie, z.d.).

² Wanneer er gesproken wordt van een unieke minderjarige betekent dit dat eenzelfde minderjarige slechts één keer geteld wordt (Openbaar ministerie, z.d.)

in deze masterproef, namelijk YAR Coaching. YAR Coaching is een persoonlijkheidstrainingsprogramma voor jongeren tussen 15 en 18 jaar. Het bestaat uit drie fasen, namelijk het voortraject, de residentiële trainingsweek en een negen maanden durende begeleiding.

Dit onderzoek beoogt de effectiviteit van YAR Vlaanderen te evalueren op lange termijn. Het belang van onderzoek naar de effectiviteit en efficiëntie van de geboden hulp- en dienstverlening wordt al jaren benadrukt in beleidsnota's (Vervotte, 2006, p. 6; Vandeurzen, 2009, p. 65; Vandeurzen, 2014, p. 65). Als blijkt dat het YAR-programma ook op lange termijn positieve resultaten resorteert, kan dat een bewijs zijn dat alle medewerkers en deelnemers van dit programma hun verantwoordelijkheid opnemen. Hiermee zou één doel van het decreet integrale jeugdhulp verwezenlijkt worden, namelijk dat de eigen krachten van de jongeren, de ouders of opvoedingsfiguren en personen uit de leefomgeving maximaal ingezet worden (Jongerenwelzijn, 2016, p. 6). De focus op het perspectief van de jongeren kan eveneens een aanknopingspunt zijn om hulp en zorg op maat aan te bieden.

Onderzoek naar mentoring werd meermalen positief geëvalueerd, maar dergelijke studies waren niet steeds specifiek gericht op delinquent gedrag. Verder blijven follow-up evaluaties van mentoring programma's beperkt. Dit wil zeggen dat er slechts weinig onderzoek bestaat naar de effectiviteit op lange termijn. Ook onderzoek naar de effectiviteit van YAR-programma's is beperkt. Op deze twee lacunes tracht dit onderzoek een antwoord te bieden, waarbij specifiek gefocust wordt op het YAR Vlaanderen-programma.

Om het effect van YAR Vlaanderen op lange termijn na te gaan, wordt er in deze masterproef een kwalitatief empirisch onderzoek opgezet waarbij gekeken wordt naar drie elementen, namelijk de beleving van de jongeren, de doelstellingen die YAR Vlaanderen vooropstelt en de doelstellingen die de jongeren zelf formuleren. Hiervoor tracht dit onderzoek volgende vijf onderzoeksvragen te beantwoorden: "Op welke manier hebben jongeren het YAR-programma beleefd tijdens hun deelname één jaar geleden?", "Op welke manier kijken jongeren terug op hun deelname aan het YAR-programma één jaar later?", "Op welke manier hebben jongeren het jaar na hun deelname aan het YAR-programma beleefd?", "Op welke manier evolueren de doelstellingen van YAR Vlaanderen?" en "Op welke manier evolueren de persoonlijke

doelstellingen, opgesteld tijdens het YAR-programma?”. Interviews werden afgenomen met acht jongeren die één jaar geleden hun deelname aan het YAR-programma afrondden.

Deze masterproef is opgedeeld in verschillende onderdelen, beginnend met een literatuurstudie. In de literatuurstudie komt reeds bestaande kennis omtrent jeugddelinquentie, mentoring- en YAR-programma's aan bod. Aansluitend wordt er kort ingegaan op het doel van dit onderzoek, namelijk evalueren. Vervolgens worden zowel de probleemstelling, de onderzoeksvragen als de gehanteerde onderzoeksmethode uitgebreid toegelicht. Dit alles is terug te vinden onder de titel 'empirisch onderzoek'. Als vierde komt een beschrijving van de onderzoeksresultaten aan bod, die daarna geïnterpreteerd worden in de discussie. Tot slot wordt er afgerond met het 'besluit' waarin een antwoord geformuleerd wordt op de onderzoeksvragen en er aanbevelingen voor de praktijk voorgesteld worden.

1 LITERATUURSTUDIE

Om een overzicht te bieden van de bestaande literatuur en eventuele lacunes in eerder onderzoek wordt er een literatuurstudie weergegeven. Allereerst komt het begrip jeugddelinquentie aan bod. Hierin wordt geformuleerd wat de huidige situatie is omtrent jeugddelinquentie en hoe het YAR-programma zich daarbinnen kadert. Vervolgens wordt er ingegaan op 'youth mentoring programs' in het algemeen en het 'youth at risk' (YAR-) programma als voorbeeld van een mentoring programma in het bijzonder. Als laatste wordt het YAR-programma in Vlaanderen besproken. Waar mogelijk wordt een link gemaakt met reeds bestaande evaluatiestudies.

1.1 JEUGDDELINQUENTIE

In dit deel van de literatuurstudie zal allereerst ingegaan worden op mogelijke definities van jeugddelinquentie en zijn prevalentie. Vervolgens zal er aandacht besteed worden aan de aanpak ervan.

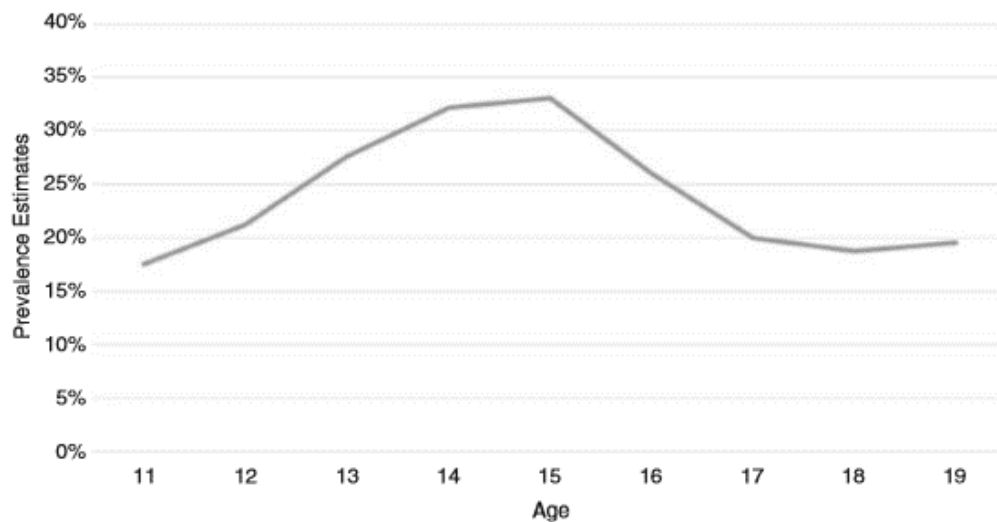
1.1.1 DE HUIDIGE STAND VAN ZAKEN

Jeugddelinquentie of jeugdcriminaliteit wordt in de literatuur op verschillende wijzen omschreven. Allereerst kan jeugdcriminaliteit opgedeeld worden in twee delen, namelijk criminaliteit en jeugd (Put & Pleysier, 13.11.2014). Criminaliteit kan daarbij bekeken worden vanuit twee perspectieven. Het juridische perspectief kijkt criminaliteit als het plegen van strafbare feiten. Daarbij steunt het op de definities en gedragingen die in het strafwetboek strafbaar gesteld worden (Put & Pleysier, 13.11.2014; Muncie, 2015, p. 2). Vanuit een criminologisch perspectief wordt criminaliteit gezien als het plegen van grensoverschrijdend gedrag. Hierbij kunnen de termen 'crime', 'delinquency' en 'deviance' duiden op een bredere set van 'probleemgedrag'. Deze connotatie van criminaliteit is sterker wanneer criminaliteit gelinkt is aan jongeren dan aan volwassenen (Put & Pleysier, 13.11.2014; Muncie, 2015, p. 2). Criminaliteit is daarbij tijd- en ruimtebepaald omdat niet alles altijd en overal strafbaar is (Put & Pleysier, 13.11.2014; Muncie, 2015, p. 2). Jeugdcriminaliteit duidt vervolgens op criminaliteit gepleegd door minderjarigen, waarbij 'minderjarigen' wijst op alle jongeren van nul tot het ogenblik waarop men 18 jaar wordt (Put & Pleysier, 13.11.2014). Volgens Muncie (2015, p. 2) is 'youth' eerder gedefinieerd door hetgeen er ontbreekt in plaats van wat het is. Hierbij doelt Muncie op het feit dat de termen

'youth' en 'adolescence' eerder een gevoelsmatige en verontrustende connotatie kennen in tegenstelling tot 'child' en 'adult', die elk een normatieve periode van het leven weergeven.

Vettenburg (2012, p. 50) stelt dat delinquentie, zoals alle menselijk gedrag, afhankelijk is van een samenloop van meerdere factoren, dynamieken en motieven, met een mengeling van individuele en omgevingsfactoren. Het komt erop aan een zicht te krijgen op hoe deze verschillende elementen op elkaar inspelen. Jeugddelinquentie is daarbij te complex om door één factor te worden verklaard. Meerdere elementen spelen in op jeugddelinquentie en kunnen elkaar versterken of verzwakken (Vettenburg, 2012, p. 65). Ook Dekovic, Manders en Assher (2009, p. 421) stellen dat jeugddelinquentie gezien kan worden als het resultaat van complexe interacties tussen individuele kindkenmerken en kenmerken van de sociale omgeving, waarin het gezin een belangrijke functie vervult. Een andere definitie wordt gegeven door van Welzenis (2003, p. 15) waarbij jeugddelinquentie beschouwd wordt als experimenteelgedrag en het ervaringsgewijs aftasten van grenzen en het leren kennen van normen.

Volgens van Welzenis (2003, p. 15) maakt jeugddelinquentie deel uit van het losmakingsproces en het zoeken naar een eigen plaats in de samenleving. Delinquentie komt in de adolescentie relatief frequent voor en manifesteert zich voor het eerst in die levensfase. Er wordt geschat dat 50 tot 70% van de adolescenten jaarlijks minstens één delict plegen. Het gaat daarbij voornamelijk over 'kleine delinquentie' of 'veelvoorkomende delinquentie' zoals zwartrijden, graffiti spuiten en winkeldiefstal (van Welzenis, 2003, p. 15). Anderen spreken van een 'age-crime curve' waarbij delinquent gedrag toeneemt vanaf de late kindertijd tot aan de adolescentie (ongeveer vanaf 14 jaar stijgt de curve) om in de late adolescentie (rond de 18 jarige leeftijd) zijn hoogtepunt te bereiken en daarna af te nemen naarmate de volwassenheid vordert (Put & Pleysier, 13.11.2014; Loeber, Hoeve, Slot & van der Laan, 2012, p. 3; Loeber & Farrington, 2012, p. 5; Loeber, Jennings, Ahonen, Piquero, & Farrington, 2017, p. 8). Er zou dus besloten kunnen worden dat criminaliteit deels leeftijdsgebonden is (van Welzenis, 2003, p. 15; Put & Pleysier, 13.11.2014).

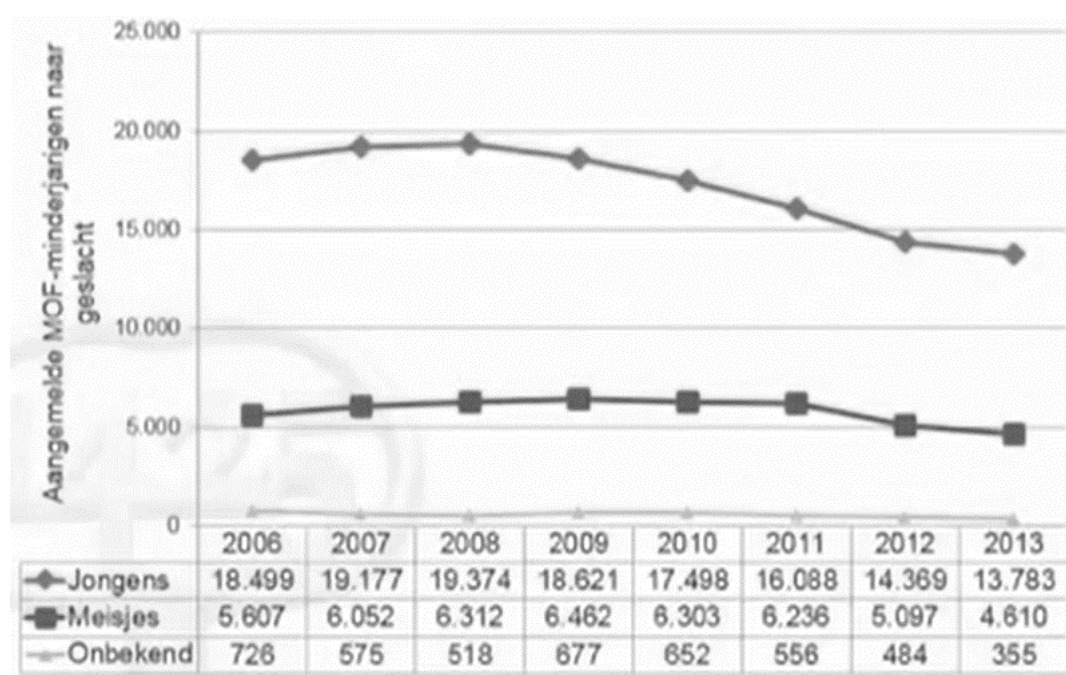
Figuur 1. Age-crime curve prevalence : total offenses (offenders only) (Loeber et al., 2017, p. 8).

Adolescentiegebonden delinquentie kan volgens van Welzenis (2003, pp. 15-16) verklaard worden door de behoeften van adolescenten om te provoceren en grenzen af te tasten. Deze behoefte neemt af op het einde van de adolescentie. Daarnaast spelen maatschappelijke bindingen, zoals bindingen met school, werk en relaties een belangrijke rol als rem op het plegen van delinquent gedrag. Deze bindingen zullen belangrijker worden naarmate de volwassenheid toeneemt.

Ook de 'developmental taxonomy' van Moffitt ging op zoek naar een antwoord op het voorkomen van adolescentiegebonden delinquentie (Petkovsek, Boutwell, Barnes & Beaver, 2016, pp. 335-336). Moffitt onderscheidt twee groepen delinquenten in haar theorie. Enerzijds een kleine groep van individuen die doorheen hun hele leven criminele feiten plegen, de zogenaamde 'life-course persistent offenders'. Anderzijds een grote groep individuen die enkel gedurende de adolescentie antisociaal gedrag vertonen, namelijk de 'adolescence-limited offenders' (Moffitt, 1993, p. 674; Petkovsek et al., 2016, pp. 335-336; El Sayed, Piquero & Teneyck, 2017, pp. 632-633). Moffitt onderscheidde daarbij verschillende mechanismen die de kans op het al dan niet stoppen met antisociaal gedrag beïnvloeden. Wanneer de mechanismen aanwezig zijn, is de kans groter dat jongeren afstand doen van antisociaal gedrag. Wanneer deze afwezig zijn, is continuering waarschijnlijk (Petkovsek et al., 2016, p. 336). Beïnvloedende mechanismen zijn onder andere neuropsychologische moeilijkheden, kansarme familiale en economische omgevingen en alcohol- en middelen

gebruik/misbruik (Petkovsek et al., 2016, pp. 335-336; El Sayed et al., 2017, pp. 632-633).

Naast de 'age-crime curve' en het onderscheid tussen 'life-course persistent offenders' en 'adolescence-limited offenders' kan er nog een andere trend waargenomen worden in de jeugdcriminologie, namelijk de 'gender difference' of het verschil tussen jongens en meisjes in prevalentie en aard van misdrijven. Meisjes plegen in het algemeen minder criminaliteit dan jongens. Daarnaast plegen jongens meer frequent en ernstigere feiten dan meisjes (El Sayed et al., 2017, p. 633; Loeber et al., 2017, p. 1; Put & Pleysier, 13.11.2014).

Figuur 2: Instroom aantal unieke minderjarigen betrokken in MOF-zaak en/of POS-zaak, 2006-2013, Vlaams Gewest (Put & Pleysier, 13.11.2014).

Wanneer gekeken wordt naar de 'age-crime curve' zou de piek, wanneer de meeste misdrijven plaatsvinden, bij meisjes op een latere leeftijd plaatsvinden dan bij jongens en zou de prevalentie in het algemeen lager liggen. Daarnaast zouden eerder jongens dan meisjes evolueren naar life-course persistent offenders (Loeber et. al., 2017, pp. 2-3). Van Welzenis (2003) spreekt van een overrepresentatie van jongens in jeugdcriminaliteitsstatistieken. Dit kan teruggevonden worden in zowel jeugdparquetgegevens van België (2015) als zelfrapportagegegevens (JOP-monitor 1,2 en 3). Volgens gegevens van het openbaar ministerie waren er 26.049 (75,08%)

unieke minderjarige³ jongens betrokken bij MOF-zaken⁴ in België in 2015. In zelfrapportagestatistieken van JOP gaf in 2013 29,6% van de jongens tussen 14 en 25 jaar aan minstens één delict gepleegd te hebben. Voor de meisjes lag dit percentage op 17,4% (Jeugdonderzoeksplatform, 2017). De oververtegenwoordiging van jongens zoals waargenomen in MOF-zaken kan niet teruggevonden worden wanneer gekeken wordt naar VOS-zaken⁵. Uit statistieken van de Belgische jeugdparketten van 2015 blijkt dat het aantal unieke jongens en meisjes in VOS-zaken bijna evenredig verdeeld is (51,04% - 48,31%). Daarnaast valt uit deze statistieken op te merken dat de helft van de VOS-zaken zich voordoen bij minderjarigen van nul tot twaalf jaar (48,97%), wat verschilt met de meest voorkomende leeftijdscategorie in MOF-zaken (16 tot 18 jaar) (Openbaar ministerie, z.d.).

Verder stelt van Welzenis (2003, pp. 16-17) vast dat een kleine groep maatschappelijk kwetsbare jongeren meerdere en ernstigere problemen kent. Concreet gaat het hier om adolescenten die opgroeien in maatschappelijk kwetsbare gezinnen die veelal kampen met vaardigheidstekorten. De theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid kan hiermee verbonden worden. “Een persoon of bevolkingsgroep is maatschappelijk kwetsbaar als die in zijn contacten met de maatschappelijke instellingen vooral en steeds opnieuw met de negatieve aspecten wordt geconfronteerd en minder profiteert van het positieve aanbod” (Vettenburg, 2011, p. 27). Deze theorie vertrekt vanuit een interactionistische benadering. Dit wil zeggen dat problemen ontstaan uit de interactie tussen individu/groep en maatschappelijke instellingen. Daarnaast gaat het om een cumulatief proces. Wanneer men gekwetst is door één instelling, is men kwetsbaarder voor de volgende instellingen. Op deze manier wordt het risico verhoogd en lopen kinderen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen de kans om doorheen hun ervaringen met maatschappelijke instellingen terecht te komen in een neerwaartse spiraal, waarvan werkloosheid en justitiële contacten uitlopers kunnen zijn (Vettenburg, 2011, p. 27). Naast de ervaring met maatschappelijke instellingen spelen ook culturele kenmerken van het gezin (zoals opvoeding), waardeoriëntatie en

³ Wanneer er gesproken wordt van een unieke minderjarige betekent dit dat eenzelfde minderjarige slechts één keer geteld wordt (Openbaar ministerie, z.d.)

⁴ MOF-zaken: hebben betrekking tot minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit zouden gepleegd hebben (Openbaar ministerie, z.d.).

⁵ VOS-zaken: hebben betrekking tot minderjarigen die zich in een verontrustende situatie zouden bevinden (Openbaar ministerie, z.d.).

maatschappelijk perspectief en sociale binding een belangrijke rol (Vettenburg, 2011, p. 27). Hieruit volgt dat jongeren uit bevolkingsgroepen in de marge van de maatschappij sterk oververtegenwoordigd zijn in officieel geregistreerde delinquentie. Binnen de culturele kenmerken van het gezin zijn twee opvoedingskenmerken belangrijk volgens Vettenburg (2012, pp. 51-52). Enerzijds moeten ouders hun kinderen steunen en liefhebben, anderzijds moeten ouders ook controlerend optreden. Deze twee kenmerken zijn belangrijk omdat kinderen het toezicht van de ouders slechts aanvaarden als er ook liefde en steun ervaren wordt. Controle zonder steun leidt tot schijnaanpassingen en conflicten. Steun zonder controle zal leiden tot verwenning. In beide gevallen is een stijging van delinquent gedrag te verwachten (Vettenburg, 2012, pp. 51-52). Sociale uitsluiting kan ook één van de mechanismen zijn die leiden tot delinquentie. De school krijgt een cruciale plaats binnen het proces van sociale uitsluiting en de ontwikkeling van ernstige en persisterende delinquentie. Zij blijkt als maatschappelijke instelling een belangrijke plaats te zijn waar bindingen al dan niet tot stand komen.

1.1.2 DE AANPAK VAN JEUGDDELINQUENTIE

In de aanpak van jeugddelinquentie kunnen er vier mogelijke pistes onderzocht worden. Er kan gekeken worden naar de reactie van het gerecht, de mogelijkheden van herstelrecht⁶, de essentiële voorwaarden van (her)opvoeding en hulpverlening en naar preventie⁷ als reacties op jeugddelinquentie (Walgrave, 2012, p. 74). Hieronder wordt er enkel ingegaan op de aanpak van het gerecht en de essentiële voorwaarden van (her)opvoeding en hulpverlening. Deze focus wordt gehanteerd omdat er in het kader van deze masterproef ingegaan wordt op één project van (her)opvoeding en hulpverlening als reactie op jeugddelinquentie en om duidelijk te maken waarom straffen niet het enige hanteerbare instrument is.

Allereerst kan opgemerkt worden dat het jeugdrecht onder druk staat. Er kan een tendens van toenemende neiging om te straffen waargenomen worden in 2006, met

⁶ “Herstelrecht is een visie op recht doen die prioriteit geeft aan het herstel van de schade, het leed en de sociale onrust die door een misdrijf zijn ontstaan. Het wordt het best bereikt door overlegprocessen die alle partijen betrekken” (Vanfraechem, 2012, p. 100).

⁷ Preventie wordt gedefinieerd als initiatieven die doelbewust en systematisch een probleem voorkomen (Goris, Burssens, Melis & Vettenburg, 2012, p. 136).

de herwerkte Wet op Jeugdbescherming. Hierbij wordt opnieuw meer belang gehecht aan het misdrijf en de verantwoordelijkheid van de jongere dan aan zijn noden voor re-integratie (Walgrave, 2012, p. 79). Volgens Elffers (2008, p. 82) moet de wens om zwaarder te straffen meer bekeken worden als een uitdrukking van onvrede over de omvang van de criminaliteit en de gebrekkige bestrijding ervan. Recentere teksten doen vermoeden dat die focus op verantwoordelijkheid nog steeds van toepassing is, maar dat er steeds meer ruimte komt voor zingeving door de jongeren en ouders. Er moet gezocht worden naar drijfveren en gekeken worden naar hoe jongeren de maatregel beleven. Gedrags- en mentaliteitsverandering bekomen is meer de focus geworden dan straffen 'an sich' (Jongerenwelzijn, besluittekst 1, 2016, pp. 4-5). De roep om een striktere aanpak is nog steeds aanwezig, maar anderzijds is er ook een pleidooi om een meer pedagogisch gerichte aanpak (van der Laan, van der Laan, Hoeve, Blom & Lamet, 2012, p. 99).

Een straf kan gedefinieerd worden als leed, opgelegd als reactie op ongewenst gedrag (Walgrave, 2012, p. 81). Het wordt niet enkel opgelegd door justitiële autoriteiten. Ook op school, op het sportveld en op de werkvloer wordt er bijvoorbeeld gestraft (van der Laan, 2004, p. 34). Sancties belemmeren het vrije verkeer in sociale dilemma's. Dit wil zeggen dat mensen afgeschrikt worden om bepaalde acties en gedragingen te stellen als reactie op een bepaald dilemma, omdat daar een straf op staat (Nelissen & Mulder, 2013, p. 71). De bedoeling is de norm uitdrukkelijk te bevestigen en/of de dader de negatieve gevolgen van zijn gedrag te laten voelen om het gedrag in de toekomst te vermijden (Walgrave, 2012, p. 81; Jongerenwelzijn, besluittekst 1, 2016, p. 3). Hierdoor kan ongewenst gedrag worden tegengegaan, mits de sanctie en de toepassing ervan aan bepaalde voorwaarden voldoen (van der Laan, 2004, p. 34). Voor Jongerenwelzijn (besluittekst 1, 2016, p. 2) bevat een 'reactie' op een gepleegd delict drie componenten, namelijk snelheid, normbevestiging en een apart identificeerbaar kader. Van der Laan (2004, p. 34) onderscheidt vier elementen waaraan een straf moet voldoen. Zo moet deze onvermijdelijk zijn, onmiddellijk volgen op het te bestraffen gedrag, de betrokkene moet de straf begrijpen en als rechtvaardig beschouwen en er moet plaats zijn voor variatie⁸. Daarnaast moet er gekeken worden

⁸ Variatie is noodzakelijk opdat niet steeds dezelfde straf toegediend wordt, want door gewenning verdwijnt na verloop van tijd het effect. Variatie vindt ook plaats in de zwaarte van de straf die in juiste verhouding staat ten aanzien van de ernst van het ongewenste gedrag (van der Laan, 2004, p. 35).

naar de achterliggende oorzaken (Jongerenwelzijn, besluittekst 1, 2016, p. 2). Van bestraffing worden twee mogelijke effecten verwacht: (1) dreiging met een straf zou mogelijke daders moeten afschrikken én (2) de strafuitvoering zou daders tot inkeer moeten brengen (Walgrave, 2012, pp. 81-83; van der Pligt, Koomen & van Harreveld, 2007, pp. 9-10). Het grootste probleem dat zich stelt, is dat strafdreiging ervan uitgaat dat de mogelijke dader eerst een realistische kosten-batenanalyse maakt (Walgrave, 2012, pp. 81-83). Het kosten-baten principe of 'the Rational Choice Perspective' gaat ervan uit dat de keuze om al dan niet crimineel gedrag te stellen, gemaakt wordt op basis van een kosten-baten analyse door de potentiële dader (Elffers, 2017, p. 52). Jeugddelinquentie zou daarentegen geen rationeel gebeuren zijn. Het zou eerder gaan om impulsieve gedragingen waarbij jongeren niet nadenken over de mogelijke pakkans en eventuele risico's (Walgrave, 2012, pp. 81-83). Uit onderzoek blijkt tevens dat bepaalde hersendelen die gedrag planmatig sturen en impulsgedrag onder controle houden pas rond het 25ste levensjaar volgroeid zijn (van der Laan et al., 2012, p. 100). Persisterende jongeren die reeds geconfronteerd werden met opsluiting zouden zich weinig zorgen maken over de toekomst, waardoor dreiging met straf weinig invloed heeft (Walgrave, 2012, pp. 81-83). Met betrekking tot het tweede verwachte effect, namelijk het tot inkeer komen, kan gesteld worden dat systematische bestraffing, in vergelijking met andere programma's, in 25% van de gevallen tot nieuwe misdrijven leidt. Dit kan deels verklaard worden door het proces van stigmatisering (Walgrave, 2012, p. 84). Stigmatisering is een proces waarbij discrediterende karakteristieken worden toegeschreven aan een persoon op een zichtbare en identificeerbare manier. Het resulteert in statusverlies, discriminatie en nadelen ten aanzien van het individu, aangezien het individu vervreemd en uitgesloten wordt van activiteiten en kansen die openstaan voor andere, niet-gestigmatiseerde individuen (Hadjimatheou, 2016, p. 572). Zo kan een verblijf in een instelling een slechte naam creëren, wat hun latere kansen bemoeilijkt, ook al is de wil tot verbetering groot (Walgrave, 2012, p. 84). Systematisch bestraffen is daarnaast volgens Walgrave (2012) niet werkzaam als reactie op jeugddelinquentie omdat het opleggen van een straf aan een aantal voorwaarden verbonden is. De opvoedingsomgeving is er daar één van. Een straf kan maar effectief zijn, met een blijvend resultaat, indien deze wordt toegepast in een positieve relatie tussen de bestraffer en de gestrafte. Er dient met andere woorden een basis te zijn van affectie, steun en moreel gezag om het effect van 'tot inkeer komen' te bereiken. Deze basis is niet aanwezig in de rechtbank. In de

rechtbank gaat het om een sterk geformaliseerde context waarin vooral de dreigende macht aanwezig is. Daarnaast blijkt uit de gedragswetenschappen dat een straf enkel kan werken indien er ook mogelijkheden voor een aantrekkelijk en realistisch alternatief worden aangeboden. Het blijft echter van belang dat de afkeuring van en verontwaardiging over bepaalde misdrijven uitgedrukt wordt, maar de systematische bestraffing van misdrijven blijkt een omgekeerd effect te hebben (Walgrave, 2012. pp. 84-86). In het decreet van 2013 betreffende de Integrale Jeugdhulp werd geen definitie opgenomen van de term 'sanctie'. Jongerenwelzijn (besluittekst 1, 2016, p. 5) stelt dat bij het sanctioneren van minderjarigen steeds een verbinding gemaakt moet worden met herstellende en constructieve aspecten. Er moeten mogelijkheden geboden worden om te leren. Straffen 'an sich' heeft geen zin, er moet een gedrags- en mentaliteitsverandering beoogd worden.

Naast bestraffen werd eerder vermeld dat ook (her)opvoeding en hulpverlening zinvolle reacties kunnen zijn op jeugddelinquentie. Jongerenwelzijn (besluittekst 1, 2016, p. 9) gaat voor een finaliteit van bescherming en hulpverlening, wat geen puur sanctiemodel is. In besluittekst 2 (Jongerenwelzijn, 2016, p. 1) wordt uitdrukkelijk gewezen op het belang van voldoende verbinding tussen hulp en sanctie. Deze reacties kunnen samengevat worden in welzijnsgerichte initiatieven. Wereldwijd bestaan er erg veel programma's voor de heropvoeding of behandeling van jonge delinquenten. De 'what works' onderzoekstraditie gaat bijvoorbeeld na welke vormen van preventie en behandeling, onder welke voorwaarden effectief kunnen zijn (Walgrave, 2012, pp. 115-120). De meest efficiënte programma's zouden aan enkele criteria moeten beantwoorden. Het 'Risk-Need-Responsivity (RNR)' model geeft enkele van deze criteria weer (Andrews, Bonta & Wormith, 2011). Programma's zouden moeten voldoen aan het risicoprincipe⁹, het behoefteprincipe¹⁰ en de responsiviteit van het programma¹¹ opdat het effectief zou zijn (Andrews et al., 2011, p. 735; Walgrave, 2012, pp. 115-120). Het zou met andere woorden een aanpak

⁹ Het risicoprincipe gaat ervan uit dat de intensiteit van de begeleiding in verhouding moet staan tot het individuele risico om nieuwe misdrijven te begaan (Walgrave, 2012, p.117; Andrews et al., 2011, p. 735).

¹⁰ Het behoefteprincipe gaat ervan uit dat de aanpak rechtstreeks moet inwerken op de directe oorzaken van de criminaliteit (Walgrave, 2012, p. 118; Andrews et al., 2011, p. 735).

¹¹ De responsiviteit van het programma gaat ervan uit dat de wijze waarop het programma aangeboden wordt moet inspelen op de intellectuele mogelijkheden en de belangstelling van de jongeren (Walgrave, 2012, p. 118; Andrews et al., 2011, p. 735).

moeten zijn waarvan jongeren zelf het nut inzien en waarvan ze het gevoel hebben er zelf vat op te hebben (Walgrave, 2012, pp. 115-120). Banks (2013, p. 262) haalt nog een vierde criterium aan opdat een interventie effectief zou zijn, namelijk het loyaliteitsprincipe¹². Een ander model waarop interventies ter bestrijding van recidive zich kunnen baseren is het 'Good Lives Model (GLM)'. Dit model focust zich, in tegenstelling tot het RNR-model, op de sterktes van de delinquent (Barnao, Ward & Casey, 2016, p. 767). Toch moet er voorzichtig omgegaan worden met de 'what works'-onderzoekstraditie. Een heleboel persoonlijke keuzes, externe factoren en gebeurtenissen kunnen een beslissende invloed uitoefenen op mogelijke recidive. Geen enkel behandelings- of heropvoedingsprogramma biedt waarborgen op succes (Walgrave, 2012, pp. 115-120). Er bestaat geen consensus over wat een succesvolle interventie precies is, maar er kan wel gekeken worden naar cruciale elementen die kunnen bijdragen tot succes. Volgens Walgrave (2012, p. 127) kunnen gemeenschappelijke basiskenmerken aangeven hoe jongeren positief beïnvloed kunnen worden. Deze kenmerken zijn met name het rechtstreeks inspelen op de ervaringen van het dagelijkse leven, een aanpak die gericht is op concrete problemen die ook door de jongeren en hun gezinnen als een probleem worden aangevoeld, het geven en ervaren van verantwoordelijkheid, een toekomstgerichte werking, een geloof in de toekomst als motivatie voor verandering en het ontwikkelen en begeleiden van een positieve motivatie. Ook andere factoren zoals de duur van een interventie en de setting waar de interventie plaatsgrijpt, spelen een rol (Banks, 2013, pp. 262-263). Onderzoek van Barnao et al. (2016, p. 766) naar een programma gebaseerd op het GLM bij forensische patiënten wees uit dat een verschil in uitkomst tussen deelnemers voornamelijk toe te schrijven was aan de intensiteit van het programma, de bereidheid te willen veranderen, de trouw en naleving van het programma en de eerdere ervaring met het GLM. Daarnaast is het belangrijk om niet alleen te kijken naar welke interventies werken, maar ook naar oorzaken van verschillen in effectiviteit tussen interventies (Banks, 2013, p. 264).

De Integrale Jeugdhulp streeft er naar goede behandelings- en/of heropvoedingsprogramma's aan te bieden die tegemoet komen aan bovengenoemde

¹² Het loyaliteitsprincipe duidt op behoud van de integriteit van het programma gedurende de gehele dienstverlening (Blanks, 2013, p. 262).

succesfactoren. Om die reden wordt de Integrale Jeugdhulp hier kort aangehaald. De Integrale Jeugdhulp (IJH) staat in voor het (her)opvoedings- en hulpverleningsaanbod voor jongeren in Vlaanderen. Jeugdhulpverlening is de vraaggestuurde hulp- en zorgverlening die zich richt tot minderjarigen en eventueel hun ouders, opvoedingsverantwoordelijken of personen uit de leefomgeving van de jongeren. Enerzijds betreft het de hulpverlening voor een minderjarige op basis van een hulpvraag en in overleg met de context, anderzijds bestaat het uit de hulpverlening van een minderjarige, voorgesteld in een verzoek van de jeugdrechter, voor niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening¹³.

Welzijnsgerichte initiatieven kunnen zich onder meer voordoen in vormen van projecten. Een project is een bijzonder initiatief met een tijdelijk karakter dat zich richt tot een specifieke doelgroep of op een bijzondere probleemsituatie. Voor delinquente jongeren wordt deelname aan dergelijk project onder andere georganiseerd in het kader van een ondertoezichtstelling van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank (Jongerenwelzijn, 2016). Opvoedende projecten moeten volgens het decreet integrale jeugdhulp voldoen aan een aantal inhoudelijke criteria. Allereerst moet het gericht zijn tot een specifieke doelgroep of op een bijzondere probleemsituatie. Daarnaast moet het georganiseerd worden door een jeugdhulpaanbieder of een organisatie die daarvoor een overeenkomst heeft gesloten met de Vlaamse Regering. Als laatste criterium moet het project gericht zijn op het versterken van eigen zorg of zorg in het eigen milieu¹⁴. Van Welzenis (2003, pp. 80-81) stelt dat dergelijke projecten (1) een gunstig effect zouden moeten hebben op de in- en uitstroom van minderjarigen in erkende voorzieningen, (2) de eigen zorg of zorg in het eigen milieu zouden moeten versterken en (3) een maximale participatie zouden moeten waarborgen voor de jongere en zijn/haar gezin. Deze kenmerken zijn sinds 2014 terug te vinden onder de vermaatschappelijking van de jeugdhulpverlening¹⁵.

Het programma dat YAR Vlaanderen aanbiedt, is een programma dat binnen de IJH onder 'ondersteunende begeleiding' valt. Het kan gezien worden als een projectwerking en wordt gesubsidieerd door jongerenwelzijn (Jongerenwelzijn, 2016).

¹³ Art. 2 Decr. VI. Parl. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013, 70.055.

¹⁴ Art. 48 Decr. VI. Parl. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013, 70.055.

¹⁵ Art. 9 Decr. VI. Parl. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013, 70.055.

Eén van de oudste strategieën die gebruikt wordt als samenlevingsgerichte interventie om probleemgedrag bij jongeren te voorkomen en positieve ontwikkeling te stimuleren is het matchen van jongeren aan volwassen mentors. Dergelijke programma's worden 'mentoring programs' genoemd (Blakeslee & Keller, 2012, p. 845).

1.2 MENTORING PROGRAMMA'S

Officiële mentoring programma's werden voor het eerst toegepast op jongeren in de jeugdrechtsbank in Chicago. Jeugd mentoring programma's zijn recent sterk gegroeid (Blakeslee & Keller, 2012; p. 845). Ook Jackson (2002, p. 115) spreekt van een uitbreiding van mentoring programma's naar onder andere hoogbegaafde jongeren, kansarme jongeren, jongeren die risico lopen om vervroegd te stoppen met school, kinderen met een handicap en jeugddelinquenten. De groei van jeugd mentoring programma's zou voortkomen uit het gegeven dat dergelijke programma's, waarbij er een positieve relatie is met een extrafamiliale volwassene, bijdragen tot een grotere veerkracht bij jongeren met een risicoachtergrond (DuBois, Holloway, Valentine & Cooper, 2002, p. 158).

Het matchen van jongeren aan een volwassen mentor is één van de oudste strategieën die gebruikt wordt als samenlevingsgerichte interventie om probleemgedrag bij jongeren te voorkomen en om positieve ontwikkeling te stimuleren (Blakeslee & Keller, 2012, p. 845). Brody (1991) stelt dat mentoring een ondersteunende relatie is tussen een volwassene en een kind, ontwikkeld om het kind zijn educatieve, sociale en persoonlijke groei te vergemakkelijken. Een andere opvatting komt van Gaskill (1993, p. 147). Volgens Gaskill (1993, p. 147) veronderstelt een mentoring programma een uitwerking van expliciete doelen en praktijken, om minder ervaren managers en meer ervaren managers te verbinden en om mentoring aan te moedigen door een relatie aan te gaan die de ontwikkeling van beide individuen stimuleert.

Dawson (2014, p. 137) daarentegen, gaat ervan uit dat er geen eenduidige definitie van mentoring voorhanden is. Om mentoring te verklaren, focust Dawson op de heterogeniteit van verschillende vormen van mentoring. Dawson (2014, p. 138)

onderscheidt daarbij 16 'design elements'¹⁶ die in elke interventie aanwezig zouden moeten zijn, impliciet of expliciet. Deze 16 elementen zijn: (1) objectieven (de doelen), (2) rollen (wie er betrokken is en wat hun functie is – mentor en mentee¹⁷), (3) kwantiteit (aantal personen die betrokken worden), (4) verbondenheid (de sterkte van de relatie), (5) relatieve anciënniteit (verschil in ervaring, status of expertise), (6) duur (lengte, hoeveelheid en kwaliteit van het contact), (7) selectie (hoe mentor en mentee gekozen worden), (8) matching (hoe mentor en mentee gekoppeld worden), (9) activiteiten (die samen uitgevoerd worden), (10) onderzoek en middelen (die beschikbaar zijn ter ondersteuning), (11) technologie (die gebruikt wordt voor de relatie), (12) training (hoe vaardigheden voor mentoring aangeleerd worden), (13) beloningen (wat krijgen deelnemers ter compensatie), (14) beleid (regels en richtlijnen), (15) controle (over wat er gedaan en besloten wordt) en (16) afsluiting (hoe de relatie beëindigd wordt) (Dawson, 2014, p. 140). Berger en Booij (2003, p. 42) onderscheiden zes kenmerken van een mentoring programma: (1) een één op één relatie, (2) vrijwilligheid aan beide zijden, (3) geen hiërarchische relatie, (4) persoonlijk commitment aan beide zijden, (5) een relatie die bestaat voor een langere, vooraf bepaalde tijd en (6) mentoring is gericht op een bepaald doel of thema.

Whitney, Hendricker en Offutt (2011) onderzochten de modererende factoren van mentoring. Drie factoren kwamen hierbij aan bod: (1) de kwaliteit van mentoring, (2) de verschillende types van mentoring (door een volwassene of een leeftijdsgenoot) en (3) de interactie tussen de kwaliteit en het type mentoring. De geformuleerde hypothese stelt dat het effect van een mentoring programma groter zal zijn indien de kwaliteit stijgt en er gewerkt wordt met een volwassen mentor. Het onderzoek kent vier afhankelijke variabelen, namelijk alcoholmisbruik, depressie, zelfvertrouwen en delinquentie (Whitney et al., 2011, p. 86). De onderzoekers gebruikten data van 'the National Longitudinal Study of Adolescent Health'. De resultaten varieerden. Mentors met een hoge kwaliteit (waarbij kwaliteit een subjectief gegeven was) voorspelden een hoger zelfvertrouwen, minder alcoholmisbruik en minder depressie. Daarnaast zorgde een volwassen mentor voor minder depressie en minder alcoholmisbruik. Als laatste

¹⁶ Een design element is een variabele of een opportuniteit voor een keuze in het design van een mentoring model. Bijvoorbeeld de keuze voor 1 op 1 mentoring i.p.v. groepsmentoring (Dawson, 2014, p. 137).

¹⁷ Mentee is in dit geval een synoniem voor jongeren. Het staat voor diegene die de mentoring ondergaan (Dawson, 2014, p. 139).

had de interactie van hogere kwaliteit met een volwassen mentor een positieve impact op zowel depressie als zelfvertrouwen. Deze impact werd groter met een hogere kwaliteit en een leeftijdsgenoot als mentor. Nergens werd er een significante impact gevonden op delinquentie. Dit zou kunnen impliceren dat mentoring vooral positief gedrag en positieve invloeden bevordert (Whitney et al., 2011, p. 101).

Jones-Brown en Henriquez (1997) keken naar de sterktes en valkuilen van mentoring programma's als strategie binnen het Jeugdrecht. Bewijs dat het gebruik van dergelijke programma's een positief effect zou hebben, werd gevonden in het feit dat evaluaties van dergelijke studies aantonen dat antisociaal gedrag zou afnemen (Jones-Brown & Handriquez, 1997, p. 218). Mogelijke valkuilen zijn vermoedelijk een gebrek aan informatie bij het ontwerpen van dergelijke programma's, ongeschikte mentors, beperkte tijd voor mentoring, het onderhouden van de relatie en weerstand van de jongeren (Jones-Brown & Hendriquez, 1997, p. 224).

Naast het beschrijven van wat mentoring programma's zijn en welke elementen ze zouden moeten bevatten, werden mentoring programma's ook al herhaaldelijk onderzocht op impact en effectiviteit.

Het Big Brothers/Big Sister programma (BBBS) is een mentoring programma dat langdurige, betekenisvolle relaties tot stand tracht te brengen tussen jongeren en volwassenen (Grossman & Tierney, 1998, pp. 404-405). BBBS matcht niet-gerelateerde volwassenen aan jongeren uit éénoudergezinnen. Beide partners, zowel jongere als volwassene, gaan een intensieve verhouding aan waarbij ze elkaar twee tot vier keer per maand zien, gedurende een jaar. Elke ontmoeting duurt ongeveer drie tot vier uur. Door een vriendschap te creëren tussen beiden wordt er een kader gecreëerd waarbinnen de mentor de jongere kan steunen en hulp kan bieden. BBBS wordt door meer dan 500 lokale agentschappen in Amerika toegepast. In de analyse van Grossman en Thierney (1998, p. 406) werden acht programma's meegenomen in hun evaluatiestudie en werd er gebruik gemaakt van een experimentele opzet waarbij jongeren willekeurig in de controle- of experimentele groep terechtkwamen. De resultaten geven aan dat het hebben van een 'grote broer of grote zus' voordelen kan bieden. Jongeren die deelnamen aan het programma waren minder geneigd drugs of alcohol te gebruiken, voelden zich meer zelfzeker wat betreft schoolwerk, gingen meer naar school, haalden betere punten op school en hadden een betere relatie met hun

ouders en leeftijdsgenoten in vergelijking met jongeren in de controlegroep, die dus geen 'grote broer of zus' gekregen hadden (Grossman & Thierney, 1998, p. 422). Dit wil niet zeggen dat de studie veronderstelt dat er bewijs bestaat dat elk type mentoring werkt. Ook moet rekening gehouden worden met het feit dat er in het BBBS programma een hoge intensiteit is van contacten tussen jongeren en mentors. Dit kan een cruciale factor zijn voor het slagen van een programma (Grossman & Thierney, 1998, p. 422).

Een ander onderzoek, gericht naar effecten van mentoring programma's zoals het BBBS programma, gebeurde door Keiting, Tomishima, Foster en Alessandri (2002). Deelnemers werden opgedeeld in twee groepen: één groep onderging de mentoring van zes maanden en één groep kwam op de wachtlijst te staan. Door middel van testinstrumenten, zoals de 'hopelessness scale for children' en de 'child behavior checklist', werden voor- en nametingen uitgevoerd. Zowel de jongeren, hun ouders als hun leerkrachten namen deel aan de voor- en nametingen (Keiting et al., 2002, pp. 721-722). De resultaten toonden aan dat er zich een significante verandering situeerde bij het internaliserend en externaliserend gedrag van de jongeren. Bij de voormeting lag het gedrag tegen de klinische range van kinderpsychopathologie volgens zowel de ouders als de leerkrachten. Bij de nameting werd er een significante verschuiving gevonden van zowel het internaliserend als externaliserend gedrag van de jongeren naar een niveau dat dicht bij het niet-klinische lag. Zowel de moeders als de leerkrachten gaven deze verandering in gedrag aan (Keiting et al., 2002, p. 730).

De Anda (2001, pp. 98-99) voerde een evaluatie uit naar 'Project R.E.S.C.U.E. (Reaching Each Student's Capacity Utilizing Education). Project R.E.S.C.U.E. is een mentoring programma waarbij lokale brandweermannen de mentor zijn van middelbare studenten. Het doel is om de sociale en emotionele ontwikkeling van de jongeren te ondersteunen, de academische- en carrièreregerichte motivatie te verbeteren, de jongeren meer levenservaring te geven, 'at-risk' gedrag te verminderen en het zelfvertrouwen van de jongeren te vergroten. In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van individuele interviews, maar omdat de jongeren niet beschikbaar waren voor individuele interviews werden de vragen gesteld in een geschreven survey. De interviews werden wel afgelegd met de mentors (de Anda, 2001, pp. 99-100). Een belangrijke bevinding was dat jongeren van mening waren dat er een sterke band

opgebouwd werd met hun mentor, wat positieve veranderingen in de hand werkte wat betreft hun emotioneel en sociaal leven. Mentors boden kansen aan waardoor studietoelagen en beroepskeuzes gestimuleerd werden. Deze relatie veranderde het levenstraject van de jongeren (de Anda, 2001, pp. 113-114).

Ook een programma in Utah, het Youth and Families with Promise (YFP) programma, werd geëvalueerd. Dit programma wordt toegepast bij jongeren van tien tot veertien jaar en hun families. Het is een programma over generaties heen om delinquent of ander problematisch gedrag te reduceren of te voorkomen door een vroege interventie. Uit de resultaten van de survey bleek dat er een verbetering was op vlak van delinquentie, school, interpersoonlijke vaardigheden en persoonlijke en familiale relaties. Er werd een vermindering van delinquent gedrag vastgesteld, een betere houding op school en betere schoolresultaten. Tevens hadden de jongeren meer probleemoplossende vaardigheden en was er een betere relatie met de familie, meer respect voor de ouders en meer zelfvertrouwen (Empey, Riggs & Lee, 2002, pp. 75-76).

Een andere studie richtte zich op het evalueren van Chicago Youth Programs (CYP). CYP is een grootschalige organisatie voor recreatieve, educatieve en gezondheidsprogramma's. In deze studie werd gekeken naar de subjectieve ervaringen van jongeren die het programma volgden door te werken met individuele interviews met open vragen (Kalis, Voight, Rahimian, DiCara & Sheehan, 2010, p. 389). De centrale bevinding was dat de meeste jongeren een positief effect ervoeren. Met een 'positief effect' wordt verwezen naar het feit dat het programma het volgen van een opleiding aanmoedigde, jongeren uit de problemen hield, jongeren een veilige plek bood en jongeren blootstelde aan nieuwe dingen. Verder bood het programma mogelijkheden aan om anderen te helpen en om zelfontplooiing te verwezenlijken (Kalis et al., 2010, pp. 392-393).

ICF International (2011, p. 3) voerde een onderzoek uit naar het 'Amachi Program' in Texas. Dit programma richt zich tot jongeren met gevangengenomen ouders of ouders die voordien in de gevangenis gezeten hebben. Door middel van een 'randomized

controlled trial'¹⁸ werd gekeken naar de impact van één-op-één mentoring bij jongeren met gevangengenomen ouders of bloedverwanten. Resultaten waren onder andere dat jongeren met een mentor meer positieve relaties hadden met hun ouders, meer zelfvertrouwen en -waardering hadden en meer geloofden in hun toekomst (ICF International, 2011, pp. 18-31).

Tolan, Henry, Schoeny, Lovegrove en Nichols (2013) voerden een meta-analytische review uit. Er werden 163 studies over mentoring programma's onderzocht die gepubliceerd werden tussen 1970 en 2011. Bevindingen waren dat mentoring (zoals toegepast in de bestudeerde studies) een positief effect (ook al is het bescheiden) heeft op belangrijke problemen, vooral voor jongeren met een risico op delinquent gedrag. Mentoring zou een belangrijke strategie kunnen zijn om jongeren te weerhouden van delinquent gedrag, drugsgebruik, agressie en lage prestaties op school (Tolan et al., 2013, p. 198).

Er zou dus geconcludeerd kunnen worden dat mentoring programma's een positief effect teweegbrengen. Mentoring programma's blijken potentieel te hebben op gebied van gedragsverandering, maar onderzoek naar het effect van mentoring programma's op verandering in delinquent gedrag blijft hier nog beperkt. Omdat mentoring programma's toegepast worden op verschillende doelgroepen (Jackson, 2002, p. 115; Blakeslee & Keller, 2012, p. 845; DuBois et al., 2002, p. 158) wordt er hieronder specifiek ingegaan op mentoring programma's gericht op 'youth at risk' of de zogenaamde YAR-programma's.

1.3 YAR-PROGRAMMA'S

Youth at risk is één voorbeeld van een mentoring programma. Hierbij wordt mentoring toegepast op jongeren 'at risk'. Net zoals bij 'mentoring', lijkt ook 'youth at risk' niet eenduidig gedefinieerd te worden. Een mogelijke definitie wordt gegeven door Romi en Etzion (2015, p. 184): "We defined youth at risk using an objective measure: adolescents who do not belong to a normative educational framework that society had set up for their age group." Een andere definitie komt van Keiting et al. (2002, p. 717)

¹⁸ Een 'randomized controlled trial' is een experiment waarbij twee groepen vergeleken worden en waarbij respondenten op basis van willekeurige selectie toegewezen worden aan één van deze groepen (Kendall, Comer & Chow, 2013, p. 41).

door te verwijzen naar het gebruik van de term 'at risk'. De term zou meestal gebruikt worden om jongeren uit éénoudergezinnen te omschrijven die tekenen van emotionele of gedragsproblemen vertonen en waarbij ondersteuning in de ontwikkeling ontbreekt. Karakteristieken worden gebruikt om risicojongeren (youth at risk) te onderscheiden van de standaard jongeren (normative youth). De verschillende karakteristieken die in de literatuur naar boven komen zijn: aanpassingsvermogen, welzijn, deviantie, socio-demografische factoren, familiebanden, sociale banden, schoolervaringen, vrijetijdsbesteding, zelfwaardering en hechting (Romi & Etzion, 2015, p. 185).

Vooraleer iemand afstand zal doen van criminaliteit worden twee dingen verondersteld. Chan en Henry (2014, p. 315) veronderstellen (1) dat er een bepaald risico aanwezig is en (2) dat de persoon in kwestie in de mogelijkheid is het risico te (willen) vermijden. Hierbij dient men na te gaan welke factoren een individu ervan weerhouden een delict te plegen. Drie categorieën van protectieve factoren kunnen onderscheiden worden, namelijk individuele factoren, familiale factoren en gemeenschapsfactoren. Interventies die trachten in te spelen op het stoppen met criminaliteit, zetten in op het versterken of creëren van deze protectieve factoren (Chan & Henry, 2014, p. 315). Mentoring kan hierbij een effectieve interventie zijn voor jeugddelinquenten omdat het werkt aan het versterken van de protectieve factoren, namelijk de samenlevingsgerichte protectieve factor en andere factoren in het leven van de jongeren. Daarnaast blijkt youth mentoring meer effectief te zijn wanneer ook de families betrokken worden (Chan & Henry, 2014, p. 316).

Youth-at-risk-programma's zijn gebaseerd op het 'Coaching for Communities' (CfC) programma uit de Verenigde Staten. Het kent een Amerikaanse oorsprong en was oorspronkelijk bedoeld voor jongeren die te maken kregen met werkloosheid, criminaliteit, drugs- en alcoholmisbruik. Het programma richt zich vooral op risico's die aanleiding kunnen geven tot antisociaal gedrag en focust op het inbouwen van protectieve factoren zoals het introduceren van nieuwe sociale netwerken (Berry, Little, Axford & Cusick, 2009, p. 62).

Een eerste initiatief kwam van ouders in Oakland, California (VS), die samen met professionele hulpverleners een programma opzetten dat gericht was op persoonlijkheidsontwikkeling (De Caluwé & Smits, 2010, p. 11). Het programma ontstond vanuit de vaststelling dat de hulpverlening hun kinderen niet bereikte,

waardoor de problemen met drugs, geweld, bendevorming en criminaliteit steeds toenamen (De Caluwé, 2008, p. 5). De organisatie 'The Breakthrough Foundation' steunde dit initiatief en bouwde het verder uit. Later richtte één van de werknemers van 'The Breakthrough Foundation', Mark Charley, een privé vennootschap op, 'Uncommon Results' (De Caluwé & Smits, 2010, p. 11). Hij genoot zijn belangstelling uit zijn ervaring als adoptiekind, waarbij hij in verschillende pleeggezinnen terechtkwam en later tweeënhalf jaar in een detentiecentrum verbleef (Uncommon results inc., z.d.). Uncommon Results biedt trainingen aan die zowel persoonlijke, professionele als organisatorische ontwikkeling stimuleren, met als doel iedereen in staat te stellen hun volle potentieel te benutten. De afgelopen twintig jaar werkten ze reeds met mensen over heel de wereld (Uncommon Results inc., z.d.). YAR-CfC breidde zich verder uit tot het in 2006-2007 overkwam naar België.

Het programma kent, in zijn oorspronkelijke Amerikaanse vorm, twee componenten: een residentiële fase van vijf intensieve dagen, gevolgd door een negen maanden durende ondersteuning van een volwassen mentor. Deze mentor of 'committed partner' gaat een verbinding aan om de jongeren te helpen persoonlijke doelen te bereiken, die hij/zij zelf opstelt tijdens de residentiële fase. Bij elke ontmoeting (minstens één keer per maand) wordt er gewerkt aan een bepaald thema, gekozen door de organisatie. Daarnaast moeten mentor en jongere ('mentee') minstens drie keer per week contact hebben. Dit kan ook indirect (telefonisch, elektronisch ...) zijn. Het programma zet ook sterk in op het betrekken van de omgeving van de jongeren. Als afsluiting vindt er een ééndaagse follow-up ontmoeting plaats met de jongeren die het programma voltooid hebben en hun mentors (Berry et al., 2009, pp. 62-63).

Een methodiekbeschrijving van het YAR-programma wordt niet gegeven door de Amerikanen of Engelsen, maar Berger en Booij (2002) hebben wel enkele methodieken geobserveerd waarvan het YAR-programma gebruik zou maken. Deze methodieken zijn het neurolinguïstisch programmeren (NLP), de rationeel emotieve therapie (RET) en het ervaringsleren (De Caluwé, 2008, p. 8).

Bij NLP gaat het over de onbewuste processen die aan de grondslag liggen bij het communiceren. Het geeft inzicht in beperkende overtuigingen en in de oorzaken die schuilgaan achter bepaalde uitspraken (Berger & Booij, 2002, p. 24). Voor het realiseren van doelen moet eerst nagegaan worden of en welke overtuigingen het

bereiken van dat doel belemmeren. Daarbij is de afkomst van die overtuiging van belang. Belemmerende overtuigingen worden vaak gecreëerd op heel intense momenten, kunnen bewust of onbewust zijn en komen steeds tot uiting in iemands gedrag. NLP gaat uit van de mogelijkheid dat gedrag in positieve zin kan veranderen als de wil tot verandering aanwezig is (Berger & Booij, 2002, p. 25). De effectiviteit van NLP in de hulpverlening werd echter nog niet aangetoond (De Caluwé, 2008, p. 9).

Daarnaast handelt RET over de manier waarop mensen gebeurtenissen interpreteren. De interpretatie van een gebeurtenis bepaalt voor een groot deel hoe een individu op de gebeurtenis zal reageren (Berger & Booij, 2002, p. 27). Een belangrijk onderdeel hierbij, net zoals bij NLP, is het 'reframen'. Onder 'reframing' of herinterpreteren wordt het geven van een nieuwe betekenis aan bepaalde feiten verstaan.

Als laatste zou er ook verondersteld kunnen worden dat het YAR-programma gebruik maakt van ervaringsleren. Het ervaringsleren is gericht op het vergroten van de competenties van de jongeren. Door het creëren van een specifieke situatie waarbij jongeren concrete ervaringen opdoen, worden zij in staat gesteld tot nieuwe leerprocessen. Jongeren leren de eigen grenzen te verleggen en ontdekken en vergroten zo hun eigen mogelijkheden (Berger & Booij, 2002, p. 27). Reflectie over deze ervaringen kan leiden tot verandering in gedrag op meerdere leefgebieden (De Caluwé, 2008, p. 10).

Naast deze drie methodieken worden ook nog andere succesfactoren opgesomd door Berger en Booij (2002, pp. 29-35). Als eerste wordt de fasering van het project aangehaald. Belangrijk hierbij is dat jongeren vanaf hun eerste kennismaking met YAR begeleid worden en begeleid blijven tot na afloop van het programma. Dit wordt gedaan om jongeren te blijven motiveren. Jongeren moeten zelf de keuze maken om deel te nemen aan het programma. Omdat deze doelgroep bekend staat als ongemotiveerd, blijven YAR-medewerkers jongeren actief motiveren, wat een tweede succeselement vormt (Berger & Booij, 2002, p. 33). Ook eerder werd aangehaald dat weerstand van de jongeren gezien kan worden als een mogelijke valkuil bij mentoring (Jones-Brown & Henriquez, 1997). Deze valkuil tracht men te vermijden door blijvend te motiveren. Gedurende negen maanden worden jongeren ondersteund om het geleerde in praktijk te brengen. Coaching is hierbij een derde essentieel element. De coach, mentor of de 'committed partner' is een vrijwilliger. De inzet van vrijwilligers kan

vervolgens gezien worden als vierde kenmerk van YAR. Door het werken met vrijwilligers zien de jongeren dat er mensen zijn die zich onvoorwaardelijk voor hen inzetten en dat er volwassenen zijn die ze kunnen vertrouwen. Het kent eveneens een maatschappelijk effect, namelijk dat de wederzijdse beeldvorming tussen jongeren en vrijwilligers verandert. Daarnaast werkt YAR aan het opbouwen van een 'community'. Een belangrijk principe hierbij is dat een individu altijd deel uitmaakt van een gemeenschap. Door een hechte gemeenschap op te bouwen, kunnen individuele doelen bereikt worden. Als laatste kan het gebruik van symbolen en ceremonies genoemd worden als belangrijk element. De bedoeling hierbij is dat jongeren een verband leggen tussen symbolen en werkelijkheid en zo beleven waaraan gewerkt zal worden (Berger & Booij, 2002, p. 34). 'Rituelen bieden door hun vaste vorm de mogelijkheid om greep op een situatie te houden. Dit helpt tegen de angst die een noodzakelijke verandering met zich mee brengt' (Berger & Booij, 2002, p. 14).

In Nederland werden enkele pilootstudies doorgevoerd waarbij gebruik gemaakt werd van het Amerikaanse model (Berger & Booij, 2002, p. 10). Er werd geopteerd om de 'exotische' onderdelen mee op te nemen en eventuele wijzingen in de methode pas door te voeren na een evaluatie. De pilootstudies kennen met andere woorden een opbouw van drie fasen: het voortraject, de residentiële week en de negen maanden durende begeleiding.

Ondanks de methodologische beperkingen kan voorzichtig gesteld worden dat er positieve resultaten naar voren kwamen in het onderzoek van Jakobs en Van Wijk (2002, p. 33). Jakobs en Van Wijk (2002) deden onderzoek naar YAR Nederland, toegepast in Appeldoorn, Oss en Maastricht. Over het algemeen kan gesteld worden dat er positieve veranderingen merkbaar zijn na het volgen van het YAR-programma. Dit op vlak van sociale wenselijkheid (de jongeren zijn meer zelfkritisch geworden), zelfstandigheid en rust/stabiliteit in het gezin, gezondheid (minder alcoholgebruik en minder gebruik van drugs), financiën (minder afhankelijk van zakgeld en criminaliteit als bron van inkomsten), werk (meer jongeren hebben werk, andere verhouding t.a.v. werk), woonsituatie (stabiel), sociale contacten (uitgebreid netwerk, vrienden die zich minder inlaten met risicovolle gedragingen), vrijetijdsbesteding (minder risicovol) en politie- en justitiecontacten (minder) (Jakobs & Van Wijk, 2002, pp. 34-35).

Onderzoek bij deelnemers van YAR Zweden (Borlänge) wees op toegenomen zelfvertrouwen, verbeterde sociale relaties en betere schoolprestaties. Jongeren die deelnamen kwamen na het volgen van het programma minder in contact met crimineel gedrag en vertoonden minder middelenmisbruik dan de controlegroep (Borlänge in De Caluwé, 2008, p. 11).

Op basis van buitenlandse evaluaties kan er geconcludeerd worden dat er duidelijke aanwijzingen zijn dat YAR een veelbelovend programma is voor jongeren met een meervoudige problematiek. Doch moet voorzichtig omgegaan worden met causaliteit omdat in vele studies een valide controlegroep ontbreekt (De Caluwé, 2008, p. 12). Diepgaand onderzoek naar de effectiviteit van YAR-programma's blijft daarbij beperkt. Ook in Vlaanderen werd de effectiviteit van YAR Vlaanderen reeds weinig onderzocht.

1.4 YAR VLAANDEREN

Het programma, zoals toegepast in Vlaanderen, wordt door YAR Vlaanderen als volgt omschreven:

“YAR Vlaanderen richt zijn aanbod op jongeren met een complexe problematiek en jongeren met een combinatie van problemen op verschillende levensdomeinen. Het betreft veelal, maar niet uitsluitend, jongeren met een dossier bij de jeugdrechtbank. YAR biedt deze jongeren een kans om hun leven terug op de rails te krijgen.

Centraal hierin staan twee programma's: YAR Coaching en YAR Wonen. Deze programma's laten jongeren ervaren dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor de keuzes die ze maken. Een eerste stap om je leven of woonsituatie zélf in handen te nemen, is het maken van bewuste keuzes. Beide programma's worden mede mogelijk gemaakt door een ruim netwerk van partnerorganisaties en vrijwillige coaches.” (YAR Vlaanderen vzw, z.d.).

YAR Coaching, opgericht in 2006, is een (persoonlijkheids-)trainingsprogramma waarin jongeren tussen 15 en 18 jaar leren hoe ze zelf verantwoordelijkheid kunnen opnemen. Er wordt vertrokken vanuit het maken van eigen keuzes waarbij jongeren persoonlijke doelen moeten bepalen. Daarnaast leren de deelnemende jongeren andere mensen te vertrouwen om hen hierbij te helpen (YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2014, p. 9). Deelnemende jongeren hebben veelal een dossier bij de

jeugdrechtbank. Zowel jongeren met een VOS- als MOF-dossier kunnen deelnemen. Jongeren boven de 18 jaar kunnen deelnemen als er sprake is van voortgezette hulpverlening in de bijzondere jeugdzorg en er problemen zijn inzake criminaliteit. Jongeren met een harddrugsverslaving, een mentale handicap, een zware psychiatrische problematiek of jongeren die de Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn, worden niet in het programma opgenomen (De Caluwé, 2008, pp. 6-7; YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2015, p. 13). De opbouw van het programma YAR Coaching ziet er als volgt uit:

Tabel 1. Schematisch overzicht YAR Coaching programma. Overgenomen uit *jaarverslag 2014* (p. 11) door YAR Vlaanderen vzw, 2014.

	VOORBEREIDING	VOORTRAJECT	RESIDENTIËLE TRAININGSWEEK	NATRAJECT
vrijwilliger	• infomoment • persoonlijke ontmoeting	• opleidingsweekend voortraject • oriëntatiemomenten • wekelijkse telefonische contacten met jongere • persoonlijke ontmoeting • voorbereidingsdag • vertrekdag	• opleidingsweekend residentiële trainingsweek • vertrekdag • 3 mindagen en 6 dagen intensieve trainingsweek • welkom thuis	• opleidingsweekend natraject • dag 5 en 6 op de trainingsweek • wekelijkse telefonische en face to face contacten en maandelijkse groepsbijeenkomsten gedurende 9 maanden • slotceremonie
jongere		• oriëntatiemoment • wekelijkse telefonische contacten met vrijwillige medewerkers van YAR Vlaanderen • persoonlijke ontmoeting • voorbereidingsdag	• vertrekdag • 6 dagen intensieve trainingsweek • welkom thuis	• wekelijkse telefonische en face to face contacten en maandelijkse groepsbijeenkomsten gedurende 3 maanden • slotceremonie

De jongeren worden eerst in kennis gesteld over het bestaan van het programma. Meestal zijn het de consultants van de sociale dienst van de jeugdrechtbank die de jongeren hierover informeren. Indien een jongere geïnteresseerd is, kan hij/zij zich kandidaat stellen op een oriëntatieavond. De jongere krijgt dan een vrijwillige coach ('coach van het voortraject') die hem tot aan fase 2 (de residentiële trainingsweek) begeleidt. In de tussentijd zouden er wekelijkse contacten plaatsvinden tussen de coach van het voortraject en de jongere om de jongere te blijven informeren en stimuleren. De tweede fase bestaat uit de voorbereidingsdag op de residentiële trainingsweek en uit de residentiële trainingsweek zelf. Op de voorbereidingsdag maken de jongeren kennis met de andere jongeren, de vrijwilligers en de

professionals. Verder wordt er informatie verschaft over de werking van het programma. Een intensieve opvolging door de coach van het voortraject wordt voorzien tot aan de trainingsweek. Op de vertrekdag van de residentiële trainingsweek worden de jongeren opnieuw onthaald. Tijdens de trainingsweek zelf leren de jongeren hoe ze het verleden een plaats kunnen geven en wordt er nagedacht over de toekomst. Daarnaast worden er outdoor-activiteiten georganiseerd waarbij de jongeren ondervinden wat het betekent om telkens een stap vooruit te komen en zich daarbij te laten coachen. Op het einde van de trainingsweek worden de jongeren gekoppeld aan een individuele coach die de jongere negen maanden zal begeleiden. De week wordt afgesloten in aanwezigheid van de ouders. Tijdens het natraject, de negen maanden durende begeleiding of de derde fase van het YAR Coaching programma, vinden er wekelijkse contacten plaats met de coach en worden er maandelijkse groepsbijeenkomsten voorzien. Tijdens de wekelijkse contacten met de coach wordt er gewerkt aan de persoonlijke doelen van de jongeren. De groepsbijeenkomsten zijn thematisch. Ter afsluiting van het programma is er een slotceremonie waarbij iedereen opnieuw uitgenodigd wordt (YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2014, pp. 11-18).

YAR Wonen, opgericht in 2012, is een programma waarbij jongeren op vroegere leeftijd kiezen om alleen te wonen (vanaf 17 jaar) en daarbij hulp krijgen van een vrijwillige coach in zowel het zetten van deze stap alsook in het behalen van de eigen vooropgestelde doelen (YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2014, p. 9). De opbouw van het YAR Wonen-programma ziet er anders uit dan bij YAR Coaching. Dit programma startte in 2012, vijf jaar na het Coaching-programma. Het voorziet in begeleiding naar zelfstandigheid binnen de eigen woonomgeving. Jongeren komen met het programma in contact nadat ze aangemeld worden bij de Intersectorale Toegangspoort, door het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg of door de jeugdrechtbank. Een verdere uitdieping van dit programma zou de scope van deze masterproef overschrijden.

Nu er reeds een globaal beeld gevormd is over YAR Vlaanderen is het duidelijk dat YAR Vlaanderen twee programma's kent. Verder zal in deze masterproef enkel het YAR Coaching programma bedoeld worden wanneer gesproken wordt over YAR Vlaanderen. In wat hierna volgt, zal dieper ingegaan worden op het doel van YAR Vlaanderen, de doelgroep en zijn aanpak binnen YAR Coaching. Er wordt afgesloten

met een beknopte beschrijving van reeds uitgevoerde evaluatiestudies omtrent YAR Vlaanderen.

1.4.1 HET DOEL

Volgens De Caluwé en Smits (2010, pp. 19-21) richt YAR Vlaanderen zich op het vinden van een dagbesteding, het verminderen van justitiële contacten en de uitstroom uit het residentiële aanbod. Deze drie criteria worden gebruikt om uitspraken te doen over het succes van het programma. Met andere woorden kunnen er uitspraken gedaan worden over het al dan niet behalen van deze drie doelstellingen.

Bij elke fase in het YAR Coaching programma worden verschillende doelen geformuleerd. Het doel van het voortraject is in de eerste plaats de jongeren te motiveren om deel te nemen aan het programma. Dit wordt nagestreefd door hen te laten merken wat de ontwikkelingsmogelijkheden zijn. Wanneer de jongeren instemmen om deel te nemen, worden er door de jongeren zelf drie concrete doelen geformuleerd. Tijdens de residentiële week vormt het aanleren van vaardigheden het centrale doel. Onder vaardigheden wordt het herkennen van mogelijkheden in elke situatie of het leren dragen van de positieve en de negatieve consequenties van eigen keuzes verstaan. De aandacht gaat ook uit naar het aanleren van communicatievaardigheden om een positieve rol op te nemen in hun omgeving. De residentiële trainingsweek gaat vooral over het ombuigen van negatieve overtuigingen naar positieve overtuigingen. Het vervolotraject gaat in op het bereiken van de drie vooropgestelde doelen en het ontwikkelen van een positief netwerk (De Caluwé & Smits, 2010, p. 21; YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2015, pp. 14-17).

1.4.2 DE DOELGROEP

YAR Vlaanderen richt zich vooral op veelplegers in onstabiele leefsituaties, dus op de meest kwetsbare jongeren. Dit zijn jongeren tussen 15 en 18 jaar waarbij het op meerdere terreinen misloopt en er herhaaldelijke contacten zijn met de politie.

Daarnaast worden er nog enkele criteria voor deelname aan het YAR Coaching programma gesteld, namelijk de Nederlandse taal machtig zijn, geen gedragsbepalende medicatie nemen, geen primaire drugsverslaving hebben, een domicilie binnen de provinciegrenzen van het programma hebben en drie concrete

doelstellingen kunnen formuleren (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 22-24; YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2015, p. 13).

1.4.3 DE AANPAK

Bij het bespreken van de aanpak van YAR Vlaanderen, wordt er gekeken naar de vrijwilligers, de betrokkenheid van de ouders en het verloop van elke fase van het programma, samen met de methodiek die daarbij gehanteerd wordt. Als laatste wordt er gekeken naar de werving van cliënten.

Het programma van YAR Vlaanderen bestaat uit drie grote fasen waarin telkens een groep van vrijwilligers de jongeren begeleidt. De vrijwilligers volgen na het doorlopen van een interne selectieprocedure een opleiding. Deze opleiding wordt gegeven door een Amerikaanse YAR-trainer. Tijdens de opleiding wordt vooral de visie achter de methodiek van YAR aangeleerd. Afhankelijk van de fase waarin de vrijwilliger een rol opneemt, worden er 'traject-specifieke' aspecten of oefeningen toegevoegd (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 25-26).

Verder heeft YAR Vlaanderen in zijn aanpak ook aandacht voor de ouders. Via een aantal sleutelmomenten worden de ouders betrokken (bv. bij de oriëntatieavonden, het 'welkom thuis'-moment, ...). Afhankelijk van de persoonlijke doelen van de jongeren, kunnen ouders in het natraject intensiever betrokken worden door de coach (De Caluwé & Smits, 2010, p. 28; YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2015, p. 16).

Tijdens de drie fasen van het programma wordt er steeds gewerkt met eenzelfde opstelling. Bepaalde activiteiten worden voorbereid en keren jaarlijks terug. Er is een duidelijke structuur met duidelijke regels terug te vinden (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 28-31; YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2015, pp. 14-17). Ook de methodiek die YAR Vlaanderen gebruikt, is volledig uitgewerkt. Deze methodiek bestaat voornamelijk uit het ervaringsleren. Ervaringsleren gaat uit van het opdoen van ervaringen om zichzelf te ontdekken. Leren verloopt het best wanneer jongeren geconfronteerd worden met hun eigen grenzen. De aandacht wordt hierbij gelegd op de positieve eigenschappen van de jongeren. Jongeren leren actie te ondernemen en gebruik te maken van hun sterktes. Actie ondernemen, keuzes maken en het concreet stellen van een toekomstperspectief staan bij deze methodiek centraal (Duyssenes, 2016, p. 4). In de eerste plaats worden jongeren gemotiveerd tot verandering. Verandering

wordt bewerkstelligd door een confrontatie met de huidige situatie waarin de jongeren zich bevinden, een voorstelling van YAR als iets 'totaal anders', de nadruk op de opvolging door vrijwilligers en een sterke nadruk op eigen keuzes en verantwoordelijkheid. Er wordt een specifieke manier van lesgeven gehanteerd, waarbij het accent sterk gelegd wordt op het bijbrengen van 'distinctions'. 'Distinctions' verwijzen bijvoorbeeld naar het onderscheid tussen 'menu en maaltijd' of 'speler, coach en reporter'. Via een vorm van socratische vraagstelling worden 'distinctions' bijgebracht. Er wordt een vraag gesteld door de cursusgever waarop de jongeren een antwoord moeten formuleren. Op deze manier worden jongeren aan het denken gezet en wordt er op een inductieve manier tot de boodschap gekomen. Er wordt getracht een voortdurende herinnering te bewerkstelligen aan de gesloten overeenkomst en aan hun keuzes en verantwoordelijkheden. Deze manier van lesgeven schenkt ook aandacht aan vertrouwen en het 'veilig maken voor elkaar'. Daarnaast vormt het omvormen van negatieve tot positieve overtuigingen het centrale doel. Aan dit doel wordt gewerkt door de jongeren eerst bewust te maken van hun overtuigingen (taal als manier om mogelijkheden te laten verschijnen of doden, bewust worden van conversatie over zichzelf/anderen/het leven). Deze overtuigingen worden vervolgens omgevormd door de jongeren handvaten aan te reiken tot positieve overtuigingen (handvatten om anders te kijken naar wat gebeurd is/gebeurt en om anders in het leven te staan, positieve ervaringen m.b.t. zichzelf en anderen). Als laatste worden de nieuwe overtuigingen verankerd in de persoonlijkheid (visie op coaching, netwerk van positieve steunfiguren) (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 31-62).

De cliënten worden bij YAR Vlaanderen geworven in verschillende stappen. Elke stap bestaat uit een gesprek waar er gradueel motivatie opgebouwd wordt (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 62-63; YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2015, pp. 14-15).

1.4.4 EVALUATIEONDERZOEK OMTRENT YAR VLAANDEREN

Wanneer op zoek gegaan wordt naar evaluatieonderzoek omtrent YAR Vlaanderen, kan er vastgesteld worden dat onderzoek naar de effecten van YAR Vlaanderen schaars is.

Een onderzoek waarbij YAR Vlaanderen werd betrokken, werd gevoerd door van Bergen, Leenen, Cadat en de Groot (2011). Er werd een inventarisatie opgesteld van bestaande coachings- en mentoringpraktijken op gebied van maatschappelijk

kwetsbare jongeren. Een bevinding was dat bij YAR Vlaanderen vooral geïnvesteerd wordt in emotioneel kapitaal. Deelnemers bevestigen dat er een toename is van zelfvertrouwen en vertrouwen in de toekomst. De invloed van een positieve en geïnteresseerde houding van de mentor is groot. Evaluatie van YAR Vlaanderen duidt drie succesvolle indicatoren aan: de grote meerderheid woont zelfstandig, er zijn geen politiecontacten meer en de meerderheid beschikt over werk of gaat naar school. Verder blijkt dat het belangrijk is om zowel een breed netwerk als de ouders te betrekken (van Bergen et al., 2011, pp. 64-65).

Specifiek onderzoek naar YAR Vlaanderen werd gevoerd door De Caluwé en Smits (2010). De positie van YAR Vlaanderen op de effectladder van Van Yperen en Veerman¹⁹ werd hierbij onderzocht. De eerste trede op de effectladder is 'beschrijven'. Dit niveau werd gemeten aan de hand van documentanalyse, participerende observaties en interviews. De bevinding was dat YAR Vlaanderen zich hier op kwalificatieniveau²⁰ 'potentieel' bevond. Er was een goede omschrijving van de naam, de doelen, de doelgroep en de aanpak, maar een SMART²¹-formulering van de doelen ontbrak. Verder werd aangeraden om meer observaties te doen rond de methodiek in het voor- en natraject en om de criteria in verband met de vereisten van uitvoerende werkers duidelijker te formuleren (De Caluwé & Smits, 2010, p. 66). De tweede trede, 'theoretische onderbouwing', werd in kaart gebracht met behulp van meta-analyses en literatuurstudies. De methodiek van YAR Vlaanderen bleek te bestaan uit verschillende werkzame factoren (De Caluwé & Smits, 2010, p. 80). De interventiemethode van YAR Vlaanderen bevindt zich hiermee op het kwalificatieniveau 'veelbelovend'. 'Empirisch onderbouwen' vormt de derde trede. Dit werd gemeten door een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Het kwalitatief onderzoek bestond uit semigestructureerde interviews met jongeren, notities van jongeren en vragenlijsten. Het kwantitatief onderzoek bestond uit gestandaardiseerde vragenlijsten en dossiers van de jongeren (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 81-84). De doelgroep voldeed aan de vooropgestelde criteria en de beleving van zowel de jongeren als de coaches was

¹⁹ Voor meer informatie omtrent de effectladder van van Yperen en Veerman zie van Yperen, T., (2008). *Zicht op effectiviteit: handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.

²⁰ Voor meer informatie over de kwalificatieniveau's, zie bijlage 1.

²¹ SMART staat voor specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden. Om beleid te evalueren dienen de doelen SMART te zijn geformuleerd. Dit maakt de vergelijkbaarheid van onderzoeksresultaten groter omdat er dan uniforme definities bestaan (Bijl, 2005, p. 96).

positief. De empirische resultaten wezen erop dat YAR Vlaanderen zich hier op het kwaliteitsniveau 'doeltreffend' situeert. Op de vierde en laatste trede van 'causaliteit' werd niet ingegaan omdat het onethisch geacht werd een controlegroep op te stellen en dus jongeren een behandeling te ontzeggen (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 140-142).

Aangezien deze masterproef een kwalitatieve studie inhoudt, zal hieronder verder ingegaan worden op het kwalitatieve gedeelte in het onderzoek van De Caluwé en Smits (2010). De nadruk wordt gelegd op dat gedeelte waar de jongeren in beeld komen.

De doelgroep van 2008-2009 bestond uit 23 jongeren waarvan 19 jongens en 4 meisjes. De meerderheid was 17 (57%) of 18 (26%) jaar waarbij de 18-jarigen de oudsten uit de doelgroep waren. De jongste deelnemer was 15 jaar. Slechts drie jongeren waren niet in België geboren. De meeste jongeren (15) verbleven in een gemeenschapsinstelling waarvan acht jongeren verbleven in een open afdeling en zeven in een gesloten afdeling. Zes jongeren woonden thuis bij (één van) de ouders. Eén andere jongere woonde tijdelijk bij een vriend en nog één jongere zat in een categorie 1bis-voorziening. Van de 23 jongeren kwamen er tien uit Antwerpen, acht uit Tongeren en vijf uit Hasselt. In 73,9% van de gevallen ging het om een verwijzing in het kader van een MOF-dossier. De rest werd verwezen in het kader van een POS-dossier²² (problematische opvoedingssituatie) (De Caluwé & Smits, 2010, p. 85).

Verder werd in het onderzoek van De Caluwé en Smits (2010, p. 86) gekeken naar het temperament van de jongeren en naar een aantal achtergrondkenmerken van het gezin. Deze worden gezien als statische risico- en beschermingsfactoren. Het temperament van de deelnemende jongeren in 2008-2009 bleek hoger dan gemiddeld te zijn op vlak van emotionaliteit, extraversie (enkel de meisjes) en impulsiviteit. Ze scoorden gemiddeld op de schaal van spanningsbehoefte met betrekking tot riskante fysieke ervaringen en extraversie (enkel de jongens) en lager dan gemiddeld op de schaal van spanningsbehoeften met betrekking tot frequent gebruik van alcohol, feesten en vrije seksuele moraal. Meisjes scoorden opvallend hoger op alle schalen. Op basis van de achtergrondkenmerken van het gezin kon vastgesteld worden dat bij

²² Nu bekend als VOS-dossier (verontrustende situatie).

elf jongeren het gezin bestond uit twee ouders die niet in België geboren waren. In tien gezinnen werden beide ouders in België geboren en in twee gezinnen kwam slechts één van de ouders uit België. De taal die thuis gesproken werd, was bij acht jongeren enkel Nederlands, bij 11 jongeren Nederlands en een andere taal en bij vier jongeren nooit Nederlands. Bij alle deelnemende jongeren waren beide ouders nog in leven en bij de meerderheid (66,2%) leefden de biologische ouders samen. Gescheiden ouders kwamen in zes van de zeven gezinnen voor bij 'Vlaamse' ouders. Het gemiddelde gezin bestond uit 6,55 personen. Dit komt vooral door vertekening van grote gezinnen zoals een nieuw samengesteld gezin. Er waren acht zeer grote gezinnen en een tiental gezinnen met 4-5 personen. Bij de helft van de jongeren hadden één (31,8%) of meerdere (18,2%) gezinsleden problemen met het gerecht. Problemen met alcohol- en drugsgebruik of psychische problemen kwamen zelden voor (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 86-87).

Naast de statische factoren werden ook de dynamische risico- en beschermingsfactoren besproken. Hierbij werd gekeken naar zelfwaardering, coping- en denkstijl, problemen van jongeren (DSM-schalen en leefgebied), gezinsfunctioneren en gezinsklimaat, middelengebruik, vrienden en vrije tijd, schools functioneren en psychisch welbevinden. Na het volgen van het YAR-programma kon er vooral verandering vastgesteld worden in coping- en denkstijl. Bij beide geslachten was er een kleine, maar significante toename van taakgerichte coping te zien (0.25 bij jongens – 0.48 bij meisjes). Afname van emotionele coping was vooral waar te nemen bij de jongens, maar niet bij de meisjes. Bij de jongens was er bij zowel de positieve als negatieve zelfgeoriënteerde denkstijl een afname vast te stellen. Bij de meisjes was er sprake van een afname voor de negatieve en een toename voor de positieve denkstijl. Andere veranderingen waren miniem en statistisch verwaarloosbaar.

Naast de kwantitatieve gegevens werd er in het onderzoek van De Caluwé en Smits (2010) ook ingegaan op kwalitatieve elementen. Door middel van interviews werd gepeild naar de visie van de jongeren op hun deelname aan het YAR-programma en hun beleving van de drie fasen. Er werden 31 interviews afgenomen met 12 jongeren van het programma 2007-2008 en 19 jongeren van het programma 2008-2009. De interviews werden gemiddeld anderhalve maand na deelname afgenomen.

De meerderheid was na het programma 'erg tevreden' (18). Slechts drie jongeren keken met 'gemengde gevoelens' terug naar hun deelname en zes jongeren waren 'tevreden'. De jongeren met gemengde gevoelens gaven wel aan dat het programma voor anderen wel geholpen had en suggereerden dat het met een andere coach voor hen misschien ook beter was geweest. De grootste veranderingen die de jongeren zelf aangaven, waren veranderingen in het gedrag en in het denken en/of voelen. Een verbeterde relatie met de ouder(s)/gezinsleden werd door 14 jongeren gerapporteerd. Jongeren waren rustiger dan vroeger (13 jongeren), spijbelden minder, haalden betere schoolresultaten en hadden een betere relatie met hun leerkrachten. Zeven jongeren haalden ook aan dat ze zich minder lieten beïnvloeden. Acht jongeren zeiden dat ze meer zelfvertrouwen hadden gekregen en zes jongeren gaven aan meer na te denken over de gevolgen van hun gedrag. Bepaalde punten bleven wel moeilijk zoals op tijd naar school gaan.

Vier jongeren hebben in 2008-2009 het YAR-programma vroegtijdig beëindigd. Zij stopten na de residentiële week met het programma om diverse redenen. Drie jongeren werden hieromtrent geïnterviewd en gaven aan ondanks gestopt te zijn, toch blij te zijn deelgenomen te hebben aan de residentiële week. Elk van de jongeren nam bepaalde aspecten mee in zijn leven (bv. het is niet erg fouten te maken). Ze gaven ook alle drie aan rustiger geworden te zijn en één jongere had meer zelfvertrouwen gekregen.

Wanneer gekeken werd naar de beleving van de jongeren in elke fase van het programma, kan opgemerkt worden dat de jongeren zich soms niet helemaal vrij voelden om te kiezen. Vaak werd YAR voorgesteld om een verblijf in een voorziening of gemeenschapsinstelling te vermijden of om deze vroeger te kunnen beëindigen. In twee gevallen werd YAR voorgesteld door de jeugdrechter bij wijze van nazorg, na het verblijf in een gemeenschapsinstelling. Acht jongeren gaven aan volledig vrij te zijn in hun keuze. Daarnaast was deelname van kennissen een belangrijke factor om zelf deel te nemen. Andere redenen tot deelname waren de aantrekkelijkheid van het project en de nieuwsgierigheid. Zes jongeren hadden bewust gekozen om hun leven te veranderen, twee jongeren deden mee omdat de ouders dat graag hadden en één jongere wou een goede indruk maken op de jeugdrechter. De meerderheid van de

jongeren vond de opvolging door een vrijwilliger in het voortraject een goede zaak. Vier jongeren werden hierdoor extra gemotiveerd.

Tijdens de residentiële week ervoeren de jongeren dat ze meer konden dan ze dachten. Ze leerden om te luisteren, lang stil te zitten en geconcentreerd te blijven, door te zetten en fouten te erkennen. Jongeren namen vooral mee dat ze verantwoordelijk zijn voor hun eigen leven, dat ze eigen keuzes kunnen maken en dat ze alles kunnen bereiken als ze er zelf maar in geloven. Daarnaast hebben de jongeren geleerd hun verleden meer los te laten en hun gevoelens uit te spreken. Jongeren waren trots op zichzelf dat ze zich open en kwetsbaar durfden opstellen, dat ze hadden doorgezet, zich goed hadden gedragen, goed hadden meegewerkt en op een positieve manier in relatie waren getreden met anderen. Het fijne aan de groep vonden jongeren dat ze wisten dat ze niet de enige waren met problemen en beseften dat iedereen anders is. Daarnaast beseften de jongeren ook hoezeer ze hun ouders gekwetst hebben. Wat er vooral blijft hangen na de residentiële week is zeer verschillend tussen jongeren: de veilige sfeer, het samenwerken en vertrouwen van elkaar, het verleggen van eigen grenzen, de 'parenting' sessie, het hindernissenparcours, de koppelingssceremonie, het afscheidsmoment, dat fouten maken niet erg is, je eigen verantwoordelijkheid opnemen, het verleden loslaten, onderscheid tussen feiten en interpretaties en dat het leven bestaat uit een conversatie zijn enkele voorbeelden. Minpunten van de residentiële week waren volgens de jongeren dat de sessies soms te lang duurden, ze niet alles begrepen, er meer over concrete problemen gepraat moest worden, het soms nogal saai was en vaak hetzelfde herhaald werd.

De jongeren waren in het natraject zeer tevreden over hun coach. De score van de jongeren van 2008-2009 was gemiddeld 9,25 op 10. Wel moet men voorzichtig zijn bij het interpreteren van deze score, want 'tevredenheid is niet gelijk aan effectiviteit'. De redenen voor hoge scores waren meestal het goed kunnen praten, een goede aanpak, praktische hulp krijgen en er altijd zijn voor de jongeren. Diegene die een mindere score gaven, gaven vooral aan zich niet comfortabel te voelen in de relatie met hun coach. De coach was te serieus, te controlerend of behandelde de jongeren als een kind en niet als een volwassene. Een coach met vergelijkbare problemen in zijn jeugd, was volgens één jongere beter geweest voor hem. Belangrijke factoren voor een

goede relatie met de coach zijn respect en niet-veroordeling, onvoorwaardelijke steun ('no matter what') en een ontspannen sfeer.

De groepsbijeenkomsten werden positief geëvalueerd door de meesten omdat ze het leuk vonden iedereen nog eens terug te zien en omdat sommige aspecten van de residentiële week herhaald werden. Volgens anderen mochten de bijeenkomsten wat actiever zijn. Sommige jongeren hadden gemengde gevoelens over de groepsbijeenkomsten. Ze vonden het saai en het ging vaak over hetzelfde. Slechts een beperkt aantal sprak zich negatief uit.

Bij de slotceremonie vonden heel wat jongeren het jammer dat de trainers uit de residentiële week niet aanwezig waren (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 95-119).

Naast de beleving van jongeren en de statische- en dynamische factoren kan gekeken worden naar de doelen die jongeren zichzelf vooropstelden. De doelen die gekozen werden, kunnen in zeven categorieën geplaatst worden: relatie met familie/gezin, schools functioneren, werk, woonsituatie, vrije tijd, eigen ontwikkeling en een restcategorie. Vierenzeventig doelen, afkomstig van 28 respondenten, werden beoordeeld. De overgrote meerderheid van de jongeren vond dat zijn doelen behaald werden (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 102-104).

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat evaluatieonderzoek omtrent YAR Vlaanderen beperkt blijft, maar tot nog toe positieve resultaten ressorteert. Daarbij valt op te merken dat er weinig aandacht is voor het langetermijnperspectief.

In de literatuurstudie werden reeds de begrippen jeugddelinquentie, mentoring- en YAR-programma's besproken. Hierbij werd er telkens een verwijzing gemaakt naar de bestaande evaluatiestudies, maar wat is evaluatieonderzoek en hoe wordt een evaluatieonderzoek uitgevoerd?

2 EVALUATIEONDERZOEK

‘Evaluatieonderzoek’, ‘evidence based practices’, ‘effect evaluation’ of ‘what works approach’ zijn allemaal benamingen die onder dezelfde methode vallen. Een mogelijke definitie van evaluatie kan als volgt omschreven worden: “...the judgement of merit or worth” (Leavy, Brandon & Ah Sam, 2014, p. 475). ‘Merit’ wijst hierbij op de intrinsieke waarden van hetgeen geëvalueerd wordt en ‘worth’ duidt op de extrinsieke waarden. Toegepast op het YAR-programma kan het zijn dat het programma effectief is voor de jongeren zelf (intrinsiek), maar dat het geen effect heeft op de bredere samenleving (extrinsiek) (Leavy et al., 2014, p. 475).

Zowel de inhoud, de processen als de effecten van een programma kunnen geëvalueerd worden (Veerman, 2006, p. 156). Evaluatieonderzoek kan daarnaast opgedeeld worden in twee vormen, namelijk effectonderzoek en veranderings- of vooruitgangsonderzoek. Bij effectonderzoek wordt een voor- en nameting uitgevoerd die vergeleken wordt met één of meerdere controlegroepen. Hier is sprake van een experimenteel of quasi-experimenteel onderzoeksdesign. Wanneer er geen controlegroep aanwezig is, wordt er gesproken van een veranderings- of vooruitgangsonderzoek. Wanneer dat het geval is, kan er nooit van uitgegaan worden dat er geen andere variabelen, buiten de interventie, invloed uitoefenen op het gemeten effect (Jansen, Schüller, Oud & Arends, 1995, p. 212). Bij een effectonderzoek kent de effectiviteit van een programma gradaties/niveaus. Gaande van werkzaam (4) tot potentieel (1)²³ (Veerman, 2006, p. 158). Het doel van een evaluatieonderzoek is om met wetenschappelijk (bewezen) kennis, over wat wel en wat niet werkt, interventies te ondersteunen (Verhoeven, 2015, p. 103).

Het doel van een programma-evaluatie is om op een systematische manier informatie te verzamelen over de activiteiten, karakteristieken en resultaten van het programma, om zo het programma te beoordelen en te verbeteren (Leavy et al., 2014, p. 475). Daarbij maken Leavy et al. (2014, p. 476) een onderscheid tussen ‘formative evaluation’ en ‘summative evaluation’. Hiermee wordt er een onderscheid gemaakt tussen (1) de evaluatie van de uitkomst, (2) de mate van succes bij de deelnemers aan een programma en (3) de evaluatie tijdens de toepassing om het programma te

²³ Voor meer informatie over de kwalificatieniveau's, zie bijlage 1.

verbeteren. Een eerste mogelijkheid is procesevaluatie of 'formative evaluation' waarbij gekeken wordt naar de implementatie van het programma en hoe het programma ervaren wordt bij de deelnemers. Een tweede mogelijkheid is uitkomstevaluatie of 'summative evaluation' waarbij gefocust wordt op de impact van het programma op de deelnemers en andere personen. De onderlinge relatie bestaat erin dat wanneer een programma niet goed geïmplementeerd is, of als negatief ervaren wordt bij participanten, de kans groter is dat het gewenste effect niet behaald zal worden (DuBois, 2014, p. 484). Daarnaast is het niet noodzakelijk dat zowel procesevaluatie als uitkomstevaluatie tegelijkertijd uitgevoerd worden.

De eerste golf methodes om evaluatieonderzoek uit te voeren, kwamen uit het kwantitatieve luik. Suchman was de eerste die geloofde dat de ideale studie bestond uit een kwalitatief experimenteel onderzoeksdesign. Later kwam een golf waarin beide methodes (kwantitatief en kwalitatief) geïntegreerd werden. Dit werden de 'mixed-methods' genoemd (Leavy et al., 2014, pp. 479-480).

Drie specifieke methodes om aan evaluatieonderzoek te doen werden aangehaald door Leavy et al. (2014, pp. 480-481): 'Goal-free Evaluation', 'General Elimination Methodology' en 'Success Case Method'. De laatste methode, de 'Success Case Method', leek geschikt voor dit onderzoek. Dit betreft een methode waarbij bewijs of informatie wordt verzameld over het 'beste geval'. Er wordt met andere woorden gezocht naar personen waarbij het programma effectief was. Daarna wordt er gebruik gemaakt van andere methoden zoals focusgroepen, interviews enzovoort, om te achterhalen onder welke voorwaarden en in welke contexten de interventie succes kende. Deze methode sluit aan bij dit onderzoek omdat er interviews worden afgenomen bij jongeren die het YAR-programma in Vlaanderen volledig afgerond hebben. Daarbij wordt nagegaan welke elementen wel of juist niet zorgden voor het al dan niet behalen van de doelen onmiddellijk na het programma en één jaar later.

Programma's kunnen door het gebruik van kwalitatieve methodes in de diepte bestudeerd worden. Andere methoden om evaluatieonderzoek uit te voeren werden opgesomd door Verhoeven (2015, pp. 104-106), namelijk zelfevaluatie, effectarena, case-study, zorgethisch evalueren, monitoring, theory of Change, realistic evaluation en randomized controlled trial. Ook hier komen voornamelijk kwalitatieve methodieken terug.

Evaluatieonderzoek toont aan dat zowel mentoring programma's als YAR-programma's positief geëvalueerd worden in verschillende settings. Echter is het opmerkelijk dat er weinig aandacht is voor een langetermijnperspectief en is onderzoek specifiek naar YAR Vlaanderen beperkt. Op deze twee lacunes tracht deze masterproef een antwoord te bieden. In wat hierna volgt, wordt de probleemstelling en het onderzoeksdesign van dit onderzoek verder toegelicht.

3 EMPIRISCH ONDERZOEK

In dit onderdeel wordt beschreven wat de probleemstelling en onderzoeksvragen zijn en volgens welke methoden het onderzoek werd opgezet. Als eerste is de probleemstelling terug te vinden met bijhorende onderzoeksvragen. De centrale concepten en onderlinge relaties zullen benoemd en uitgeschreven worden in het conceptueel kader. Om de onderzoeksvragen adequaat te kunnen beantwoorden, dient een methodologische opzet gekozen te worden. Deze opzet zal beschreven worden aan de hand van verschillende onderdelen, namelijk de steekproef, de dataverzameling en de data-analyse.

3.1 PROBLEEMSTELLING

YAR Vlaanderen is een programma dat toegepast wordt binnen de jeugdzorg en twee componenten kent, met name YAR Coaching en YAR Wonen. Het doel van YAR Vlaanderen is de jongeren ervan bewust te maken dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen leven. Dit doen ze door de jongeren te leren hoe ze bewuste keuzes kunnen maken en hen daarbij te ondersteunen (YAR Vlaanderen, z.d.).

In het Globaal Plan van 2006, dat zorgde voor de start van YAR Vlaanderen, wordt benadrukt dat het noodzakelijk is om ruimer wetenschappelijk onderzoek te voeren naar de effectiviteit en efficiëntie van de geboden hulp- en dienstverlening (Vervotte, 2006, p. 7). Ook in de beleidsnota van 2009-2014 werd er gewezen op het belang van onderzoek. In het beleidsdomein zou de cultuur van beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek en beleidsevaluaties stapsgewijs uitgebouwd moeten worden om zo het beleid onderbouwd te kunnen sturen en bijsturen (Vandeurzen, 2009, p. 65). In de recentste beleidsnota van Vandeurzen (2014, p. 65) wordt er opnieuw gewezen op het belang van wetenschappelijk onderzoek. Hierin wordt vermeld dat effectieve hulp- en dienstverlening en kwaliteit van de zorg een thema hoort te zijn van beleidsgericht wetenschappelijk onderzoek (Vandeurzen, 2014, p.65).

Dit onderzoek beoogt de effectiviteit van YAR Vlaanderen te evalueren. Meer specifiek zal het onderzoek ingaan op de langetermijneffecten van het YAR Vlaanderen-programma. Het doel is met andere woorden te achterhalen wat de langetermijneffecten zijn bij jongeren die hebben deelgenomen aan dit programma.

Het onderzoek vindt zijn maatschappelijke relevantie in het feit dat één van de doelstellingen van het nieuwe decreet Integrale Jeugdhulp is om de eigen krachten van de jongeren, hun ouders of opvoedingsfiguren en personen uit zijn leefomgeving maximaal in te zetten (Jongerenwelzijn, 2016, p. 6; Departement Welzijn, Volksgezondheid en gezin, 2016). Dit wil zeggen dat niet enkel de minister of professionals verantwoordelijkheid hebben, maar ook de ouders en alle anderen in onze samenleving. Het mobiliseren van de samenleving om verbondenheid te creëren en elk individu een eigen zinvolle plek in de samenleving te geven, wordt ook wel eens de vermaatschappelijking van de hulp- en dienstverlening genoemd (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2016.; Vandeurzen, 2013, p. 1). In dit kader wordt er vaak beroep gedaan op vrijwilligers (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2016; Vandeurzen, 2013, pp. 3-4). YAR Vlaanderen is een programma dat inzet op vrijwilligerswerking en het betrekken en/of creëren van een ruimer netwerk rond de jongeren. Ook partnerorganisaties vervullen een belangrijke rol binnen het programma en creëren, indien mogelijk vanuit hun eigen activiteiten, nieuwe mogelijkheden voor de jongeren (YAR Vlaanderen, z.d.). Als blijkt dat het YAR-programma ook op lange termijn positieve resultaten resorteert, kan dat een bewijs zijn dat deze vorm van mobilisering van de samenleving werkt. Verder vraagt het decreet Integrale Jeugdhulp hulp en zorg op maat met grote flexibiliteit om aan de hulpvraag te voldoen²⁴. YAR Vlaanderen is daar één mogelijkheid in. Om zorg op maat te kunnen bieden, is het belangrijk om te weten wat de perspectieven van de jongeren zelf zijn ten aanzien van het programma. Op dit aspect zal dit onderzoek zich richten.

Er wordt gefocust op het perspectief van de jongeren. Het doel is te achterhalen wat de effecten zijn voor de jongeren zelf en hoelang deze effecten zichtbaar blijven. De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek situeert zich in de evaluatie van de effectiviteit van het programma op lange termijn. Indien er knelpunten gevonden worden, kan dit onderzoek bijdragen tot bijsturing en verbetering van het programma. Daarnaast behoort het YAR-programma tot de mentoring programma's. Deze programma's zijn reeds meemaal's getoetst en onderzocht, maar uitspraken omtrent delinquentie blijven beperkt. Vandaar dat het nuttig is YAR Vlaanderen, een

²⁴ Art. 5 Decr. VI. Parl. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013, 70.055.

toepassing van een mentoring programma vooral gericht op Vlaamse jongeren met een dossier bij de jeugdrechtbank, te evalueren.

Eveneens valt op te merken dat follow-up evaluaties schaars zijn. Dit wil zeggen dat bij mentoring- en YAR-programma's reeds weinig onderzoek bestaat naar de effectiviteit op lange termijn.

Het effect op lange termijn wordt nagegaan aan de hand van vijf stappen. In de eerste plaats wordt ingegaan op de beleving van de jongeren. Er wordt gepeild naar hoe jongeren hun deelname aan het YAR-programma hebben ervaren. Vervolgens wordt er gekeken naar wat de jongeren is bijgebleven en hoe ze het afgelopen jaar, nadat de begeleiding is stopgezet, hebben beleefd²⁵. Als vierde wordt er gekeken naar de drie doelstellingen die YAR Vlaanderen vooropstelt. Er wordt nagegaan of deze behaald werden en in welke mate ze volgens de jongeren nog steeds aanwezig zijn. Als laatste wordt er ingegaan op de doelstellingen die de jongeren voor zichzelf formuleerden. Ook hier wordt gekeken of deze doelstellingen behaald werden en in welke mate ze momenteel terug te vinden zijn in het dagelijks leven van de jongeren. Om dit te bereiken werden volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. Op welke manier hebben jongeren het YAR-programma beleefd tijdens hun deelname één jaar geleden?
2. Op welke manier kijken jongeren terug op hun deelname aan het YAR-programma één jaar later?
3. Op welke manier hebben jongeren het jaar na hun deelname aan het YAR-programma beleefd?
4. Op welke manier evolueren de doelstellingen van YAR Vlaanderen? (van onmiddellijk na het programma tot één jaar later)
 - a. In hoeverre wordt deze evolutie beïnvloed door de deelname aan het YAR-programma?

²⁵ Waarbij beleven en ervaren in deze masterproef hetzelfde betekenen, namelijk leren of gewaarworden door dingen mee te maken = ondervinden (Van Dale, 2017).

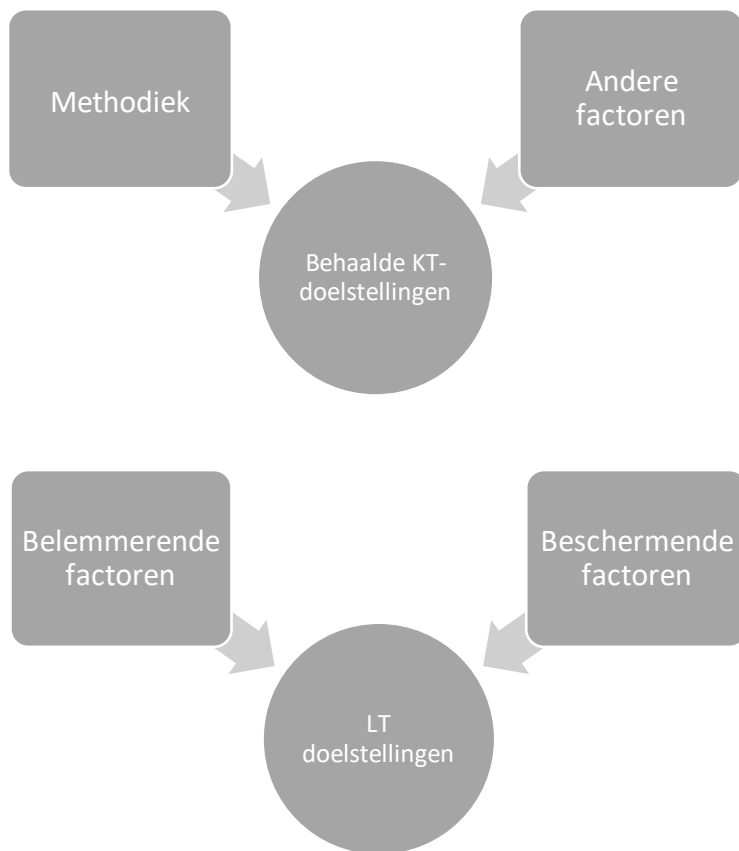
- b. Welke elementen zorgen ervoor dat de doelstellingen al dan niet behouden blijven?
- 5. Op welke manier evolueren de persoonlijke doelstellingen, opgesteld tijdens het YAR-programma? (van onmiddellijk na het programma tot één jaar later)
 - a. In hoeverre wordt deze evolutie beïnvloed door de deelname aan het YAR-programma?
 - b. Welke elementen zorgen ervoor dat de doelstellingen al dan niet behouden blijven?

Wanneer er in de onderzoeksvragen gesproken wordt van 'evolueren' of 'evolutie' wordt er de verandering in gedrag van voor hun deelname aan het programma tot één jaar na hun deelname bedoeld. 'Doelstellingen van YAR Vlaanderen' duidt op de drie doelen die YAR vooropstelt, namelijk een goede dagbesteding, minder justitiële contacten en uitstroom uit het residentiële aanbod. De 'persoonlijke doelstellingen' zijn die doelen die jongeren aan het begin van het programma zelf formuleren en waaraan gewerkt wordt tijdens de negen maand durende begeleiding.

3.2 CONCEPTUEEL KADER

Een conceptueel kader is een uiteenzetting van de centrale concepten. Deze concepten worden benoemd en onderlinge relaties worden nagegaan. Het is nuttig om deze oefening te maken omdat het ons dwingt tot selectiviteit en helpt in de beslissing omtrent welke concepten primeren (Miles & Huberman, 1994, p. 18).

In wat hierna volgt, zullen de concepten en hun onderlinge relaties toegelicht worden. Aan de hand van de vooropgestelde onderzoeksvragen wordt onderstaand conceptueel schema bekomen:

Figuur 3. Conceptueel schema

In dit schema is de onderlinge wisselwerking tussen de concepten terug te vinden. Beginnend met de middelste cirkels wil dit zeggen dat er gekeken wordt naar de kortetermijn- (KT) en de langetermijneffecten (LT) van het YAR Coaching programma. Met 'effect' wordt hierbij verwezen naar het behalen van de doelstellingen die het programma vooropstelt. De doelstellingen zijn het bekomen van een dagbesteding, het verminderen van justitiële contacten en een uitstroom uit het residentieel aanbod, maar ook het behalen van de drie persoonlijke doelstellingen die de jongeren formuleren aan het begin van het programma. De KT-doelstellingen worden onmiddellijk na het beëindigen van het programma geëvalueerd door YAR Vlaanderen. Elk jaar brengt YAR Vlaanderen dit samen in de jaarverslagen, maar ook in dit onderzoek zullen deze KT-doelstellingen bevraagd worden. Bij de LT-doelstellingen wordt gekeken of de effecten die waargenomen werden onmiddellijk na het

programma nog steeds aanwezig zijn één jaar later. Inhoudelijk blijven de KT- en LT-doelstellingen identiek.

Verder is in het schema te zien dat de KT-doelstellingen bepaald worden door de methodiek die het programma hanteert, maar mogelijks ook door andere factoren. De bedoeling van dit onderzoek is te achterhalen wat de invloed is van de gevoerde methodiek op het al dan niet bereiken van de doelstellingen en welke andere factoren hier mede een rol in kunnen spelen. Enkel die jongeren die een positief effect behaalden, en dus het programma volledig afrondde, worden verder meegenomen in dit onderzoek.

Als laatste wordt in dit schema afgebeeld dat zowel beschermende als belemmerende factoren een invloed uitoefenen op het al dan niet behouden van de doelstellingen. Door middel van diepte-interviews zullen deze twee categorieën van factoren nagegaan worden. Onder belemmerende factoren wordt er verwezen naar factoren die de kans op behoud van het effect verkleinen doorheen de tijd. Met beschermende factoren worden die factoren, die de kans op behoud van het effect vergroten, beoogt. Voor dit onderzoek moet er een kanttekening gemaakt worden wat betreft 'effect'. Er zal in dit kwalitatief onderzoek echter voornamelijk gefocust worden op de perceptie en beleving van de jongeren. Jongeren geven met andere woorden in de interviews aan in hoeverre de doelstellingen volgens hun beleving al dan niet behaald blijven en welke factoren ze daarvoor verantwoordelijk achten. Tevens moet rekening gehouden worden met het feit dat zowel belemmerende als beschermende factoren niet noodzakelijk directe oorzaken zijn voor het al dan niet behalen van doelstellingen.

Door de focus op de beleving van de jongeren zelf, zullen er in dit onderzoek uiteenlopende antwoorden bekomen worden en zal generalisatie niet mogelijk zijn voor de gehele doelgroep.

3.3 STEEKPROEF

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de langetermijneffecten van het YAR Vlaanderen-programma. Zowel de invloed van de gehanteerde methodiek op het behalen van doelstellingen als de invloed van mogelijke externe factoren wordt nagegaan. Het betrekken van de jongeren zelf is hierbij cruciaal.

De populatie van dit onderzoek betreft die jongeren die het YAR Coaching programma minstens één jaar geleden succesvol hebben afgerond. Dit zijn jongeren die tussen hun 15de en 18de levensjaar deelnamen aan het YAR-programma. Deze methode kan teruggebracht worden onder wat Leavy et al. (2014, pp. 480-481) de 'Succes Case Method' noemen. Dit is een methode waarbij bewijs en/of informatie wordt verzameld over het 'beste geval'. Er wordt in dit onderzoek gezocht naar personen die het programma volledig hebben doorlopen. Daarna wordt er gebruik gemaakt van diepte-interviews om te achterhalen onder welke voorwaarden en in welke contexten de interventie succes kende. Er wordt gefocust op deze jongeren omdat er op zoek gegaan wordt naar beschermende en belemmerende factoren in het behouden van de effecten op lange termijn.

Vooraleer interviews afgenomen worden, is het noodzakelijk eerst een steekproef samen te stellen uit de groep van respondenten die geïnterviewd kan worden. In kwalitatief onderzoek wordt geopteerd voor een doelgerichte steekproeftrekking waarbij vertrokken wordt van criteria die de onderzoeker opstelt om zijn eenheden te selecteren. Hierbij moet de onderzoeker twee elementen in het achterhoofd houden. De criteria moeten alle relevante aspecten van het onderwerp afdekken én er moet nog voldoende variatie overblijven om het thema werkelijk te exploreren (Mortelmans, 2010, p. 100). In dit onderzoek werden er eveneens criteria vastgesteld. Er werd getracht om jongeren te bereiken uit alle provincies waar het YAR Vlaanderen-programma uitgevoerd wordt. Dit zijn de provincies Antwerpen, Limburg, Vlaams-Brabant en Brussel. Daarnaast werd er gestreefd naar een gelijk aantal jongens en meisjes in de steekproef. Deze geslachtsverhouding, die in de steekproef normaliter gelijk zal zijn, is niet terug te vinden in de groep van deelnemers. Hier is bewust voor gekozen omdat het gaat over de beleving van jongeren. Deze beleving kan verschillen tussen jongens en meisjes, vandaar dat er geopteerd werd om evenveel jongens als meisjes te betrekken in de steekproef. Als laatste werd het criterium van leeftijd opgesteld. Er werd gestreefd naar een steekproef met jongeren boven en onder de 18-jarige leeftijd. Dit onderscheid kan gemaakt worden omdat jongeren kunnen deelnemen aan het programma tot de leeftijd van 18 jaar. YAR Vlaanderen laat jongeren toe die ten vroegste drie maanden na het opstarten van het natraject 18 jaar worden (YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2014, p. 10). Dit wil dus zeggen dat jongeren die het programma beëindigen 18 jaar en zes maanden oud kunnen zijn. Eén

jaar later is dit onderscheid nog beter te maken. Om dit alles overzichtelijk te houden, werd een steekproefmatrix opgesteld.

Tabel 2. Steekproefmatrix van de gewenste steekproef

	Jongens		Meisjes	
	-18	+18	-18	+18
Antwerpen	1	1	1	1
Limburg	1	1	1	1
Vlaams-Brabant en Brussel	1	1	1	1

Zoals uit bovenstaande matrix af te leiden is, werd ernaar gestreefd uit elke cel één jongere te interviewen. Jongeren werden gecontacteerd door een medewerker van YAR Vlaanderen met de vraag om deel te nemen aan het interview. Niet zomaar elke jongeren werd gevraagd om deel te nemen, maar de jongeren werden geselecteerd volgens een bepaalde methode. Er werd gewerkt met een soort van willekeurige steekproeftrekking, waarbij elke eenheid een gekende kans heeft om uit de populatie getrokken te worden (Mortelmans, 2010, p. 100).

Uit elke cel werden twee jongeren gecontacteerd door een medewerker van YAR Vlaanderen. Deze twee jongeren werden telkens willekeurig gekozen uit de lijst van deelnemers van 2014-2015 en werden gemotiveerd om deel te nemen aan het interview. Het doel is om minstens één geïnteresseerde jongere uit elk vak te kunnen interviewen. Op deze manier is het achteraf eventueel mogelijk om te kijken naar de verschillen en gelijkenissen tussen leeftijd, geslacht en plaats waar men het programma gevolgd heeft. Wanneer de positieve respons van één jongere per cel niet behaald werd door het contacteren van twee random jongeren, werd de rest van de populatie erbij betrokken. Dan werden opnieuw twee willekeurige jongeren die voldoen aan de criteria van die welbepaalde cel gecontacteerd. Wel moet er voortdurend rekening gehouden worden met het feit dat de jongeren enkel uitspraken kunnen doen voor zichzelf en niet voor de hele populatie.

De uiteindelijk gerealiseerde steekproef bestaat uit acht jongeren. Hiervan namen vier jongeren deel aan het programma in Limburg, drie jongeren aan het programma in

Vlaams-Brabant en Brussel en één jongere nam deel aan het programma in Antwerpen. Er werden vier jongens en vier meisjes geïnterviewd waarvan zes jongeren onder de 18 jarige leeftijd waren op het moment van deelname aan het programma. Onderstaande tabel geeft de gerealiseerde steekproef weer.

Tabel 3. Steekproefmatrix van de gerealiseerde steekproef

	Jongens		Meisjes	
	-18	+18	-18	+18
Antwerpen	0	0	0	1
Limburg	1	0	3	0
Vlaams-Brabant en Brussel	2	1	0	0

3.4 DATAVERZAMELING

Om het doel van dit onderzoek te bereiken, werd gebruik gemaakt van diepte-interviews. Interviews zijn een aangewezen methode omdat ze toelaten een focus te leggen op belevings- en ervaringsaspecten. Het perspectief en de betekeniswereld van de betrokkenen kunnen naar boven gehaald worden en gedeelde en particuliere ervaringen kunnen geïdentificeerd worden (Beyens & Tournel, 2010, p. 206). De bedoeling van een diepte-interview is om te beginnen met een ‘zo open mogelijke’ vraag. Door middel van doorvragen wordt er ingegaan op wat de respondent vertelt. Er zijn echter nadelen verbonden aan de interactie tussen interviewer en geïnterviewde. De respondent moet bereid zijn om de interviewer toe te laten tot zijn/haar belevingswereld. Wanneer de interactie geforceerd is, zal het interview weinig bruikbaar materiaal opleveren (Beyens & Tournel, 2010, p. 216).

Bij diepte-interviews wordt er vertrokken vanuit de probleemstelling en onderzoeksvragen (Beyens & Tournel, 2010, p. 209). In de eerste plaats werd er een brede vraag gesteld naar hoe de jongere het YAR-programma beleefd heeft. Daarna werd ingegaan op de doelstellingen. Dit zijn de drie doelstellingen die het programma vooropstelt (dagbesteding, woonsituatie en contacten met politie) en de drie doelstellingen die de jongeren zelf formuleren aan het begin van het programma. Als laatste werd er ingegaan op die elementen die de jongeren zijn bijgebleven en die

mogelijks een oorzaak zijn van het al dan niet bereiken van de doelstellingen en het al dan niet behouden ervan²⁶.

3.5 DATA-ANALYSE

Bij het verwerken van de verkregen informatie werd gebruik gemaakt van *Nvivo*. Eerst werden de interviews uitgewerkt in het tekstverwerkingsprogramma *Word*. Daarna werden deze gecodeerd in *Nvivo*. Op deze manier konden de gegevens geclusterd en geteld worden (Miles & Huberman, 1994, pp. 250-253). Om een overzicht te bewaren en meer structuur te geven aan het coderen, werd een codeboom opgesteld²⁷. Vergelijkingen werden gebruikt om de resultaten daarna betekenis te geven. Daarbij werden antwoorden van verschillende respondenten onderling vergeleken, alsook werden antwoorden vergeleken met resultaten uit voorgaand onderzoek (Miles & Huberman, 1994, p. 254). Vervolgens werd dieper gekeken naar de zekerheid van de gevonden resultaten. Hiervoor werd ten eerste gebruik gemaakt van doorvragen tijdens de interviews om eventuele tegenstrijdigheden in antwoorden van één respondent te ontdekken. Ten tweede werden de verschillende antwoorden van de respondenten per vraag naast elkaar gelegd om zo gelijkenissen en tegenstrijdigheden tussen respondenten te achterhalen. Ten derde werd er ten alle tijden rekening gehouden met het feit dat de interviewer een invloed kan hebben op de geïnterviewde, wat de resultaten kan vertekenen. Tot slot was er aandacht voor sociaal wenselijke antwoorden. Daarnaast kan dit onderzoek gecategoriseerd worden onder veranderings- of vooruitgangsonderzoek omdat er geen controlegroep aanwezig was. Wanneer dit het geval is, kan er nooit van uitgegaan worden dat er geen andere variabelen, buiten de interventie, invloed uitoefenen op het gemeten effect (Jansen et al., 1995, p. 212). Met deze factoren in het achterhoofd werden de resultaten kritisch geanalyseerd.

²⁶ Voor de structuur van de interviews, zie 8.3 BIJLAGE 3: INTERVIEWSCHEMA.

²⁷ De codeboom is terug te vinden onder punt 8.4 BIJLAGE 4: CODEBOOM

4 ONDERZOEKSRESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten weergegeven. De resultaten zullen beschreven worden aan de hand van de opgestelde onderzoeksvragen. Om te beginnen zullen de inleidende vragen besproken worden. Deze werden tijdens de interviews gesteld om de motivatie tot deelname aan het programma te kaderen. Vrijwilligheid aan beide zijden zou volgens Berger en Booij (2003, p. 43) een kenmerk zijn van een mentoring programma. Indien deelname niet vrijwillig was, kan nagegaan worden of dit een invloed heeft op de behaalde resultaten. Daarna wordt er ingegaan op de beleving van de jongeren. Hierbij komen drie aspecten van de beleving naar voren. Een eerste aspect is hoe jongeren het YAR-programma beleefd hebben doorheen elke fase van hun deelname. Een tweede aspect gaat over hoe ze nu terugblikken op hun deelname aan het programma. Het derde aspect beschrijft de beleving van het jaar na deelname aan het programma. Vervolgens wordt dieper ingegaan op zowel de doelstellingen die YAR Vlaanderen vooropstelt als de drie persoonlijke doelstellingen. Ten eerste wordt daarbij nagegaan op welke manier jongeren geëvolueerd zijn op vlak van dagbesteding, politieke contacten en woonsituatie en wat daarbij de rol was van YAR. Ten tweede wordt gekeken naar hoe jongeren geëvolueerd zijn in hun eigen doelen, hoe aan deze doelstellingen gewerkt werd en welke score op tien ze zichzelf nu geven voor het bereiken van de doelstellingen.

4.1 MOTIVATIE TOT DEELNAME

Allereerst kan besloten worden dat de respondenten weinig kennis hadden over YAR. Zes van de acht respondenten had nog nooit gehoord van YAR voordat het aan hen werd voorgesteld. De anderen kenden het programma omdat een ex-vriend of een andere jongere in de instelling reeds had deelgenomen aan het programma. Het voorstel om deel te nemen aan het YAR-programma kwam bij de helft van de respondenten vanuit de (open of gesloten) instelling, waarbij bij één jongere de deelname een voorwaarde was om de instelling te mogen verlaten. Bij de andere vier respondenten kwam het voorstel van de jongere zelf of van zijn advocaat en tweemaal van de rechter, waarbij deelname voor één jongere een voorwaarde was om niet opgenomen te worden in een gesloten instelling.

Drie jongeren geven aan dat deelname aan het programma niet geheel vrijwillig was, ondanks vrijwillige deelname een vereiste is. Twee jongeren namen deel aan het programma om niet in een gesloten instelling opgenomen te worden of om de instelling te mogen verlaten.

Het was dat of een instelling en dan heb ik voor dat gekozen... ma ik moest zeggen dat het vrijwillig was van hun (Respondent 5).

Eén jongere voelde een lichte dwang vanuit de instelling. In eerste instantie was ze zelf gemotiveerd om deel te nemen, maar na het oriëntatiemoment bedacht ze zich omdat de trainingsweek tijdens de schoolperiode plaatsvond. Toch werd ze verplicht deel te nemen door haar toenmalige instelling. Een andere respondent geeft aan geheel vrijwillig het programma te volgen op voorstel van zijn advocaat. Daarbij hoopte hij wel dat het volgen van het programma zijn geplande opname in een gesloten instelling zou uitsluiten. Een andere jongere vertelt dat hij besloten heeft om deel te nemen om zijn moeder een plezier te doen en drie jongeren besloten deel te nemen omdat ze deze kans wilden grijpen om zichzelf te veranderen.

Mijn moeder die was toen ook mee en ik zag, alé da was zo op dat moment van alé doe, ze was de hele tijd aant zeggen van doe het nu, doe het nu. En en ja da heeft mij dan wel overtuigd. Vooral omdat zij, ja zij was dan aant wenen omdat ik het niet wou doen. Dus ik dacht ja.. ik zal het.. (Respondent 8).

4.2 BELEVING VAN HET YAR-PROGRAMMA DOORHEEN DE DRIE FASEN

Als reactie op de open vraag naar de beleving van het YAR-programma, worden verschillende onderwerpen aangehaald door de respondenten. De helft van de jongeren haalt elementen uit de trainingsweek aan. Sommigen spreken dan over hoe 'neig' de week was, anderen vinden de week eerder negatief of heftig. Eén respondent geeft aan dat wanneer ze terugdenkt aan YAR, ze vooral verwarring voelt. Ze wist niet goed waar ze aan begon. Nog iemand zegt dat het zoals jeugdzorg is, maar dat er hier wel echt geluisterd wordt. Twee respondenten geven aan nu vooral blij te zijn dat ze toch besloten om deel te nemen.

Ik vond dat wel nice eigenlijk. Ja. Ik weet niet. Ik vond da echt wel nice Alé. Das zo, das eigenlijk zo hetzelfde als jeugdzorg, ma das zo gelijk, die luisteren naar u. in de jeugdzorg is dat echt zo die luisten, alé die luisteren wel ma die luisteren eigenlijk ook niet. Zo snapte. Die doen zo sneaky (Respondent 7).

Volgend op deze inleidende open vraag wordt dieper ingegaan op de beleving van de verschillende fasen van het programma.

4.2.1 FASE 1: HET VOORTRAJECT

Voor de overgrote meerderheid van de respondenten vormde het oriëntatiemoment de eerste kennismaking met YAR. Daar kregen ze uitleg over het doel en de inhoud van het programma. De meningen over dit moment blijken eerder verdeeld te zijn. Zo vindt één respondent dat het oriëntatiemoment saai was omdat er veel gepraat werd en jongeren gewoon moesten luisteren, anderen hadden dan weer een positief gevoel bij de verkregen informatie. Enkele respondenten geven aan op dat moment nog te twijfelen over hun deelname. Slechts één respondent geeft aan dat hij overtuigd werd om deel te nemen door het oriëntatiemoment zelf. Anderen besloten toch deel te nemen voor hun moeder of omdat ze zelf wilden veranderen.

Goh ja, omdat ik eigenlijk aan mijn probleem wou werken wat ik op dat moment heel fel had, en dat was mijn agressie. Ja ik wou daar eigenlijk, ik word daar eigenlijk niet zo blij van als ik boos ben geweest en ik voel me daarna altijd schuldig. Dus daarom dat ik daar wel aan mee wou doen (Respondent 2).

Eens jongeren besluiten om deel te nemen aan het programma, krijgen de jongeren een coach van het voortraject toegewezen. Deze coach heeft de taak om jongeren te begeleiden tot aan het vertrek naar de residentiële week (YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2014, pp. 11-18). Jongeren geven aan dat ze deze coach effectief toegewezen krijgen en de coaches hen vooral begeleiden in hun onzekerheid over wat hen te wachten staat.

Ze hebben mij eigenlijk, ja, goeie uitleg gegeven, ze hebben mij ook verteld hoe die, eh week eruit zou zien enzo (Respondent 4).

Bij de meerderheid van de jongeren waren de contacten met de coach van het voortraject telefonisch. Twee jongeren kregen één of meerdere bezoek(en) en één jongere had geen coach van het voortraject omdat hij pas op het laatste moment deelnam aan het programma.

4.2.2 FASE 2: DE RESIDENTIËLE TRAININGSWEEK

Om te ontdekken wat de jongeren zelf nog onthouden hebben van de residentiële trainingsweek wordt er begonnen met een open vraag. De helft van de jongeren haalt aan dat het emotioneel een vermoeiende week was. Ook het vroeg opstaan, sporten op lege maag en geen GSM of contact met vrienden en familie is aangehaald door verschillende jongeren. Drie jongeren geven aan dat ze het sporten niet leuk vonden, zeker niet op lege maag of omdat ze geen conditie hadden. Twee andere respondenten daarentegen vonden het sproten net wel leuk. Eén van hen geeft aan dat ze het leuk vond omdat ze er goed in was. Twee jongeren geven ook aan dat de sessies saai waren en ze lang moesten stilzitten. Respondent 6 vermeldt hier ook de sportdag:

Hmm en dan int, wacht eh wanneer was dat, de sport, de sportdag. Dat heeft veel los gebracht bij mij.

Een andere jongere, Respondent 1, reageerde zo op de vraag hoe hij de residentie ervaren had:

De week, euhm, ja die was neig , die week was toch, toch op een week, wat ze daar op een week doen. Veel... ja niet op veel plaatsen tegengekomen wat ge daar meemaakt.

Wanneer doorgevraagd wordt naar ervaringen van de sessies of activiteiten worden volgende bijkomende elementen aangehaald. Twee respondenten spreken over Chia en Mark, de Amerikaanse begeleiders die de sessies op de trainingsweek verzorgen. Andere respondenten halen elementen uit de sessies aan zoals 'it is what it is' en dat je de feiten uit het verhaal moet nemen om enkel naar de feiten te kunnen kijken. Meerdere respondenten geven aan dat ze leerden relativeren. Ook andere jongeren hebben erge, of zelfs ergere, dingen meegemaakt. Ze beseffen dat ze niet de enige zijn. Er kan opgemerkt worden dat steun en een veilige sfeer in deze context heel

belangrijk is voor de jongeren. Van de activiteiten wordt vooral het kampvuur, de pamperspaal en het 'welkomthuismoment' aangehaald.

4.2.3 FASE 3: HET NATRAJECT – DE NEGEN MAANDEN DURENDE BEGELEIDING

Uit de antwoorden van de respondenten is af te leiden dat het contact tussen de coach van het natraject en de jongeren per respondent erg verschillend is. Zo zagen bepaalde respondenten hun coach wekelijks, anderen slechts om de twee weken of zelfs minder. Eén jongere geeft aan zijn coach weinig gezien te hebben gedurende de negen maanden omdat hij opgenomen werd in een gesloten instelling tijdens het programma. Toch probeerde zijn coach zoveel als mogelijk langs te komen. Een andere jongere geeft aan haar coach amper gezien te hebben doordat zij in een psychiatrische instelling terecht kwam en zelf geen contact wou omwille van haar toestand. Niet enkel de hoeveelheid van afspraken, maar ook de duur en activiteiten waren erg uiteenlopend. Zo zagen sommige jongeren hun coach gedurende zes uur, anderen zagen hun coach voor een uur of twee. De duur van het contact kon ook wekelijks verschillen.

Een uur, twee uur.. soms wa langer. Hangt er van af wat da we eigenlijk ... (Respondent 6).

De activiteiten varieerden van samen iets gaan drinken of eten tot samen een wandeling maken, gaan shoppen, naar de voetbal gaan of gaan karten. Zo spreekt Respondent 1 over zijn contacten:

Ja, ja echt wel heel neig. We deden vanalles, zelfs, we zijn kunnen gaan karten, da was ne keer leuk eh.

Daarnaast geven jongeren aan dat er niet altijd meteen een klik was met de coach. Bij veel jongeren had dit tijd nodig om te groeien. Uiteindelijk zijn ze wel tevreden over de coach die ze gekregen hebben. Wat jongeren belangrijk vinden gedurende de negen maanden was toch wel de steun die ze kregen en het feit dat ze iemand hadden waar ze alles tegen konden zeggen. Sommige respondenten geven ook aan dat ze het fijn vinden dat de coaches, ook al wilden ze zelf geen contact, bleven bellen en langskomen.

Soms vond ik dat moeilijk, maar soms apprecieerde ik dat ook wel. Ook al liet ik dat niet altijd zien (Respondent 2).

Naast deze individuele begeleiding worden er gedurende de negen maanden ook maandelijks groepsbijeenkomsten georganiseerd. De jongeren waren meestal aanwezig op deze bijeenkomsten, maar niet elke jongere vindt deelname hieraan even belangrijk. Twee jongeren zijn zelden naar bijeenkomsten kunnen gaan doordat ze opgenomen waren in een gesloten of psychiatrische instelling. Twee respondenten haalden aan dat de bijeenkomsten 's avonds begonnen en tijdens de schoolweek plaatsvonden, wat ze jammer vinden. Over het algemeen waren de jongeren wel blij dat ze aanwezig waren. Op deze manier zagen ze iedereen nog eens terug en konden ervaringen gedeeld worden.

Als laatste wordt er gepeild naar wat de jongeren het belangrijkste moment vinden gedurende de negen maanden. Zes respondenten duiden hier het afsluitingsmoment aan, waarbij de jongeren op een podium hun vooruitgang vertellen aan alle deelnemers, coaches, ouders, familie en vrienden. Voor twee jongeren is de aanwezigheid en steun van de coach gedurende hun opname in een gesloten instelling en gedurende de daarbij horende gerechtsprocessen het belangrijkste moment geweest.

Euhm, het belangrijkste moment was eigenlijk van dat ik iemand had van toen ik in een gesloten instelling zat ... ja dat ik nog iemand had die toch nog moeite deed van mij te zien en naar daar te komen dus... (Respondent 3).

Euhm ja dat de, alé de afsluitceremonie daar. Omdat toen had ik vrienden, familie enzo uitgenodigd daarvoor en euhm, toen had ik ook gezegd van, alé de microfoon dan gepakt en voor heel die ding en dat vond ik wel heel heel moeilijk om dan zo, zo we mochten dan iets zeggen daarover, ma de, hoe moet ik dat uitleggen. De impact was wel groot. Ik had dan gezegd, gezegd van bepaalde dingen dat waren misgelopen ook en, en ja het was voor mij toen die dag was het echt de bedoeling om hen te overtuigen dat ik echt veranderd was en dat het beter ging en voor echt te laten zien dat ik mijn best had gedaan.. dus (Respondent 8).

4.3 BELEVING VAN HET JAAR NA HET PROGRAMMA

De meeste jongeren geven aan dat ze het jaar na de begeleiding positief ervaren hebben. Twee jongeren vertellen dat het begin nog moeilijk was, maar hierover konden praten door het blijvend contact met hun coach. Slechts één jongere ervaart weinig verschil tijdens en na de begeleiding omdat zij weinig contact had met haar coach door haar opname in een psychiatrische instelling.

Wanneer gevraagd wordt of de jongeren nog ooit terugdenken aan het programma, wordt er door de meeste jongeren bevestigend gereageerd. Zo geven drie jongeren aan terug te denken aan het programma en bepaalde verworven vaardigheden wanneer ze zich opnieuw in gelijkaardige situaties bevinden.

Als ik het zo wat moeilijker heb ofzo dan denk ik wel eens terug aan... aan de momenten dat als ik het daar moeilijk had hoe ik het daar heb opgelost eigenlijk (Respondent 3).

Eén respondent vermeldt ook dat hij nog terugdenkt aan de sfeer die er binnen de groep was en de persoonlijke, warme vrijwilligers. Andere respondenten geven aan terug te denken aan hun coach. Eén respondent denkt daarbij terug aan de doelen die ze samen hadden. Een andere respondent geeft aan steeds terug te vallen op zijn coach wanneer hij het moeilijk had en steun nodig had. Verder geeft een andere jongere aan dat ze samen met haar coach besloten had om contact te houden na het programma, maar dat ze dit contact momenteel beiden wat laten 'verwateren'. Wel heeft ze nog contact met andere vrijwilligers van het YAR-programma.

Uit alle interviews blijkt ook dat de meerderheid van de jongeren nog contact heeft of gehad heeft met zijn/haar coach of andere vrijwilligers nadat het programma beëindigd werd. De meeste jongeren ervaren hier steun aan of kunnen nog steeds bij hen terecht wanneer ze het moeilijk hebben.

4.4 DOELSTELLINGEN VAN YAR VLAANDEREN

Allereerst zet YAR in op het netwerk van de jongeren. Vandaar dat zowel de aanwezige steunfiguren rondom de jongeren als de rol van YAR in het opbouwen van dit netwerk bevraagd worden. De helft van de respondenten geeft aan door het YAR-

programma een betere band te hebben met hun moeder, familie en vrienden. Twee jongeren geven aan vooral veel steun te hebben gekregen van de toenmalige coaches, maar momenteel niet echt meer steunfiguren rondom zich hebben dan voor het programma. Zo geeft één jongere bijvoorbeeld aan dat zijn familiale banden nog altijd niet goed zijn. Het meisje dat tijdens het programma in een instelling verbleef, vertelt dat het aantal beschikbare steunfiguren niet vermeerderd is omdat ze het nog steeds moeilijk heeft met vertrouwen.

Euhm, jaja. Dus het was zo van familie vrienden. Daarvoor had ik eigenlijk, had ik eigenlijk, qua mijn gedrag en mijn doen tegenover anderen. Euhm, ja kon ik ook niet meer op veel rekenen omdat ik dat allemaal zelf heb ve, aléja verpest zo zelf als ik het zeg. En daarna dan heb ik dat, alé tijdens dan, met die negen maanden van de coach dan. Heb ik daar heel veel rond gewerkt ook en nu gaat dat wel (Respondent 8).

De meerderheid van de respondenten geeft aan sneller steun te durven vragen aan anderen wanneer ze het moeilijk hebben of als er iets niet goed gaat. Enkele respondenten duiden hierbij op de rol van het YAR-programma, omdat het hen leerde dat hulp vragen geen kwaad kan. Andere respondenten geven daarentegen aan dat ze het nog altijd eerst zelf proberen.

Ik trek gewoon graag mijn plan. Aléja gewoon, nog omdat ja mijn moeder is dood en met men pa heb ik echt slecht contact snapte. Dus da zijn eigenlijk de twee mensen waar ge zo hulp aan zou vragen, het meest. En voor de rest ja nee, ik trek gewoon mijn plan wel een beetje (Respondent 7).

Naast steunfiguren en steun vragen werkt YAR ook rond drie andere doelen, namelijk dagbesteding, politionele contacten en woonsituatie. Voor elk van de doelen wordt bekeken hoe de jongeren geëvolueerd zijn en waar ze één jaar later staan.

4.4.1 DAGBESTEDING

De meeste jongeren waren op het moment van deelname aan het programma nog schoolplichtig. Wat daarbij opviel was dat meerdere jongeren niet of weinig naar school gingen. Ze spijbelden vaak en wat ze dan deden was onder andere op straat

rondhangen, gaan shoppen of gamen. Ook na schooltijd kwam gamen en met vrienden omgaan aan bod. Enkele respondenten moesten bij thuiskomst eerst nog enkele taken uitvoeren in de instelling.

Na het volgen van het programma is bij de meeste jongeren wel een verschil op te merken. In het algemeen gaan de jongeren nu ofwel nog naar school ofwel gaan ze werken of wordt er naar werk gezocht. Zo geeft één jongere aan binnenkort te mogen starten in een bakkerij. Een andere respondent spreekt over haar sollicitaties en nog iemand heeft het over haar twee jobs die ze momenteel vervult. Ook zijn de meeste jongeren meer behulpzaam in het huishouden of in het leefgroepgebeuren. Slechts één respondent geeft aan dat ze nog altijd niet voldoende aanwezig is op school.

Ja, ik ging wel meer naar school alleen de laatste tijd weer niet zo. Da hangt van mijn dinges, hoe ik mij voel af. Ik heb dat nog steeds, ik krijg dat gewoon niet weg dat ik wel elke dag naar school ga gaan (Respondent 5).

4.4.2 POLITIONELE CONTACTEN

Op vlak van politionele contacten kan gesteld worden dat alle geïnterviewde jongeren voor hun deelname aan het programma al eens in contact gekomen waren met de politie. Verschillende respondenten kwamen bijvoorbeeld in contact met de politie omwille van hun wegloop- en spijbelgedrag, anderen omwille van drugs of andere illegale zaken. De hoeveelheid politionele contacten verschilt tussen de respondenten van enkele contacten tot meerdere keren per week. Bij één respondent vond elk politioneel contact plaats vlak voor het volgen van het YAR-programma. Een andere respondent kwam enkel in contact met de politie tijdens het programma. Na het programma valt op te merken dat alle respondenten aangeven minder of helemaal geen contact meer te hebben met de politie.

Bwa, ik ga niet zeggen dat de flikken hier nooit aan de deur staan ma.. nooit voor erge dingen echt. Nee toch.. maja, bwa af en toe. Vaak is dat gewoon een patrouille om te kijken of hier niemand zit. Omdat, alé, soms gaan er mensen lopen enzo, ja ik heb ook vaak gaan lopen vroeger, ma ik vang die altijd op eh. Ja ik, ik kan da nie zeggen ja blijf ma op straat lopen eh. Ma ik vang die dan op maja dan komt, als die dan ene keer

iemand oppakken als ze dan iemand zoeken dan komen ze direct naar hier eh. Dus ene keer recherche aan men deur gehad, ma da was niks. Ma voor de rest, echt van strafbare dinges tegen, pff niks eigenlijk (Respondent 7).

4.4.3 WOONSITUATIE

Uit de interviews is gebleken dat de helft van de jongeren in een half gesloten of open instelling verbleef voordat ze deelnamen aan het YAR-programma. Eén respondent verbleef in een gesloten instelling en drie respondenten woonden thuis. Eén van de drie respondenten die thuis verbleef, kreeg wel thuisbegeleiding voordat zij aan YAR deelnam. Op te merken valt dat de meeste jongeren een historie kennen van instellingen en begeleidingen binnen de jeugdzorg, wat één van de inclusiecriteria binnen YAR is, maar geen noodzakelijke voorwaarden is om deel te mogen nemen aan het programma (YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2015, p. 13).

Tijdens het YAR-programma werden twee jongeren opgenomen in een gesloten instelling en één jongere werd opgenomen in een psychiatrische instelling. Een andere respondent is alleen gaan wonen rond de periode dat het YAR-programma afliep.

Na het volgen van het YAR-programma is er een verandering in woonsituatie waar te nemen. De meerderheid van de respondenten verblijven nu thuis, bij (één van) de ouders, bij familie of wonen alleen. Slechts twee van de acht jongeren verblijven nog in een open instelling. De meerderheid van de jongeren lijkt tevreden te zijn met hoe hun woonsituatie momenteel is. Zo geeft een respondent aan dat thuis alles beter gaat sinds hij op residentiële trainingsweek geweest is. Eén jongere geeft aan dat hij binnenkort moet verhuizen. Een andere jongere vertelt dat ze terug bij haar moeder gaat wonen.

Ik ben opeens van een instelling naar direct kamertraining gegaan, naar bijna alleen wonen, op u eigen wonen. Dus voor mij een heel grote stap dat ik had gemaakt en euhm, ja ik ging van half gesloten instelling naar opeens een heel open instelling. Ik mocht ook meer vrijheid hebben toen opeens da was voor mij allemaal anders. Ma in die tussentijd deed ik ook euhm, verknalde ik het ook. Deed ik ook foute dingen. Bij mij was het eh, met vallen en opstaan en nu, nu ga ik alleen maar hoger en hoger. Want

ik ben echt aan men toekomst bezig nu. Want soms op momenten dan denk ik ook wel aan YAR van eigenlijk die hebben mij wel geholpen en eigenlijk ben ik ook door hun wel hogerop geraakt (Respondent 4).

4.5 EIGEN DOELSTELLINGEN VAN DE JONGEREN

Aan het begin van het programma wordt aan de jongeren gevraagd om ook zelf drie doelstellingen te formuleren die ze aan het einde van het programma willen behalen. Tijdens de interviews wordt gepeild naar deze doelstelling en de evolutie ervan. In het algemeen kan besloten worden dat de respondenten zich niet steeds even bewust zijn van de zelf opgestelde doelstellingen. Ze kunnen zich bepaalde doelstellingen of formuleringen ervan vaak niet meer precies herinneren.

De categorieën waarin de meeste doelen zich situeren zijn school, context en vertrouwen. Andere doelen zijn bijvoorbeeld het leren nee zeggen, meer sporten, beter de eigen mening uiten, beter omgaan met emoties en meer naar zichzelf kijken en verantwoordelijkheid opnemen. Over het algemeen kan gesteld worden dat jongeren tevreden zijn over het behalen van hun doelen. Eén jaar nadat de jongeren deelnamen aan het programma wordt geen enkel doel beneden de vijf op tien gescoord wanneer gevraagd wordt welke score het behalen van dat doel op dit moment volgens hun zou krijgen. Sterker nog kan gesteld worden dat 10 van de 15 doelen die gescoord worden, een score hoger dan zeven toegekend krijgen. Wanneer een motivatie van de score gevraagd wordt, valt op te merken dat de meeste jongeren goed nagedacht hebben over hun antwoord. Zo geeft één jongeren aan een score van negen en een half op tien toe te kennen aan zijn doel 'een betere band creëren met familie en vrienden':

Omdat, ik zal een voorbeeld geven. Mijne opa, die heeft daarvoor 4 of drie jaar geen woord tegen mij gezegd. Nooit. Altijd wij komen daar binnen, die zei nooit ne goeie dag ofzo, die zei niks tegen mij. En dan bij de ceremonie was hij er dan ook bij, dus dan.. ja hij heeft het ook wel zelf gezien van, dat ik veranderd was (Respondent 8).

De manier waarop er gewerkt wordt rond de doelen verschilt. Aan de context wordt bijvoorbeeld gewerkt door gesprekken aan te gaan met ouders, familie en vrienden. Jongeren kunnen aangespoord worden om zelf contact op te nemen of worden ondersteund in deze stappen. Een andere oorzaak voor het behalen van de doelen

die door de jongeren wordt aangehaald is een 'klik' die de jongeren zelf maken door de ervaringen die ze opdoen tijdens het YAR-traject.

Ja, bij het YAR-traject hebben ze zo als er iemand kwaad was of niet mee wou doen, die blijven gewoon in de buurt. En bij mijn directe omgeving gaan die meestal weg. Dus da heeft wel impact gehad [op mijn agressief gedrag] (Respondent 2).

4.6 NABESCHOUWINGEN OVER HET YAR-PROGRAMMA

Alle respondenten geven op het einde van het interview aan dat het programma voor hen gewerkt heeft. Eén respondent vermeldt wel dat het niet op alle vlakken even werkzaam was, maar dat er zeker een aantal dingen veranderd zijn. De redenen die jongeren aanhalen voor het verklaren van dit succes zijn divers. Zo halen sommige jongeren aan dat het succes vooral toe te schrijven is aan het behalen van hun doelen. Op deze manier hebben ze het gevoel verder te staan in het leven dat ze nu leiden. Andere jongeren zeggen dat het vooral komt doordat het programma aanzet tot nadenken over jezelf, je verleden, de toekomst en het leven. Jongeren vinden dat ze vooral hebben leren stilstaan bij de dingen die gebeuren, leren nadenken en relativeren. Voor sommige jongeren was het ook belangrijk om het verleden achter zich te kunnen laten of een plaats te kunnen geven. De kans om te veranderen ontstaat volgens sommige respondenten doordat de coaches blijven pushen en steunen, ook al willen de jongeren dat op die momenten niet. Een andere respondent geeft aan dat hij vooral gegroeid is in zijn leven en zijn weg naar zelfstandigheid door de ervaring die hij van YAR gekregen heeft.

Ja da heeft eigenlijk met YAR-programma te maken door eigenlijk aan den lijve te ondervinden hoe da ik het moet aanpakken op sommige momenten en hoe dat het eigenlijk wat in mekaar zit, het echte leven dus.. (Respondent 4).

Hmmm, ik weet da niet. Ik reageer ook anders. Vroeger was da, als ik dat zei dan was da zo. En nu, gelijk als mensen, nu als mensen mij goeie raad willen geven, ik neem da aan en ik doe daar wat mee of ik doe daar niks mee. Vroeger nam ik niks van niemand aan en dat heeft wel heel fel

geholpen. Omdat die bleven doordrammen van doe dat of doet dat en toen heeft me da wel geholpen (Respondent 5).

Aansluitend bij het succes van het programma, heeft het programma ook een meerwaarde volgens de jongeren. Deze meerwaarde komt voort uit het feit dat het programma ook vaardigheden zou aanbrengen die ze in de toekomst kunnen blijven gebruiken. Daarnaast geven ook alle respondenten aan ze het een goed programma vinden om jongeren te helpen. Zo vermeldt één respondent dat zij het een goed programma vindt omdat het verandering teweeg brengt zonder dat je het beseft.

Zonder da je het beseft een invloed gehad heeft. Omdat ge verandert omdat die zo doordrammen dat ge toch anders gaat reageren en zo wordt ge dan. Dus das wel goed (Respondent 5).

Een andere jongere zegt het volgende:

Ma ja, ik vind da wel ja. Das een goed programma. Ik vind dat ge daar meer aan hebt dan euhm, ja zeven maand in de hutten zitten das gewoon aftellen alé tot dat ge vrij komt alé, daar hebde niks aan (Respondent 7).

Om een dieper beeld te krijgen van wat volgens de jongeren werkzaam is, wordt gepeild naar de positieve en negatieve punten van het programma. Volgens verschillende respondenten is het positief dat er altijd steun is, er altijd iemand aanwezig is waar je mee kan praten, zowel tijdens de residentie als in het natraject. Daarbij vermelden jongeren ook dat het positief is dat er niets doorgezegd wordt, jongeren respect hebben voor elkaar en elkaar begrijpen omdat ze allemaal gelijkaardige dingen meegemaakt hebben. Een andere jongere geeft aan dat hij het positief vindt dat coaches eerst een opleiding krijgen. Nog een andere respondent spreekt over het mogen maken van fouten zonder daarvoor afgestraft te worden. Verschillende respondenten spreken over de vrijwilligerswerking. Zo geeft iemand aan dat zij warmer zijn dan bijvoorbeeld psychologen en werken vanuit hun ervaringen en eigen problemen. Respondent 5 spreekt over de Amerikaanse medewerkers:

Da was wel sjiek om te zien hoe dat die zo helemaal van Amerika naar hier komen.

Bij de positieve punten van het programma wordt ook melding gemaakt van het verschil tussen YAR en reguliere jeugdhulpverlening. Zo spreekt één jongere over het feit dat ze bij YAR echt kon vertellen wat ze wou vertellen en dat de coach niet van het onderwerp afweek, zoals een psychologe deed bij haar. Twee andere jongeren spreken hierbij over de kracht van de vrijwilligerswerking.

En dat, dat zet u ook. Alé, bij den afscheid, da afscheid dan moesten wij zo in een kring staan met de jongeren en dan al die vrijwilligers rondom u. ik moest janken, ik kon niet stoppen gewoon omdat ik zoiets had van en jij komt naar hier voor een heel week. En ge moet kei vroeg opstaan en ge moet kei lang rechtstaan, alé, wete wel, jij komt gewoon naar hier voor ons. Wie zijn wij? Alé snapte, zijn wij ..; alé en dat doe, dat doe voor mij nu nog zoiets van .. ja, .. blijkbaar waren wij wel belangrijk genoeg. Snapte? (Respondent 6).

Negatieve punten die worden aangehaald hebben betrekking op het lang stilzitten tijdens de langdurige sessies of het sporten op nuchtere maag. Een andere opmerking is de keerzijde aan het altijd aanwezig zijn van coaches, namelijk dat je soms ook nood hebt om alleen te zijn. Nog een negatief aspect is dat het natraject het definitieve einde is en dat, volgens een respondent, coaches zelf geen contact meer mogen opnemen met de jongeren. Andersom kan dit wel. Nog iemand stelt voor dat het misschien beter is om MOF en VOS te scheiden omdat hij bang is dat VOS-jongeren criminele daden van MOF-jongeren overnemen. Zo stelt hij het volgende:

Goh nee ja, ik zou een aparte YAR maken eigenlijk, voor de MOF'ers en de VOS'ers. Want ik heb zo, van andere MOF'ers da maakt niet echt uit, of ze nu licht krapul bij groot krapul zetten, da maakt niet echt uit bij MOF. Ma ik heb in een gesloten instelling gezeten eh, dus ge komt daar sowieso in contact met mensen, met van die zware gevallen plegen kweet niet en poging tot moord en mensen neerknallen of kweet nie wat. Ma normaal ne POS'ers die gaat nooit in de Hutten ofzo geraken, die gaat nooit echt tussen zwaar, zware gevallen zitten. Maximum gaat die tussen iemand zitten da misschien ne keer wat, ne inbraak heeft gedaan. C'est tous. Alé, c'est tous.. ja.. ma nooit tussen mensen dat mensen hebben vermoord of mensen zwaar dinget hebben gedaan. En dan komt

ge daar terecht en dan gaat ge wel plots tussen z'n mensen zitten en dat vind ik een beetje riskant om het zo te zeggen. snapte want als die dan goed bevriend geraken en die zien elkaar achteraf nog, kan ne VOS'ers wel ne MOF'er worden door met elkaar in contact te komen eh (Respondent 7).

Een andere jongere weerlegt dit:

Ja ik denk, alé ik zelf denk dat, alé langs één kant vond ik het wel een beetje moeilijk, ma langs de andere kant zag ge ook helemaal andere verhalen. Dus da was zo wel, .. wa ook mij vooral heeft doen nadenken enzo. Dus.. ik denk niet dat dat.. alé het kan misschien wel iets zijn, ma .. (Respondent 8).

Elke jongere geeft aan dat het programma voor hem of haar één of ander succes kent. Aansluitend bij deze vraag wordt op het einde van het interview gepeild naar de mogelijkheid om het programma op een vroegere leeftijd aan te bieden. Zeven van de acht jongeren geven aan dat het programma voor hen vroeger aangeboden had mogen worden. Wanneer aansluitend de hypothetische vraag gesteld wordt naar het effect van het programma moesten ze op jongere leeftijd deelgenomen hebben, komen verschillende antwoorden ter sprake. Twee jongeren hebben geen idee of het effect hetzelfde geweest zou zijn of niet, waarbij één jongere aangeeft dat de wil tot slagen hierin de doorslag zou geven. Drie jongeren geven aan dat ze zeker ook op jongere leeftijd deze verandering doorgemaakt zouden hebben. Eén jongere is voorzichtiger in zijn antwoord en stelt dat het programma een verschil gemaakt zou hebben, maar niet zo veel als nu. Een andere jongere geeft aan dat het programma voor haar net op tijd kwam:

Euhm, ik denk da kik dan nog niet zo groten stappen heb, euhm, nog niet z'n grote stappen ging zetten. Snapte?? Dus ik weet, ik weet het eigenlijk niet. Ik vond het net op tijd (Respondent 6).

Jongeren zijn eveneens van mening dat het YAR-programma in Vlaanderen wat meer bekendheid mag inwinnen. Eén respondent haalt daarbij aan dat ze het jammer vindt dat ze nog nooit van YAR Wonen gehoord had toen ze voor de eerste keer alleen ging wonen. Daarnaast zouden de meeste jongeren het YAR-programma ook aanraden

aan anderen. Sommigen onder hen hebben dit zelfs al gedaan. Eén jongere geeft aan het programma niet per se aan te raden, maar er wel over te spreken:

Euhm, joh aanbevelen niet zo ma wel gezegd dat da goed is, en dan zeggen die wel euh YAR wa is da.. (Respondent 1).

5 DISCUSSIE

De discussie bestaat uit een interpretatie en kritische analyse van de resultaten met terugkoppeling naar de bestaande literatuur. Het doel van deze analyse is om uiteindelijk een adequaat antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen van dit onderzoek. Daarnaast worden de methodologische beperkingen van het onderzoek besproken in een methodologische reflectie. Tot slot worden enkele aanbevelingen geformuleerd voor de praktijk en verder onderzoek.

5.1 KRITISCHE ANALYSE

Centraal in dit onderzoek staat het meten van de effectiviteit van het YAR Vlaanderen-programma op lange termijn. In het algemeen kan gesteld worden dat de gevonden resultaten op lange termijn gelijklopend zijn met de resultaten van bestaand onderzoek naar de effectiviteit op korte termijn. Om het effect op lange termijn na te gaan, wordt gekeken naar drie centrale elementen, namelijk de beleving van jongeren, de doelstellingen van YAR en de doelstellingen die jongeren zelf formuleerden.

Hoewel mentoring een lange geschiedenis kent en vaak toegepast wordt in Amerika en andere landen, valt op te merken dat YAR Vlaanderen niet heel bekend is onder de betrokken Vlaamse jongeren. De meerderheid van de jongeren kent YAR niet voordat ze deelnamen aan het programma. Daarbij werd de helft van de jongeren doorverwezen door de instelling, twee door de rechter en twee namen deel op eigen initiatief of op aanraden van de advocaat. Motieven die De Caluwé en Smits (2010) vonden in hun resultaten worden ook in dit onderzoek bevestigd, namelijk deelnemen voor de ouder(s), een goede indruk maken op de jeugdrechter en een bewuste keuze om te veranderen. Net zoals in het onderzoek van De Caluwé en Smits (2010) wordt aangegeven dat jongeren niet altijd geheel 'vrijwillig' deelnemen. Twee jongeren namen deel om plaatsing in een instelling te voorkomen of om een gesloten instelling vroeger te mogen verlaten. De mate waarin er sprake is van externe druk vormt een continuüm. Hoe meer externe druk ervaren wordt, hoe lager de kans op behandelretentie en succes geschat wordt (van Ooyen-Houben, Roeg, de Kogel & Koeter, 2008, pp. 14-15). Studies tonen aan dat ook vrijwillige deelnemers een bepaalde mate van dwang ondervinden (O'Donoghue et al., 2015, p. 602). In het onderzoek van O'Donoghue et al. (2015, pp. 603-604) werd een betere therapeutische

relatie vastgesteld bij vrijwilligers die een bepaalde mate van dwang ondervonden dan bij diegenen die geheel onvrijwillig deelnamen. Deze gegevens kunnen er op wijzen dat deelnemen aan een programma door enige mate van dwang niet altijd tot negatieve resultaten moet leiden. De resultaten van dit onderzoek kunnen deze stelling bevestigen. Er kan geconcludeerd worden dat vrijwillige deelname niet per se een cruciale factor hoeft te zijn voor het slagen van het programma zoals Berger en Booij (2002, p. 33; 2003, p. 42) stellen. Uit de resultaten blijkt namelijk dat ondanks het volgen van het YAR-programma soms aan voorwaarden verbonden werd, dit niet problematisch was voor de uitkomst. Ook deze jongeren rapporteerden positieve effecten.

Het YAR-programma kent in zijn oorspronkelijke Amerikaanse vorm twee componenten, namelijk een residentie van vijf dagen en een negen maanden durende ondersteuning van een volwassen mentor (Berry et al., 2009, pp. 62-63). Berger en Booij (2002, p. 10) onderscheidden drie fasen in de pilootprojecten in Nederland, namelijk het voortraject, de residentiële week en de negen maanden durende begeleiding. Deze drie fasen worden ook teruggevonden bij YAR Vlaanderen (YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2014, p. 11). De residentiële trainingsweek blijkt een belangrijk aspect te zijn van het programma. Jongeren herinneren zich veel ervaringen uit deze week en geven vaak aan dat hier reeds de eerste veranderingen plaatsvonden, zoals een gedragsverandering bij thuiskomst.

De beleving van het oriëntatiemoment is verschillend tussen respondenten. Eén respondent vond het saai, anderen kregen een positief gevoel bij de uitleg over YAR. In de periode tussen het oriëntatiemoment en de residentiële week hadden jongeren vooral steun van de toegewezen coach van het voortraject en werden ze begeleid in hun onzekerheid over wat hen te wachten stond. Eén jongere nam niet deel aan het oriëntatiemoment, maar stroomde via individuele informatie rechtstreeks in bij de tweede fase, namelijk de residentiële trainingsweek.

De residentiële trainingsweek wordt vooral als 'emotioneel zwaar' ervaren door de jongeren. De sportdag, het kampvuur en het welkomthuismoment zijn belangrijke stappen voor jongeren in dit proces. Deze momenten zijn voorbeelden van het gebruik van symbolen en ceremonies. Rituelen bieden een houvast aan om met situaties om te gaan (Berger & Booij, 2002, p. 14). Uit deze resultaten blijkt dat jongeren deze

momenten erg belangrijk vinden omdat ze één jaar na het volgen van het programma vooral hierop terugblikken. Ook enkele elementen uit de sessies zoals 'it is what it is', 'andere jongeren maken dit ook mee' en 'onderscheid tussen feiten en het verhaal' worden meegenomen in het jaar nadat de begeleiding stopgezet werd.

De negen maanden durende begeleiding wordt eveneens door de respondenten op een verschillende manier beleefd. Zo zijn er jongeren waarbij het contact met de coach intenser was dan bij anderen. Deze factor kan van cruciaal belang zijn voor het slagen van een programma (Grossman & Thierney, 1998, p. 422; Banks, 2013, p. 264). Het verschil in intensiteit van het contact wordt meestal toegeschreven aan externe factoren zoals een opsluiting in een gesloten instelling of een opname in een psychiatrische afdeling. Ook de duur van de contacten en de activiteiten verschillen duidelijk tussen de respondenten. Dit geeft aan dat er ruimte is voor zowel de persoonlijke agenda's van de jongere en zijn mentor als voor een persoonlijke invulling van de contacten. De kracht van de individuele begeleiding kan volgens de jongeren deels toegeschreven worden aan de onvoorwaardelijke steun die de coaches boden. Jongeren hebben het gevoel altijd terecht te kunnen bij de coaches en apprecieerden het dat coaches, ondanks afwijzingen van de jongeren, toch contact bleven houden. Alle respondenten evalueren het programma positief en iedereen geeft aan veranderingen doorgemaakt te hebben, ook al was de intensiteit van het contact bij sommigen minimaal. Uit de interviews met de respondenten kan afgeleid worden dat sommige jongeren een sterke band opbouwden met hun coach, wat een positieve verandering in de hand kan werken wat betreft emotioneel en sociaal leven (de Anda, 2001, pp. 113-114). Er zijn enkele bevindingen in dit onderzoek die deze stelling voorzichtig kunnen onderbouwen. Eén respondent geeft aan dat hij het moeilijk had met vertrouwen en dat het hem goed gelukt is mensen toch te vertrouwen doorheen het traject. Dit was volgens hem te wijten aan de sterke band die hij had opgebouwd met zijn coach. Een andere respondent, waarbij de intensiteit van het contact met de coach miniem was, geeft aan dat haar vertrouwen niet beter was geworden doorheen het programma. Echter spreekt zij niet over een verband tussen haar vertrouwen en de intensiteit van het contact met haar coach. Over het belang van de intensiteit van het contact op de effectiviteit van het programma kan dus weinig uitspraak gedaan worden op basis van dit onderzoek.

De groepsbijeenkomsten doorheen het natraject worden door de meerderheid als saai ervaren. De meeste jongeren spreken zichzelf hier wel tegen. Ze vinden de groepsbijeenkomsten niet nodig, maar zijn toch blij wanneer ze hebben deelgenomen. Ze waren dan vooral blij dat ze de andere jongeren nog eens hadden teruggezien en ervaringen hadden uitgedeeld.

Voorgaande belevingen betreffen de belevingen van jongeren over het YAR-programma doorheen de verschillende fasen. Belevingen worden bevraagd één jaar na deelname. Globaal genomen kan gesteld worden dat de belevingen direct na het programma gelijklopen met de belevingen één jaar later, wanneer de resultaten van dit onderzoek vergeleken wordt met het onderzoek van De Caluwé en Smits (2010). Dit kan als positief beschouwd worden omdat hieruit blijkt dat jongeren het YAR-programma nog niet vergeten zijn. Er zou voorzichtig geconcludeerd kunnen worden dat dit het bewijs is voor de effectiviteit van het YAR-programma op lange termijn.

Unieke resultaten van dit onderzoek zijn de belevingen van het jaar nadat jongeren het YAR-programma beëindigd hebben. Er kan besloten worden dat de meeste jongeren dat jaar positief ervaren hebben. Twee jongeren geven een moeilijke start aan, maar door blijvend contact met de coach zijn ze verder in een positieve richting geëvolueerd. Ook andere jongeren geven aan nog steeds contact te hebben met hun coach of andere vrijwilligers. De blijvende aanwezigheid van de coaches blijkt een belangrijk en succesvol aspect te zijn bij YAR in vergelijking met andere hulpverleningsvormen. Het niet verlaten van de cliënt, maar toegewijd blijven aan de jongeren, zelfs wanneer het zorgtraject afgelopen is, is één van de elementen die de presentietheorie kenmerkt. De presentietheorie gaat uit van een aandachtige en toegewijde positie van de zorgverlener, die begrijpt wat er 'op het spel staat' voor de cliënt, zich realiseert welke reactie de cliënt nodig heeft en de zorgverlening hierop afstemt (Kuis, Knoope & Goossensen, 2014, p. 23). Verder kan opgemerkt worden dat jongeren incidenteel terugdenken aan het YAR-programma. Er wordt daarbij vooral teruggedacht aan de coach, de sfeer in de groep en bepaalde vaardigheden die aangeleerd werden tijdens het programma. Daarnaast blijkt uit de resultaten dat het groeps karakter een belangrijk element is van het programma, onder andere door het samen kunnen delen van ervaringen. Niet enkel in dit onderzoek, maar ook in het onderzoek van De Caluwé en Smits (2010) wordt door de respondenten aangehaald dat ze het fijn vonden dat er een goede sfeer was in de groep en jongeren het gevoel hadden ervaringen te kunnen

delen met elkaar. Dit groepsverband wordt door Berger & Booij (2002, p. 34) aangeduid als 'het creëren van een community'. Verder wijst dit op het toepassen van de methodiek 'ervaringsleren' (Duyssens, 2016, p. 4; De Caluwé & Smits, 2010, pp. 28-31; YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2015, pp. 14-17; Berger & Booij, 2002, p. 27).

Bij een voorgaande evaluatie van YAR Vlaanderen door De Caluwé en Smits (2010) werd reeds gekeken naar het behalen van zowel de drie doelstellingen die YAR vooropstelt omtrent dagbesteding, politionele contacten en woonsituatie, als de drie doelstellingen die jongeren voor zichzelf formuleren. Uit hun evaluatiestudie bleek dat jongeren de meeste van deze doelen behaalden kort na het beëindigen van het programma. In dit onderzoek wordt ook gekeken naar het behalen van de verschillende doelstellingen op korte termijn, maar eveneens wordt er aandacht besteed aan de langetermijneffecten. Evoluties binnen deze doelstellingen vormen daarbij het centrale thema. Het formuleren en behalen van doelen is belangrijk bij het meten van het effect van een interventie. Doelen zorgen ervoor dat mensen meer gemotiveerd zijn in hun handelen, wat een directe bijdrage levert aan de kans dat de hulpverlening ook effectief goede resultaten ressorteert (Groenenboom, 2008, pp. 5-6; Prescott, Fleming & Doig, 2017, p. 1).

Op vlak van de drie doelstellingen zoals vooropgesteld door YAR, kan besloten worden dat jongeren op alle drie de doelen een positieve evolutie doormaken. Omtrent dagbesteding kan gesteld worden dat de meeste jongeren een evolutie doorgemaakt hebben van voor het programma tot na het programma. Zo vertoonde de meerderheid spijbelgedrag en 'hing rond' met vrienden. Na het programma ging de meerderheid terug meer naar school. Ook één jaar later valt op te merken dat jongeren nu ofwel naar school gaan, gaan werken of werk zoeken. Ook zijn de meeste jongeren meer behulpzaam in het huishouden of in het leefgroepsgebeuren. Politionele contacten kwamen voor bij elke respondent, ofwel voor ofwel tijdens het volgen van het programma. Na het programma vinden minder of helemaal geen politionele contacten meer plaats bij alle respondenten. De woonsituatie is meer gevarieerd. Voor de aanvang van het programma verbleven vijf respondenten in een (open of gesloten) instelling, waarvan er slechts twee nog steeds in de instelling verblijven. De drie jongeren die thuis woonden voor het programma hebben een evolutie doorgemaakt op vlak van omgang met hun huisgenoten. Er kan met andere woorden besloten worden dat de doelstellingen die vlak na het YAR-programma behaald werden, één

jaar later nog steeds behaald zijn in de perceptie van jongeren. Echter dient opgemerkt te worden dat het effect van deze doelstelling bediscussieerd kan worden. Een goede dagbesteding, een verblijfplaats buiten het residentiële aanbod en het uitblijven van politionele contacten kunnen beschouwd worden als extrinsieke doelstellingen. Dit zijn doelen die afhankelijk zijn van de goedkeuring van anderen of een andere vorm van externe beloning (Koestner & Hope, 2014, p. 405). Met andere woorden kan het doel 'uitblijven van politionele contacten' er bijvoorbeeld voor zorgen dat jongeren meer sociaal aanvaard worden omdat ze zich meer conform de wetgeving gedragen. Extrinsieke doelstellingen zouden resulteren in een minder grote vooruitgang dan intrinsieke doelstellingen (Koestner & Hope, 2014, p. 405). Op basis van dit onderzoek blijft onduidelijk in hoeverre jongeren deze extrinsieke doelstellingen omgezet hebben in geïnternaliseerde motivatie om deze doelen te bereiken en te behouden.

Wat betreft de eigen doelstellingen onderscheidde De Caluwé en Smits (2010, pp. 102-104) zeven categorieën. Deze waren relatie met familie/gezin, schools functioneren, werk, woonsituatie, vrije tijd, eigen ontwikkeling en een restcategorie. De 19 doelen die vermeld worden in dit onderzoek zijn voornamelijk te categoriseren onder schools functioneren, relatie met familie/gezin en eigen ontwikkeling. De langetermijneffecten van deze doelstellingen kunnen over het algemeen als positief geëvalueerd worden. Zo wordt, van de 15 gescoorde doelen, geen enkel doel beneden de vijf op tien gescoord. Sterker nog, worden tien doelen boven een score van zeven gescoord. Deze scores refereren naar de mate waarin jongeren vinden dat hun doel op dit moment nog steeds behaald is. Doelen die jongeren zelf formuleren kunnen gezien worden als intrinsieke doelen. Deze doelen zijn inherent aan de essentiële psychologische behoeften van de 'Self-determination theory' (Koestner & Hope, 2014, p. 405). Bij de 'Self-determination theory' wordt ervan uitgegaan dat mensen actief op zoek gaan naar optimale uitdagingen en nieuwe ervaringen. Wanneer bepaalde basisbehoeften voldaan zijn, zou dat een gezonde ontwikkeling bevorderen (Springer, 2013, p. 1). Hierbij worden drie psychologische basisbehoeften onderscheiden die zelfmotivatie zouden bevorderen, namelijk verwantschap²⁸, competentie²⁹ en

²⁸ 'Relatedness' is het gevoel verbonden te zijn met en gewaardeerd te worden door belangrijke anderen in een bepaalde sociale context (Springer, 2013, p. 1).

²⁹ 'Competence' is het gevoel dat je bepaalde gedragingen kan uitvoeren en doelen kan bereiken (Springer, 2013, p. 1).

autonomie³⁰. Verschillende principes afkomstig van de 'Self-determination theory' worden gebruikt in de jeugdzorg, zoals kennis bijbrengen om afgewogen keuzes te kunnen maken, aanbieden van verschillende mogelijkheden rond vrijetijdsbesteding, positieve feedback als een verbale beloning en oefenvaardigheden aanleren om bepaalde taken of doelen uit te voeren (Springer, 2013, p. 2). In dit onderzoek kunnen enkele van deze principes teruggevonden worden. Evoluties in de doelstellingen worden volgens de jongeren tijdens het programma bewerkstelligd door onder andere gesprekken aan te gaan met ouders en familie of jongeren hierbij te ondersteunen. De ervaringen die jongeren opdoen tijdens het programma worden eveneens vermeld als oorzaken voor verandering. In een omgeving die de drie psychologische noden stimuleert, zullen individuen meer zelf-gemotiveerd zijn. De gewenste activiteit zal herhaald worden omdat het een gevoel geeft van intrinsieke voldoening en geïnternaliseerde extrinsieke motivatie (Springer, 2013, p. 2). Echter kan gesteld worden dat er weinig evolutie is in de scores doorheen het afgelopen jaar. Jongeren kennen vaak dezelfde score toe aan het behalen van hun doel vlak na YAR als één jaar later. Dit kan zowel positief als negatief bekeken worden. Enerzijds worden de kortetermijneffecten in stand gehouden en nemen de toegekende scores niet af. Anderzijds lijken jongeren zich op individuele basis en eigen verantwoordelijkheid niet verder positief te evolueren, waardoor de scores niet toenemen.

Binnen dit onderzoek bewerkstelligt het programma effectieve resultaten. Verklaringen daarvoor verschillen van het bereiken van de doelen tot het nadenken over zichzelf en de toekomst. Vervolgens kan ook gesteld worden dat het programma een meerwaarde biedt volgens de jongeren. Jongeren leren vaardigheden die belangrijk zijn om het verleden achter zich te laten, zichzelf in het heden te kunnen plaatsen en ruimte te bieden voor de toekomst. Een mogelijke andere verklaring zou kunnen zijn dat jongeren zelf drie doelen formuleren. Doelen gebaseerd op intrinsieke aspiraties, zouden meestal resulteren in een grotere vooruitgang. Deze vooruitgang lijkt te wijten aan bepaalde ervaringsvoordelen die autonome doelen met zich meebrengen. Autonome doelen laten individuen meer inspanning uitoefenen en minder conflict ervaren (Koestner & Hope, 2014, p. 405).

³⁰ 'Autonomy' is het gevoel dat gedrag afkomstig is vanuit zichzelf (Springer, 2013, p. 1).

Alle jongeren vonden YAR Vlaanderen een goed programma, waarmee het programma enigszins voldoet aan het responsiviteitsprincipe³¹. Er kan met andere woorden gesteld worden dat de methodiek die het programma hanteert een zekere invloed achterlaat bij de betrokken respondenten. De grootste krachten van het programma zijn de onvoorwaardelijke steun van coaches, respect voor elkaar en het werken met vrijwilligers. Deze resultaten sluiten aan bij enkele succesfactoren die Berger en Booij (2002, pp. 29-33) opsomden, namelijk coaching doorheen alle fasen van het traject, werken met vrijwilligers en het creëren van een gemeenschap. Ook de valkuilen (ongeschikte mentors en het onderhouden van de relatie) die Jones-Brown en Henriques (1997, p. 224) aanhalen, blijken hier vermeden te zijn. Negatieve opmerkingen werden vooral gegeven op de lange sessies waarbij men moest stilzitten, het sporten op nuchtere maag en de late groepsbijeenkomsten. Eén jongere doet een aanbeveling voor de toekomst, namelijk het scheiden van MOF-ers en VOS-ers. De scheiding van MOF en VOS is momenteel onderwerp van discussie in het ontwerp voor een nieuw jeugdrecht in Vlaanderen. Zo wordt er geopteerd voor een eigen kader omtrent reacties op delicten gepleegd door minderjaren, al wil een specifiek en apart kader niet betekenen dat bij de uitvoering van de maatregelen beide groepen gescheiden moeten worden (Jongerenwelzijn, besluittekst 1, 2016, p. 10).

Daarnaast geeft de overgrote meerderheid van de jongeren aan dat het programma op jongere leeftijd aangeboden had mogen worden. Op deze manier zouden volgens sommigen bepaalde negatieve zaken vermeden zijn, zoals een plaatsing in een instelling of op internaat gaan. Jongeren zijn van mening dat YAR Vlaanderen meer bekendheid verdient. Ook zouden ze het programma aanbevelen aan andere jongeren.

Zoals verwacht en voorkomt in vele evaluatiestudies rond mentoring en YAR, blijkt ook uit dit onderzoek dat YAR Vlaanderen een effectief programma kan zijn. Daarnaast kan gesteld worden dat de effectiviteit van het programma na één jaar nog altijd terug te vinden is bij de jongeren.

³¹ De responsiviteit van het programma gaat ervan uit dat de wijze waarop het programma aangeboden wordt moet inspelen op de intellectuele mogelijkheden en de belangstelling van de jongeren (Walgrave, 2012, p. 118; Andrews et al., 2011, p. 735).

5.2 METHODOLOGISCHE REFLECTIE

Allereerst kan opgemerkt worden dat er in dit onderzoek geopteerd werd voor een heterogene steekproeftrekking. Zo werd er gekozen om jongeren te interviewen vanuit alle programma's in Vlaanderen, namelijk YAR Vlaams-Brabant en Brussel, YAR Antwerpen en YAR Limburg. Daarbij werd ook een onderscheid gemaakt naargelang leeftijd en geslacht. Homogenisering daarentegen kan als voordeel hebben dat een bepaalde groep heel gedetailleerd beschreven kan worden (Mortelmans, 2010, p. 103). Dit voordeel is in dit onderzoek minder voor handen. Er had bijvoorbeeld een focus kunnen zijn op één programma om zo één programma in de diepte te evolueren. Daarnaast valt de gerealiseerde steekproef te bediscussiëren. Deze voldoet niet aan de gewenste steekproef van één respondent uit elke cel. Het nadeel hiervan is dat onderlinge vergelijking van de resultaten tussen de criteria met voldoende nauwkeurigheid moet gebeuren. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar het feit dat de helft van de gerealiseerde steekproef bestaat uit respondenten die deelnamen aan YAR Limburg, waarvan drie meisjes en slechts één jongen en allemaal beneden de 18 jarige leeftijd. Er werd slechts één vrouwelijke respondent vanuit YAR Antwerpen bereikt en ook de geslachtsverhouding binnen YAR Vlaams-Brabant en Brussel is ongelijk verdeeld.

Het gebruik van interviews veronderstelt een interactie tussen interviewer en respondent. Respondenten moeten bereid zijn om de interviewer toe te laten tot de eigen belevingswereld. Indien dit niet gebeurt, zal de interactie geforceerd zijn en zal het interview weinig bruikbaar materiaal opleveren (Mortelmans, 2010, p. 216). Daarnaast moet bij het interpreteren van de resultaten rekening gehouden worden met de toenemende vaardigheid van de onderzoeker (Mortelmans, 2010, pp. 216-220). Naarmate de interviews vorderen, kan er een verschil waargenomen worden in de vaardigheden van de onderzoeker en verlopen de interviews 'vlotter'. Vervolgens is sociale wenselijkheid een veel voorkomend fenomeen. Hier moet ook bij het interpreteren van deze resultaten rekening mee gehouden worden. Ondanks het feit dat volledige anonimiteit gegarandeerd werd aan de jongeren, kan het zijn dat niet elke jongere zich even vrij voelde om voluit te praten. Zo dient er ook opgemerkt te worden dat het interview bij twee jongeren niet in een afzonderlijk lokaal kon plaatsvinden. Bij één respondent was de vriendin nog aanwezig in hetzelfde lokaal. Hoewel het niet

aanvoelde alsof de respondent het gevoel had niet volledig eerlijk te kunnen zijn, moet hier toch rekening mee gehouden worden. Bij een andere jongere vond het gesprek plaats in de woonkamer, waar op dat moment niemand aanwezig was, maar er wel soms personen passeerden. Deze elementen kunnen mogelijks zorgen voor een vertekening van de resultaten.

Daarnaast kan volgens Leavy et al. (2014, p. 475) een onderscheid gemaakt worden tussen intrinsieke- en extrinsieke waarden van het programma. In dit onderzoek wordt de focus gelegd op de beleving van jongeren en de effecten die jongeren ervaren. De beleving van ouders, andere belangrijke personen, de omgeving of de bredere samenleving wordt niet mee opgenomen in het onderzoek. Hierdoor kunnen er geen uitspraken gedaan worden over de effecten voor de omgeving van de jongeren of de bredere samenleving.

5.3 AANBEVELINGEN VOOR DE PRAKTIJK

Er kan gesteld worden dat het YAR Coaching programma enkele criteria vooropstelt om te mogen deelnemen aan het programma, namelijk de Nederlandse taal machtig zijn, geen gedragbepalende medicatie nemen, geen primaire drugsverslaving hebben, een domicilie binnen de provinciegrenzen van het programma hebben en drie concrete doelstellingen kunnen formuleren (De Caluwé & Smits, 2010, pp. 22-24; YAR Vlaanderen vzw, jaarverslag 2015, p. 13). Wat tot op heden nog niet nagegaan werd, is de mate waarin YAR Vlaanderen jongeren uitsluit door deze criteria en in hoeverre dat ook mee de resultaten kan beïnvloeden. Een onderzoek naar de mogelijke invloed van de gehanteerde inclusiecriteria op de effectiviteit van het programma kan een eerste aanbeveling zijn.

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat er ook tijdens het programma soms sprake is van een opname in een gesloten of psychiatrische instelling. Deze jongeren geven aan dat de intensiteit van het programma hierdoor beïnvloed wordt. Dit kan een mogelijk knelpunt zijn van het programma. De vraag die zich hierbij stelt, is of het niet mogelijk of wenselijk is om een betere samenwerking tussen YAR Vlaanderen en dergelijke instellingen te bewerkstelligen. Eén jongere geeft daarbij aan dat ze weinig verschil merkte tussen de periode van de begeleiding en de periode na de begeleiding, omdat zij tijdens het programma slechts beperkt begeleid werd. Dit kan duiden op de

noodzaak dat het programma op 'een goed moment' komt. Jongeren moeten enigszins klaar zijn voor het programma. Een opname bijvoorbeeld kan met andere woorden de intensiteit en zo de effectiviteit van het programma slinken.

Aan de hand van kwantitatief onderzoek kan mogelijks een onderzoek gevoerd worden naar de sterktemaat waarin vrijwilligheid een rol speelt in de effectiviteit van het programma. Zo komt uit dit onderzoek voort dat jongeren, ondanks een zekere mate van dwang en onvrijwilligheid, nog steeds positieve resultaten aangeven, maar laat het huidige onderzoek niet toe uitspraken te doen over de sterkte van de vastgestelde positieve resultaten bij deze jongeren en jongeren die geheel vrijwillig deelnamen.

Verder tracht dit onderzoek een aantal belangrijke zaken in kaart te brengen. Zo wordt onderzocht in hoeverre jongeren de doelstellingen van YAR Vlaanderen en de drie persoonlijke doelstelling behalen na het beëindigen van het programma en in welke mate deze doelstellingen nog steeds gerealiseerd zijn één jaar later. Daarbij wordt gekeken naar de methodiek die gebruikt wordt om deze doelstellingen te behalen en naar die elementen die ervoor zorgen dat doelstellingen al dan niet behaald blijven. Er moet opgemerkt worden dat er nog enkele lacunes aanwezig zijn in dit onderzoek. Zo wordt er te weinig aandacht geschonken aan de methodiek waarmee gewerkt wordt om de drie doelstellingen van YAR Vlaanderen te bereiken. Op welke manier wordt er nu juist gewerkt aan de doelstellingen die YAR vooropstelt? Anderzijds gaat er nog steeds te weinig aandacht uit naar de beschermende en belemmerende factoren in het al dan niet behouden van de doelstelling van YAR Vlaanderen en de eigen doelstellingen. Met name dient er meer gefocust te worden op die factoren die ervoor zorgen dat scores niet toenemen, noch afnemen. Deze lacunes kunnen de focus zijn van nieuw onderzoek.

6 BESLUIT

Eén van de oudste strategieën die gebruikt wordt om probleemgedrag bij jongeren te voorkomen en positieve ontwikkeling te stimuleren, is het matchen van jongeren aan volwassen mentors, 'mentoring programs' genaamd (Blakeslee & Keller, 2012, p. 845). Youth At Risk (YAR)-programma's kunnen onder deze term van mentoring programma's geplaatst worden, waarbij mentoring toegepast wordt op jongeren 'at risk'. Onderzoek naar mentoring werd meermaals positief geëvalueerd, maar was niet steeds specifiek gericht op delinquent gedrag. Daarnaast blijven follow-up evaluaties van mentoring programma's beperkt.

YAR werd voor het eerst opgericht in de Verenigde Staten door ouders in Oakland, California, die samen met professionele hulpverleners een programma opzetten dat gericht was op persoonlijkheidsontwikkeling (De Caluwé & Smits, 2010, p. 11). YAR breidde zich verder uit tot het in 2006-2007 overkwam naar België. YAR Vlaanderen (z.d.) richt zijn aanbod op jongeren met een complexe problematiek of op jongeren met een combinatie van problemen op verschillende levensdomeinen.

Dit onderzoek tracht de effectiviteit van YAR Vlaanderen op lange termijn te evalueren. Het belang van onderzoek naar de effectiviteit en efficiëntie van de geboden hulp- en dienstverlening wordt al jaren benadrukt in beleidsnota's (Vervotte, 2006, p. 6; Vandeurzen, 2009, p. 65; Vandeurzen, 2014, p. 65). De focus op het perspectief van de jongeren kan eveneens helpen om hulp en zorg op maat aan te bieden.

Om het effect van YAR Vlaanderen op lange termijn na te gaan, wordt gekozen voor een kwalitatief empirisch onderzoek waarbij gekeken wordt naar drie elementen, namelijk de beleving van de jongeren, de doelstellingen die YAR Vlaanderen vooropstelt en de doelstellingen die de jongeren zelf formuleren. Volgende onderzoeksvragen werden opgesteld: "Op welke manier hebben jongeren het YAR-programma beleefd tijdens hun deelname één jaar geleden?", "Op welke manier kijken jongeren terug op hun deelname aan het YAR-programma één jaar later?", "Op welke manier hebben jongeren het jaar na hun deelname aan het YAR-programma beleefd?", "Op welke manier evolueren de doelstellingen van YAR Vlaanderen?" en "Op welke manier evolueren de persoonlijke doelstellingen, opgesteld tijdens het YAR-

programma?”. Interviews werden afgenomen bij acht jongeren die één jaar geleden hun deelname aan het YAR-programma afrondden.

Uit de resultaten blijkt dat alle jongeren het YAR-programma op een positieve manier beleefd hebben. Daarbij kan opgemerkt worden dat de eigen onderzoeksresultaten gelijklopend zijn met een eerder uitgevoerd kortetermijnonderzoek van De Caluwé en Smits (2010). Wanneer jongeren terugblikken op hun deelname aan het programma kan gesteld worden dat er vooral elementen uit de residentiële trainingsweek aan bod komen. Deze week blijkt een belangrijk proces te zijn binnen het programma. Jongeren geven aan hier reeds (grote) veranderingen door te maken. Het jaar nadat de begeleiding van YAR Vlaanderen stopgezet werd, wordt door de respondenten verschillend ervaren. In het algemeen kan gesteld worden dat de meerderheid van de jongeren dit jaar positief beleefd heeft. Enkele jongeren geven aan ‘ups’ en ‘downs’ te hebben, maar konden steeds terugvallen op de coaches van YAR Vlaanderen of andere vrijwilligers. Deze twee aspecten, namelijk de onvoorwaardelijke steun en het werken met vrijwilligers, worden benoemd als ‘krachten’ van het programma. Daarnaast is ook het groepsgebeuren een belangrijk element. Een positieve sfeer binnen de groep, het delen van ervaringen en het besef dat ze niet alleen waren, zijn belangrijk om te kunnen groeien.

Eén jaar na het volgen van het YAR-programma kan gesteld worden dat jongeren de doelstellingen in een gelijkaardige mate gerealiseerd hebben dan onmiddellijk na het afronden van het programma.. Zowel de doelstellingen zoals geformuleerd door YAR als de drie persoonlijke doelstellingen worden positief geëvalueerd. Het is echter opmerkelijk dat de scores die gegeven worden voor het behalen van het betreffende doel onmiddellijk na het programma niet veel verschillen van de scores toegekend aan het behalen van datzelfde doel één jaar later. Verder onderzoek naar beschermende en belemmerende factoren in het behouden van doelen zou hierbij inzicht kunnen bieden.

YAR Vlaanderen wordt door de betrokken jongeren beschouwd als een positief programma dat een meerwaarde geeft in hun leven. Het programma zou naar hun beleving dan ook aan belangstelling mogen inwinnen onder de jongeren. Evenwel mocht het programma volgens sommige jongeren in een vroeger stadium aangeboden worden.

7 BIBLIOGRAFIE

7.1 WETGEVING

Art. 2 Decr. VI. Parl. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013, 70.055.

Art. 5 Decr. VI. Parl. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013, 70.055.

Art. 9 Decr. VI. Parl. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013, 70.055.

Art. 48 Decr. VI. Parl. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013, 70.055.

7.2 SOCIAALWETENSCHAPPELIJKE BRONNEN

Andrews, D.A., Bonta, J., & Wormith, J.S. (2011). The Risk-Need-Responsivity (RNR) Model: Does Adding the Good Lives Model Contribute to Effective Crime Prevention? *Criminal Justice and Behavior*, 38(7), pp. 735-755.

Banks, C. (2013). *Youth, Crime and Justice*. London: Routledge.

Barnao, M., Ward, T., & Casey, S. (2016). Taking the Good Life to the Institution: Forensic Service Users' Perceptions of the Good Lives Model. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 60(7), pp. 766-786.

Berger, M., & Booij, Y. (2002). *Youth at risk. Coaching for communities: methodiekbeschrijving van een programma voor risicojongeren*. Utrecht: NIZW.

Berger, M., & Booij, Y. (2003). Mentoring in de Jeugdzorg. *Pedagogiek*, 23(1), pp. 40-53.

Berghuis, A.C., & de Waard, J. (2017). Verdampende jeugdcriminaliteit: Verklaringen van de internationale daling. *Justitiële Verkenningen*, 43(1), pp. 10-27. Doi: 10.5553/JV/016758502017043001002.

- Berry, V., Little, M., Axford, N., & Cusick, G.R. (2009). An Evaluation of Youth at Risk's Coaching for Communities Programma. *Howard Journal of criminal Justice*, 48(1), pp. 60-75.
- Beyens, K., & Tournel, H. (2010). Mijnwerkers of ontdekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview. In Decorte, T., & Zaitch, D. (Reds.). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 199-232). Leuven: Acco.
- Bijl, R. (2005). Evaluatieonderzoek en het integratiebeleid. *Justitiële verkenningen*, 31(8), pp. 85-99.
- Blakeslee, J.E., & Keller, T.E. (2012). Building the youth mentoring knowledge base: publishing trends and coauthorship networks. *Journal of Community Psychology* 40(7), pp. 845-859.
- Brody, J. (1991). *New York State Mentoring Training Manual*. New York: New York State Education Department.
- Chan, W.Y., & Henry, D.B. (2014). Juvenile offenders. In DuBois, D.L. (Red.). *Handbook of Youth Mentoring* (pp. 315-324). London: Sage 2013.
- Dawson, P. (2014). Beyond a Definition: Toward a Framework for Designing and Specifying Mentoring Models. *Educational Researcher*, 43(3), pp. 137-145.
- de Anda, D. (2001). A Qualitative Evaluation of a Mentor Program for At-Risk Youth: The Participants' Perspective. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 18(2), pp. 97-117.
- De Caluwé, E. & Smits, I. (2010). Projectmatig Wetenschappelijk Onderzoek. Youth At Risk Vlaanderen op de Effectladder. Geraadpleegd op website YAR Vlaanderen vzw: <http://www.yarvlaanderen.be/de-organisatie/downloads/>.
- De Caluwé, E. (2008). Youth at risk: een antwoord op een gekend probleem? *Tijdschrift voor welzijnswerk*, 32(294), pp. 5-13.
- Dekovic, M., Manders, W.A., & Assher, J.J. (2009). Jeugddelinquentie, het gezin en gezinsgerichte interventies. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(4), pp. 421-428.

- Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (2016). Vermaatschappelijking van de hulp- en dienstverlening. [08.08.2017, Departement wvg: <https://www.departementwvg.be/welzijn-en-samenleving/welzijnswerk/vermaatschappelijking>].
- DuBois, D.L. (2014). Program evaluation. In DuBois, D.L. (Red.). *Handbook of Youth Mentoring* (pp. 481-498). LondonD: Sage 2013.
- DuBois, D.L., Holloway, B.E., Valentine, J.C., & Cooper, H. (2002). Effectiveness of Mentoring Programs for Youth: A Meta-Analytic Review. *American Journal of Community Psychology*, 30(2), pp. 157-197. Doi: 10.1093/oxfordhb/9780199338801.013.3.
- Duyssens, K. (2016). Opvoeding en opvoedingsproblemen: Bijzondere jeugdzorg: project YAR Vlaanderen. [Werkstuk]. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- El Sayed, S.A., Piquero, A.R., & Teneyck, M. (2017). Differentiating between Moffitt's developmental taxonomy and Silverthorn and Frick's delayed-onset models of female offending. *Criminal Justice and Behavior*, 44(4), pp. 631-650. Doi: 10.1177/0093854816674759.
- Elffers, H. (2008). Afschrikking en het aanleren van normen: De theorie van Kelman toegepast op het strafrecht. *Justitiële Verkenningen*, 34(2), pp. 82-97.
- Elffers, H. (2017). Multiple Interpretations of Rationality in Offender Decision Making. In Bernasco, W., van Gelder, J.L., & Elffers, H. (Reds). *The Oxford Handbook of Offender Decision Making* (pp. 52-66).
- Empey, C., Riggs, K., & Lee, T.R. (2002). Mentoring as a prevention strategy: A promising program in Utah. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 94(4), pp. 75-76.
- Gaskill, L. R. (1993). A Conceptual Framework for the Development, Implementation, and Evaluation of Formal Mentoring Programs. *Journal of Career Development*, 20(2), pp. 147-160.

- Goris, X., Burssens, X., Melis, X., & Vettenburg, N., (2012). X. In Walgrave, L. (Red.). *Jeugddelinquentie in perspectief: met een koel hoofd naar een geïntegreerde aanpak*. Mechelen: Kluwer.
- Groenenboom, S. (2008). *Doelrealisatie binnen Stichting Flexus. Welke factoren hangen samen met het opstellen van SMART-doelen?* (Master thesis). Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Grossman, J.B., & Tierney, J.P. (1998). Does mentoring work? An impact study of the Big Brothers Big Sisters Program. *Evaluation Review*, 22(3), pp. 403-426.
- Hadjimatheou, K. (2016). Criminal labelling, publicity, and punishment. *Law and Philosophy*, 35(6), pp. 567-593.
- ICF International (2011). *Mentoring Children Affected by Incarceration. An Evaluation of the Amachi Texas Program*. Departement of Justice: U.S.
- Jackson, Y. (2002). Mentoring for Delinquent Children: An Outcome Study with Young Adolescent Children. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(2), pp. 115-122.
- Jakobs, J.P., & van Wijk, A. Ph. (2002). Youth at Risk: Een verslag van de effecten. Arnhem: Advies- en onderzoeksgroep Beke.
- Jansen, M.G., Schüller, C.M.L., Oud, J.H.L., & Arends, C. (1995). Evaluatieonderzoek in de residentiële jeugdhulpverlening: gedragsveranderingen bij reguliere en voortijdige vertrekkers. *Kind en adolescent* 16(4), pp. 211-227.
- Jeugdonderzoeksplatform (2017). JOP-monitor interactief. [20.03.2017, Jeugdonderzoeksplatform: <http://databank.jeugdonderzoeksplatform.be/>]
- Jones-Brown, D.D., & Henriques, Z.W. (1997) Promises and Pitfalls of Mentoring As a Juvenile Justice Strategy. *Social Justice*, 24(4), pp. 212-233.
- Jongerenwelzijn (2016). [19.04.2016, YAR Vlaanderen vzw: <https://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/>].

- Jongerenwelzijn (2016). Jeugdhulp samenvatting jaarverslag 2015. *Jongerenwelzijn*, pp. 1-20.
- Jongerenwelzijn (2016). Werkgroepen traject jeugdrecht. [Besluitteksten]. Vlaanderen: Agentschap Jongerenwelzijn.
- Kalisch, R.E., Voigt, B., Rahimian, A., DiCara, J., & Sheehan, K. (2010). Listening to Youth: Reflections on the Effect of a Youth Development Program. *Health Promotion Practice*, 11(3), pp. 387-393.
- Keating, L.M., Tomishima, M.A., Foster, S., & Alessandri, M. (2002). The effects of a mentoring program on at-risk youth. *Adolescence*, 37(148), pp. 717-734.
- Kendall, P.C., Comer, J.S., & Chow, C. (2013). The Randomized Controlled Trial: Basics and Beyond. In Comer, J.S., & Kendall, P.C. (Reds.). *The Oxford Handbook of Research Strategies for Clinical Psychology* (pp. 41-57). Oxford: Oxford University Press.
- Koestner, R., & Hope, N. (2014). A Self-Determination Theory Approach to Goals. In Gagné, M. (Red.). *The Oxford Handbook of Work Engagement, Motivation, and Self-Determination Theory* (pp. 405-413). Oxford: Oxford University Press.
- Kuis, E., Knoope, A., & Goossensen, A. (2014). Presence as an innovation concept in care: Reflections on a pilot study. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 23(2), pp. 21-37. Doi: 10.18352/jsi.390.
- Leavy, P., Brandon, P., & Ah Sam, A.L. (2014). Program Evaluation. In Leavy, E. (Red.). *The Oxford Handbook of Qualitative Research* (pp. 475-496). Oxford: Oxford University Press.
- Loeber, R., & Farrington, D.P. (2012). Introduction. In Loeber, R., & Farrington, D.P. (Reds.). *From juvenile delinquency to adult crime: criminal careers, justice policy, and prevention* (pp. 3-13). New York: Oxford University Press.
- Loeber, R., Hoeve, M., Slot, N.W., & van der Laan, P.H. (2012). Introduction. In Loeber, R., Hoeve, M., Slot, N.W., & van der Laan, P.H. (Reds.). *Persisters and desisters in crime from adolescence into adulthood* (pp. 1-12). Farnham: Ashgate.

- Loeber, R., Jennings, W.G., Ahonen, L., Piquero, A.R., & Farrington, D.P. (2017). *Female Delinquency from Childhood to Young Adulthood: Recent Results from the Pittsburgh Girls Study*. doi: 10.1007/978-3-319-48030-5.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). Focusing and bounding the collection of data: Further design issues. *Qualitative data analysis* (2nd ed.), pp. 40-50.
- Moffit, T.E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behaviour: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), pp. 674-701.
- Mortelmans, D. (2010). Mijnwerkers of ontdekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview. In Decorte, T., & Zaitch, D. (Eds.). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 75-117). Leuven: Acco.
- Muncie, J. (2015). *Youth & Crime*. London: Sage.
- Nelissen, R.M.A., & Mulder, L.B. (2013). What makes a sanction "stick"? The effects of financial and social sanctions on norm compliance. *Social Influence*, 8(1), pp. 70-80.
- O'Donoghue, B., Roche, E., Shannong, S., Creed, L., Lyne, J., Madiga, K., & Feeneh, L. (2015). Longer term outcomes of voluntarily admitted service users with high levels of perceived coercion. *Psychiatry Research*, 229(1-2), pp. 602-605.
- Openbaar ministerie (z.d.). Statistieken jeugdparketten. [19.04.2016, openbaar ministerie: <http://www.om-mp.be/stat/jeu/n/index.html>].
- Petkovsek, M.A., Boutwell, B.B., Barnes, J.C., & Beaver, K.M. (2016). Moffitt's Developmental Taxonomy and Gang Membership: An Alternative Test of the Snares Hypothesis. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 14(4), pp. 335-349. Doi: 10.1177/1541204015581389.
- Prescott, S., Flemings, J., & Doig, E. (2017). Rehabilitation goal setting with community dwelling adults with acquired brain injury: a theoretical framework derived from clinicians' reflections on practice. *Disability and Rehabilitation*, 19(1), pp. 1-12.

- Put, J., & Pleysier, S. (13.11.2014). Watskeburt?! Criminaliteit door de jeugd van tegenwoordig [video]. Geraadpleegd op <https://www.youtube.com/watch?v=4VVkjKADFjc>.
- Romi, S., & Etzion, D. (2015). Typology of youth at risk. *Children and Youth Services Review*, 59, pp. 184-195.
- Springer, J.B. (2013). "I am very, very proud of myself": improving youth levels using self-determination theory in program development. *Frontiers in public health*, 1, pp. 1-9.
- Tolan, P.H., Henry, D.B., Schoeny, M.S., Lovegrove, P., & Nichols, E. (2013). Mentoring programs to affect delinquency and associated outcomes of youth at risk: A comprehensive meta-analytic review. *Springer Science*, pp. 179-206.
- Uncommon Results inc. (z.d.). About Us: Mark Charley. [23.11.2016, Uncommon Results inc: <http://www.uncommonresults.com/mark-charley/>].
- Uncommon Results inc. (z.d.). About Us: Our Story. [07.08.2017, Uncommon Results inc: <http://www.uncommonresults.com/about/>].
- van Bergen, A.M., Leenen, A., Cadat, M., & de Groot, N. (2011). Maatschappelijk kwetsbare jongeren en mentoring. Goede Belgische en buitenlandse praktijken. *Movisie*, pp. 1-73.
- Van Dale (2017). Gratis woordenboek. [10.08.2017, Van Dale uitgevers: <http://www.vandale.be/opzoeken?pattern=ervaren&lang=nn>].
- van der Laan, P.H., van der Laan, A., Hoeve, M., Blom, M., & Lamet, W. (2012). Jongvolwassen delinquenten en justitiële reacties. *Tijdschrift voor Criminologie* 54(2), pp. 99-117.
- van der Laan, P.H. (2004). Over straffen, effectiviteit en erkenning. De wetenschappelijke onderbouwing van preventie en strafrechtelijke interventie. *Justitiële verkenningen*, 30(5), pp. 31-48.

- van der Pligt, J., Koomen, W., & van Harreveld, F. (2007). *Bestrafen, belonen en beïnvloeden. Een gedragswetenschappelijk perspectief op handhaving*. Boom Juridische uitgevers: Den Haag.
- van Ooyen-Houben, M., Roeg, D., de Kogel, C.H., & Koeter, M. (2008). Zorg onder dwang en drang: Een verkenning van mogelijkheden en grenzen. *Justitiële verkenningen*, 34(3), pp. 11-41.
- van Welzenis, I. (2003). *Jeugddelinquentie: wat verstaan we eronder, waar komt het vandaan en wat doen we eraan?*. Mechelen: Kluwer.
- Vandeurzen, J. (10.2014). Beleidsnota 2014-2019 Welzijn, Volksgezondheid en Gezin [Beleidsnota]. Brussel: Vlaamse Regering.
- Vandeurzen, J. (2009). Beleidsnota 2009-2014 Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. [Beleidsnota]. Brussel: Vlaamse Regering.
- Vandeurzen, J. (2013). De mobilisatie van het sociaal kapitaal. In Decruynaere, F. (Red.). *De kracht van het engagement: de vermaatschappelijking van de zorg in de dagelijkse praktijk* (pp. 3-4). Departement wvg: Brussel.
- Vandeurzen, J. (2013). Een nieuw welzijnswoord?. In Decruynaere, F. (Red.). *De kracht van het engagement: de vermaatschappelijking van de zorg in de dagelijkse praktijk* (p. 1). Departement wvg: Brussel.
- Veerman, J.W. (2006). Meer zicht op effectieve jeugdzorginterventies via praktijkgestuurd effectonderzoek. *Kind en adolescent*, 27(4), pp. 156-158.
- Vanfraechem, X., (2012). X. In Walgrave, L. (Red.). *Jeugddelinquentie in perspectief: met een koel hoofd naar een geïntegreerde aanpak*. Mechelen: Kluwer.
- Verhoeven, W.K. (2015). Boekbespreking: Weten wat werkt. Passend evaluatieonderzoek in het sociale domein. *Mens en maatschappij*, 90(1), pp. 103-108.
- Vervotte, I. (03.02.2006). Globaal Plan Jeugdzorg. [Beleidsnota]. Brussel: Vlaamse Regering.

- Vettenburg, N. (2011). Jongeren, maatschappelijke kwetsbaarheid en emancipatorisch jeugdwerk. In Coussée, F., & Mathijssen, C. (Reds.). *Uit de marge van het jeugdbeleid: werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren*. Leuven: Acco.
- Vettenburg, N. (2012). Waarom jeugddelinquentie?. In Walgrave, L. (Red.). *Jeugddelinquentie in perspectief: met een koel hoofd naar een geïntegreerde aanpak*. Mechelen: Kluwer.
- Walgrave, L. (2012). *Jeugddelinquentie in perspectief: met een koel hoofd naar een geïntegreerde aanpak*. Mechelen: Kluwer.
- Walgrave, L., (2012). X. In Walgrave, L. (Red.). *Jeugddelinquentie in perspectief: met een koel hoofd naar een geïntegreerde aanpak*. Mechelen: Kluwer (titel hoofdstuk p. 74, 120-127)
- Weerman, F., van der Laan, A., Haen Marshall, I., & Pauwels, L. (2015). De bestudering van criminaliteit op macroniveau: een inleiding. *Tijdschrift voor Criminologie*, 57(2), pp. 149-169. Doi: 10.5553/TvC/0165182X2015057002001.
- Withney, S.D., Hendricker, E.N., & Offutt, C.A. (2011). Moderating Factors of Natural Mentoring Relationships, Problem Behaviors, and Emotional Well-being. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 19(1), pp. 83-105.
- YAR Vlaanderen (2015). Jaarverslag 2014. *YAR Vlaanderen* vzw, pp. 1-50.
- YAR Vlaanderen (2016). Jaarverslag 2015. *YAR Vlaanderen* vzw, pp. 1-33.
- YAR Vlaanderen vzw (z.d.). Afdelingen. [15.11.2016, YAR Vlaanderen vzw: <http://www.yarvlaanderen.be/het-programma/doelgroep/>]

8 BIJLAGEN

8.1 BIJLAGE 1: NIVEAUS VAN EFFECTONDERZOEK

De effectladder: niveaus van effectonderzoek (Veerman, 2006, p. 158).

Soort effect	Omschrijving	Soorten onderzoek
4. Werkzaam	Als 1 t/m 3, maar nu is er evidentie dat positieve uitkomsten veroorzaakt worden door de interventie en is er zicht op de werkzame ingrediënten.	Experimenteel onderzoek (rct) Herhaalde casestudies (n= 1 designs) -----
3. Doeltreffend	Als 1 en 2, maar nu kan empirisch worden aangetoond dat de gestelde doelen zijn bereikt, problemen afgenomen en competenties toegenomen, en cliënten tevreden zijn.	Quasi-experimenteel onderzoek Veranderingstheoretisch onderzoek Normgerelateerd onderzoek ----- Vooruitgangsonderzoek Doelrealisatieonderzoek Cliënttevredenheidsonderzoek
2. Veelbelovend	Als 1, maar nu is er tevens een acceptabele interventietheorie die duidelijk maakt hoe de problemen van de doelgroep zijn ontstaan en waarom de interventie de beoogde uitkomsten zal bereiken.	Meta-analyse Literatuuronderzoek Kennisonthlokkend onderzoek
1. Potentieel	De kernelementen van een interventie (doelgroep, interventie, uitkomsten) en de personele, organisatorische en materiële randvoorwaarden zijn duidelijk en begrijpelijk beschreven.	Descriptief onderzoek Observationeel onderzoek Documentanalyse Interviews

8.2 BIJLAGE 2: INFOBRIEF INTERVIEW

Hallo, ik ben Valerie. Ik ben studente criminologische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven. In het kader van mijn masterproef voer ik een evaluatiestudie uit omtrent YAR Vlaanderen. Met dit onderzoek zou ik willen nagaan wat het effect is van het volgen van het YAR-programma en of dit effect ook nog na een langere periode aanwezig is.

Door middel van dit interview wil ik te weten komen wat jouw ervaringen zijn met het YAR-programma en in hoeverre bepaalde doelen bereikt werden. Daarnaast wordt er ook gekeken naar elementen die een rol spelen in het al dan niet behalen van deze doelstellingen en elementen die een rol spelen in het behouden van de doelstellingen.

De bedoeling van het interview is dus dat er ingegaan wordt op hoe jij jouw deelname aan het YAR-programma beleefd hebt. Specifiek wordt er gekeken naar hoe jij het al dan niet behalen van de doelen ervaren hebt en welke factoren hierbij volgens jou belangrijk zijn. We gaan ons hierbij niet alleen focussen op het behalen van de doelen maar evenzeer op het hele proces dat jij doorlopen hebt in jouw traject. Om hier een beeld van te vormen, heb ik jouw ervaring nodig. Afhankelijk van de resultaten van dit onderzoek kunnen er mogelijks aanbevelingen geformuleerd worden voor het YAR-programma.

Alle gegevens die via dit interview verkregen worden, zullen vertrouwelijk behandeld worden en enkel voor dit onderzoek gebruikt worden. Anonimiteit wordt verzekerd. Dit wil zeggen dat niemand zal kunnen achterhalen wie jij bent, behalve de onderzoeker (ik) en de medewerkster van YAR-Vlaanderen die de contacten heeft gelegd. Niemand zal jouw antwoord op een bepaalde vraag kennen, behalve de onderzoeker (ik).

Daarnaast wil ik nog vermelden dat deelname aan dit onderzoek geheel vrijblijvend is. Als je op een bepaalde vraag van het interview niet wil antwoorden of je het interview wil stopzetten mag je dat gewoon aangeven.

Het interview zal ongeveer een half uur tot een uur van jouw tijd in beslag nemen.

Indien je nog vragen hebt voor onze ontmoeting of na het interview, kan je mij steeds contacteren via mijn mailadres: valerie.vandepuut1@student.kuleuven.be.

Hartelijk dank voor je deelname!

Valerie

8.3 BIJLAGE 3: INTERVIEWSCHEMA

Hallo, ik ben Valerie. Ik ben studente criminologische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven. Zoals je waarschijnlijk al weet, voer ik in het kader van mijn masterproef een onderzoek uit naar de effecten van het YAR-programma.

Door middel van dit interview wil ik te weten komen wat jouw ervaringen zijn met het YAR-programma en in hoeverre bepaalde doelen bereikt werden. Specifiek wordt er gekeken naar hoe jij het al dan niet behalen van de doelen ervaren hebt en welke factoren hierbij volgens jou belangrijk zijn. We gaan ons hierbij niet alleen focussen op het behalen van de doelen maar evenzeer op het hele proces dat jij doorlopen hebt in jouw traject. Om hier een beeld van te vormen, heb ik jouw ervaring nodig. Afhankelijk van de resultaten van dit onderzoek kunnen er mogelijks aanbevelingen geformuleerd worden voor het YAR-programma.

Vooraleer er van start gegaan wordt met het interview, wil ik nog benadrukken dat het interview geheel vrijblijvend is. Als je op een bepaalde vraag van het interview niet wil antwoorden of je het interview wil stopzetten mag je dat gewoon aangeven. Het is ook belangrijk dat je zo eerlijk mogelijk antwoordt. Ik zal je daarom ook voldoende tijd geven om na te denken over jouw antwoord. Alle gegevens die ik verkrijg via dit interview worden vertrouwelijk behandeld dus niemand zal jouw antwoord op een bepaalde vraag kennen.

Als laatste zou ik nog even willen vragen of ik het gesprek mag opnemen? De opnames zullen, na de verwerking ervan, verwijderd worden. Enkel ikzelf zal de opnames opnieuw beluisteren. Het opnemen zorgt ervoor dat ik jouw antwoorden in je eigen woorden kan formuleren. Het interview zal ongeveer een half uur tot een uur duren.

Heb je verder nog vragen voor het interview kan starten?

Indien je later toch nog vragen hebt, kan je mij altijd contacteren via mijn mailadres: valerie.vandeput1@student.kuleuven.be. Indien je de resultaten van deze studie wenst, kan je die ook via dit mailadres opvragen.

Hartelijk dank voor je deelname!

Valerie

Algemene informatie

Leeftijd:

Geslacht:

Programma: Limburg – Vlaams-Brabant/Brussel – Antwerpen

Kennismaking met YAR via:

- Had jij al ooit gehoord van het programma?
- Had iemand uit je directe omgeving al ooit gehoord van het programma?

1. Brede openingsvragen

Wanneer je terugdenkt aan het YAR-programma, wat zijn de eerste gevoelens en gedachten die bij jou naar boven komen?

Hoe heb je het afgelopen jaar, nadat de begeleiding van YAR stopgezet werd, ervaren?

- Heb je nog teruggedacht aan het programma? (moeilijke en goede momenten)
- In hoeverre heeft YAR ervoor gezorgd dat er steunfiguren rondom jou zijn?
- In hoeverre heeft YAR ervoor gezorgd dat je steun durft/kan vragen?

2. Beleving per fase

a. Voortraject

Hoe was jouw eerste kennismaking met YAR?

- Hoe heb je het oriëntatiemoment ervaren?
 - o Wat waren je eerste gedachten na het oriëntatiemoment?
 - o Door welke elementen werd je overtuigd om del te nemen aan het YAR-programma?

Op welke manier heeft je coach van het voortraject je ondersteund om op residentiële trainingsweek te vertrekken?

- Hoe ervaarde je de contacten met de coach van het voortraject? (Hoe verliepen de wekelijkse telefonische gesprekken?)

b. Residentiële trainingsweek

Hoe heb je de residentiële trainingsweek ervaren?

- Welke ervaringen zijn je bijgebleven?
- Zijn er vaardigheden/inzichten die je toen verworven hebt, die je nu nog gebruikt/nodig hebt?

Zo ja, welke dingen zijn dat?

Gesprekken, oefeningen, outdoor-activiteiten, manier van werken (Amerikaanse trainers), aanwezigheid van vrijwilligers, regels, welkom-thuis met ouders

c. Natraject

Wat heeft het natraject, de begeleiding van 9 maanden, voor jou betekend?

- Hoe verliepen de wekelijkse afspraken met je coach?
- Hoe heb je de maandelijkse groepsbijeenkomsten ervaren?
- Wat was het belangrijkste moment voor jou in het natraject?

3. Voor en na het YAR-programma

Graag zou ik nu een aantal algemene vragen stellen om te kijken in welke mate je leven er op bepaalde vlakken misschien anders uitzag voor en na het YAR-programma.

a. Dagbesteding

Hoe zag je dagbesteding er uit voor het YAR-programma (voltijds onderwijs, deeltijds onderwijs, leercontract, tewerkgesteld, werkzoekende of iets anders)?

Hoe ziet je dagbesteding er nu uit na het YAR-programma?

b. Politiecontacten

Ben je voor je deelname aan het YAR-programma in contact gekomen met de politie?
Zo ja, waarvoor?

Ben je na je deelname aan het YAR-programma in contact gekomen met de politie?
Zo ja, waarvoor?

c. Woonsituatie

Hoe zag je woonsituatie er uit voor het YAR-programma (gemeenschapsinstelling, residentiële opvang, zelfstandig wonen, thuis of iets anders)?

Hoe ziet je woonsituatie er nu uit na het YAR-programma?

4. Doelen

Bij de start van je YAR-programma heb je zelf drie doelen mogen formuleren waarrond jij wou werken in je traject.

Wat was jouw eerste doel?

Had je dit doel bereikt bij de beëindiging van het YAR-programma?

- Hoe heb je het werken rond dat doel ervaren?
- Welke factoren zorgden er volgens jou voor dat je dit doel (niet) kon behalen?

Op dit moment, welke score zou jij geven voor het behalen van dit doel op een schaal van 0 tot 10 en waarom?

- Welke factoren zorgen er volgens jou voor dat dit doel (niet) behaald bleven of nu wel/niet behaald zijn?

Wat was jouw tweede doel?

Had je dit doel bereikt bij de beëindiging van het YAR-programma?

- Hoe heb je het werken rond dat doel ervaren?
- Welke factoren zorgden er volgens jou voor dat je dit doel (niet) kon behalen?

Op dit moment, welke score zou jij geven voor het behalen van dit doel op een schaal van 0 tot 10 en waarom?

- Welke factoren zorgen er volgens jou voor dat dit doel (niet) behaald bleven of nu wel/niet behaald zijn?

Wat was jouw derde doel?

Had je dit doel bereikt bij de beëindiging van het YAR-programma?

- Hoe heb je het werken rond dat doel ervaren?
- Welke factoren zorgden er volgens jou voor dat je dit doel (niet) kon behalen?

Op dit moment, welke score zou jij geven voor het behalen van dit doel op een schaal van 0 tot 10 en waarom?

- Welke factoren zorgen er volgens jou voor dat dit doel (niet) behaald bleven of nu wel/niet behaald zijn?

5. Afsluiting

Wanneer je nu terugblijkt op jouw deelname aan het YAR-programma.

Heeft het programma voor jou gewerkt?

- Waarom wel/niet?
- Welke elementen hebben daartoe bijgedragen?

Wat zijn volgens jou positieve punten aan het programma?

Wat zijn volgens jou negatieve punten aan het programma?

Heeft deelname aan het YAR-programma volgens jou een meerwaarde?

- Vind je het een goed programma om jongeren te helpen?
- Moet het programma vroeger/vaker aangeboden worden aan jongeren?
- Heb je het programma ooit aanbevolen aan andere jongeren?

Ik wil je hartelijk bedanken voor je openheid en eerlijkheid.

Wanneer je bepaalde antwoorden nog wil aanvullen of je nog nieuwe zaken mocht herinneren, mag je mij altijd contacteren via mijn mailadres (valerie.vandepuut1@student.kuleuven.be).

8.4 BIJLAGE 4: CODEBOOM

Introductie YAR

- YAR kennen
- Voorstel YAR
- Jongeren YAR kennen

Steun

- Steun vragen
- Steunfiguren
- Steun YAR

Algemene beleving

- Terugdenken YAR
- Algemene indruk
- Blijvend contact coach
- Beleving afgelopen jaar

Voortraject

- Coach voortraject – contact
- Coach voortraject – overtuigen
- Vrijwilligheid deelname
- Overtuiging tot deelname
- Eerste kennismaking

Residentie

- Residentie – bijgebleven
- Residentie - eerste indruk
- Residentie – vaardigheden

Natraject

- Begeleiding
- Begeleiding – beleving
 - Begeleiding – contact
 - Begeleiding – steun
 - Begeleiding – tevreden
 - Belangrijk moment
 - Extra begeleiding

- Groepsbijeenkomsten
 - Groepsbijeenkomsten
 - Groepsbijeenkomsten – belang

Doelen YAR

- Dagbesteding
 - Dagbesteding – keuze
 - Dagbesteding – na
 - Dagbesteding – voor
- Politionele contacten
 - Politie contact – na
 - Politie contact – reden
 - Politie contact - tijdens YAR
 - Politie contact – voor
- Woonsituatie
 - Woonsituatie – na
 - Woonsituatie – tijdens
 - Woonsituatie – voor

Eigen doelen

- Doel 1
 - Doel 1 – omschrijving
 - Doel 1 – behalen
 - Doel 1 - manier werken
 - Doel 1 – oorzaak
 - Doel 1 – score
- Doel 2
 - Doel 2 – score
 - Doel 2 – oorzaak
 - Doel 2 - manier werken
 - Doel 2 – behalen
 - Doel 2 – omschrijving
- Doel 3
 - Doel 3 – omschrijving

- Doel 3 – behalen
- Doel 3 - manier werken
- Doel 3 – oorzaak
- Doel 3 – score

Nabeschouwing

- Effect YAR
 - YAR werkt – reden
 - YAR werkt-werkt niet
 - Meerwaarde
 - Goed om jongeren te helpen
- Positieve punten
 - Positieve punten
 - Steun van elkaar als kracht
 - Gevoelens kunnen uitspreken
- Negatieve punten
- Vroeger aangeboden
- Meer aandacht YAR
- Aanbevolen

YAR vs hulpverlening

Overige